

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ŞANLIURFA BARUTÇU HANI KORUMA VE RESTORASYON
ÖNERİSİ

A. Yeliz GÖGEBAKAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DİYARBAKIR

Şubat 2012

T.C. DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

A. Yeliz GÖGEBAKAN tarafından yapılan “Şanlıurfa Barutçu Hanı Koruma Ve Restorasyon Önerisi” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan : Prof. Dr. Zülküf GÜNELİ

Üye : Doç. Dr. Özgür DEĞERTEKİN

Üye(Danışman) : Yrd. Doç. Dr. Mücahit YILDIRIM

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 27/02/2012

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

28/02/2012

Prof. Dr. Hamdi TEMEL

Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans eğitimin boyunca her türlü konuda bana yardımcı olan **Prof.Dr.Zülküf GÜNELİ** ve danışmanım **Yrd.Doç.Dr.Mücahit YILDIRIM**'a, Şanlıurfa'daki tüm çalışmalarında her türlü desteği veren **Yrd.Doç.Dr. Mustafa GÜLER** ve **Yrd.Doç.Dr. Gül GÜLER** 'e, Şanlıurfa ile geniş fotoğraf arşivinden yararlanmamı sağlayan **A.Cihat KÜRKÇÜOğLU**'na, tez yazımında teknik konularda yardımlarını esirgemeyen **Uz. Dr. Gökmen BELLUR**'a teşekkür ederim.

Çalışmalarımın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen, maddi ve manevi destekleriyle beni hiç yalnız bırakmayan babam **A.Vahap ALAGÖZ**, annem **Sebiha ALAGÖZ** ve her zaman en büyük destekçim olan eşim **Uz. Dr. Nuh GÖGEBAKAN**'a, canımdan çok sevdiğim çocuklarım **Z. Duru** ve **Ö. Doruk**'a ithaf ediyorum.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEŞEKKÜR	I
İÇİNDEKİLER	II
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
ÇİZELGE LİSTESİ	VIII
ŞEKİL LİSTESİ	IX
RESİM LİSTESİ	X
EK LİSTESİ	XIV
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ	3
3. MATERYAL VE METOT	7
3.1. Materyal	7
3.1.1. Coğrafi Özellikleri.....	7
3.1.1.1. Konum ve Sınırları	7
3.1.1.2. Topoğrafik Yapısı	7
3.1.1.3. Jeolojik Yapısı	8
3.1.1.4. İklimsel Özellikler	8
3.1.2. Tarihsel Gelişimi.....	8
3.1.2.1. Tarihsel Yapısı	8
3.1.2.2. Sosyal - Ekonomik Yapısı.....	10
3.1.2.3. Demografik Yapısı	10
3.1.3. Fiziksel Strüktür.....	11
3.1.3.1. Kent Dokusu	11
3.1.3.2. Sokaklar.....	12

3.1.3.3.	Anıtsal Yapılar.....	13
—	Savunma Yapıları.....	13
—	Dinsel Yapılar.....	15
—	Sivil Mimari.....	16
—	Teknik ve Ekonomik Yapılar.....	17
—	Şanlıurfa Hanları ve Barutçu Hanı'nın Şanlıurfa Hanları İçindeki Yeri	19
3.2.	Metot.....	22
4.	ARAŞTIRMA VE BULGULAR	23
4.1.	Barutçu Hanı'nın Tarihi ve Şimdiki Durumunun Tespiti.....	23
4.1.1	Şanlıurfa Ticaret Hayatı.....	23
4.1.2.	Han Kervansaray İlişkisi ve Mimarlık Tarihindeki Yeri	25
4.1.3.	Barutçu Hanı'nın Tarihi.....	28
4.1.4.	Barutçu Hanı'nın Anadolu Mimarisi İçindeki Yeri ve Eş Dönem Hanlarıyla Karşılaştırma.....	29
4.1.5.	Barutçu Hanı'nın Mimarisi ve Yapısal Özellikleri.....	32
4.1.6.	Barutçu Hanı'nın Şimdiki Durumunun Tespiti.....	33
4.1.6.1.	Yapının Yeri.....	39
4.1.6.2.	Kentsel Doku Çözümlenmeleri.....	39
4.1.6.3.	Rölöve Çizimleri.....	41
4.1.7.	Bozulma Nedenleri ve Şekilleri.....	43
4.1.7.1.	Biçimsel Bozulmalar.....	43
—	Plan Düzeninde Bozulmalar	43
—	Cephe Düzeninde Bozulmalar.....	46
—	Dekorasyonda Bozulmalar.....	47
4.1.7.2.	Yapısal Bozulmalar.....	49

—	Taşıyıcı Sistem Bozulmaları.....	49
—	Yapının Örtü Sisteminin Bozulması.....	51
—	Yapı Elemanlarının Bozulması.....	52
—	Malzeme bozulmaları.....	54
4.2.	Restitüsyon.....	57
4.2.1.	Dönem Analizleri.....	57
4.2.1.1.	1.Dönem Analizi(17.yy sonu).....	57
4.2.1.2.	2.Dönem Analizi (18.yy başı).....	58
4.2.2.	Restitüsyon.....	58
4.2.2.1.	Restitüsyon Önerisi.....	59
4.3.	Barutçu Hanı ve Çevresinin Korunması.....	61
4.3.1.	Restorasyonla İlgili Hukuki Durum Ulusal ve Uluslar arası Mevzuat.....	62
4.3.2.	Restorasyon.....	67
4.3.2.1.	Restorasyon Yaklaşımındaki Ana İlkeler.....	67
4.3.2.2.	Restorasyon Yaklaşımı.....	69
—	Sağlamlaştırma.....	70
—	Yenileme.....	72
—	Bütünleme.....	72
—	Temizleme.....	73
—	Periyodik Bakımlar.....	75
4.3.2.3.	Restorasyon Çizimleri.....	75
4.3.2.4.	Yeni İşlev.....	77
4.3.2.5.	Yeni İşlev İçin Mekan Kullanımı.....	78
4.3.2.6.	Çevresel Koruma Önlemleri.....	79
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	83

6.	KAYNAKLAR.....	87
	ÖZGEÇMİŞ.....	

ÖZET

ŞANLIURFA BARUTÇU HANI KORUMA VE RESTORASYON ÖNERİSİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

A. Yeliz GÖGEBAKAN

DİCLE ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MİMARLIK ANABİLİM DALI

2012

Bu çalışma, Şanlıurfa'da Osmanlı dönemi ticaret yapısı olan Barutçu Hanı'nı konu etmektedir. Yapının korunarak gelecek nesillere sağlıklı bir şekilde aktarılabilmesi için; bugünkü durumunun tespiti, bilimsel verilere dayalı restorasyon önerisinin hazırlanması ve yapının özgün haline uygun bir yeni işlev araştırması; çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Çalışma kapsamında Barutçu Hanı'nın günümüzdeki durumu incelenmiş, tarihi araştırma ve karşılaştırmalı çalışmalar yardımı ile özgün durumu araştırılarak restitüsyon projeleri hazırlanmıştır. Sonuçta edilen bilgilerin değerlendirilmesi ile uygun bir işlev belirlenerek bir restorasyon projesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler : Han, Şanlıurfa, Barutçu Hanı, Rölöve, Restitüsyon, Restorasyon

ABSTRACT

CONSERVATION AND RESTORATION PROPOSAL FOR SANLIURFA ‘‘BARUTÇU’’ KHAN

M.Sc. THESIS

A. Yeliz GÖGEBAKAN

DEPARTMENT OF ARCHITECTURE
INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES
UNIVERSITY OF DICLE

2012

This study bases on Barutçu Khan, one of the Ottoman trade buildings in Şanlıurfa. The aim of this study is the research for an appropriate function by analyzing the present condition of the restoration possibilities in the structure to conserve it for the future generations. The existing condition of Barutçu Khan was analyzed and its original condition investigated by comparative studies. Moreover, historical analysis and restitution project were prepared. As a result, an appropriate function was identified and hence, a restoration project was proposed.

Key Words: Khan, Şanlıurfa, Barutçu Khan, Rölöve, Restution, Restoration

ÇİZELGE LİSTESİ

<u>Çizelge No</u>		<u>Sayfa</u>
Çizelge 3.1.	1873 Halep Salnamesi ve 1881-1882-1883 Osmanlı Nüfus Sayımlarının Kayıtlarına Göre Toplam Nüfus İçinde Dini Dağılımı	11
Çizelge 3.2.	Şanlıurfa'da Ayakta Olan Hanlar	20
Çizelge 3.3.	Tez Kapsamında İzlenilen Yöntem	22
Çizelge 4.1.	Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı	59
Çizelge 4.2.	Tarihi Çevrelerin Tahrip Nedenleri	81

ŞEKİL LİSTESİ

<u>Şekil No</u>		<u>Sayfa</u>
Şekil 3.1.	Şanlıurfa Kentinin Konumu (Akbiyık 2002)	7
Şekil 3.2.	1766 Yılında Şanlıurfa, Kale ve Kenti Çevreleyen Surlar (Segal 1970)	14
Şekil 4.1.	Selçuklu Dönemi Kervan Yolları ve Selçuklu Kervansarayları (Bektaş 1999)	23
Şekil 4.2.	Birecik Sabunhane Zemin Kat Rölöve Çizimi (Durukan ve ark 1999)	31
Şekil 4.3.	Birecik Belediye Hanı Rölöve Çizimi (Durukan ve ark 1999)	32

RESİM LİSTESİ

<u>Resim No</u>		<u>Sayfa</u>
Resim3.1	Göbeklitepe (Neolitik döneme ait bulgular)	9
Resim 3.2.	19.Yüzyıl başlarında kentin genel görünümü (Kürkçüoğlu 2002)	12
Resim 3.3.	Zincirli Sokak	13
Resim 3.4.	Yorgancı Sokak	13
Resim 3.5.	Zincirli Sokaktaki Kabaltı	13
Resim 3.6.	Güllüoğlu Sokaktaki Kabaltı	13
Resim 3.7.	Mahmutoğlu Kulesi	14
Resim 3.8.	Harran Kapısı	15
Resim 3.9.	Doğu Surları	15
Resim 3.10.	Sait Helvacı Evi	17
Resim 3.11.	Şahapzade Bakır Evi	17
Resim 3.12.	Gümrük Hanı	18
Resim 3.13.	Barutçu Hanı	19
Resim 4.1.	Barutçu Hanı'nın eski hali (Kuzey Revaktan Bir Görüntü)(Kürkçüoğlu,A.C.)	28
Resim 4.2.	Barutçu Hanı'nın eski hali (Kuzey Kanat) (Kürkçüoğlu,A.C.)	28
Resim 4.3.	Barutçu Hanı'nın eski hali(Genel Görüntü) (Kürkçüoğlu,A.C.)	29
Resim 4.4.	Barutçu Hanı'nın eski hali (Batı Kanat) (Kürkçüoğlu,A.C.)	29
Resim 4.5.	Gaziantep Elbeyli Hanı	29
Resim 4.6.	Gaziantep Yeni Han	30
Resim 4.7.	Barutçu Hanı Güneydoğu Köşesindeki Yıkık Alan	33
Resim 4.8.	Barutçu Hanı Güney Cephesinde Sonradan Yapılan Betonarme Ekler	33

Resim 4.9.	Barutçu Hanı Doğu Cephesindeki Dükkanları	34
Resim 4.10.	Barutçu Hanı Doğu Cephesindeki Dükkanlar	34
Resim 4.11.	Barutçu Hanı Kuzey Cephesi Giriş ve Dükkanlar	34
Resim 4.12.	Barutçu Hanı Kuzey Cephesi İkinci ve Üçüncü Kat	34
Resim 4.13.	Barutçu Hanı Kapı Detayı	35
Resim 4.14.	Barutçu Han Girişi	35
Resim 4.15.	Avlu Girişinin Sağ Kolu -Kuzey Kanat	35
Resim 4.16.	Avlu Girişinin Sol Kolu -Kuzey Kanat	35
Resim 4.17.	Batı Kanatta Yer Alan Destekleme Amacıyla Yapılmış Üç Ayak	36
Resim 4.18.	Batı Kanatta Yer Alan Destekleme Amacıyla Yapılmış Üç Ayak	36
Resim 4.19.	Güney Kanatta Yer Alan Tuvalet Mekanı	36
Resim 4.20.	Güney Kanatta Kapatılmış Kemer	36
Resim 4.21.	Üst Kat Kuzey Revak	37
Resim 4.22.	Batı Revakta Yer Alan Eklenti Mescit Mekanı	37
Resim 4.23.	Üst Kat Doğu Kanatta Yer Alan Dükkanlar	38
Resim 4.24.	Üst Kat Batı Kanatta Yer Alan Dükkanlar	38
Resim 4.25.	Üçüncü Kat Kuzey Kanatta Hol	38
Resim 4.26.	Üçüncü Kat Batı Kanatta Hol	38
Resim 4.27.	Güneydoğu Köşesinde Yıkılmış Mekan	43
Resim 4.28.	Kuzey Cephe Camekan ile Bölünmüş Dükkan	43
Resim 4.29.	Batı kanatta Camekan ile Bölünmüş Dükkan	44
Resim 4.30.	Avludaki Briket Eklenti Kuyu	44
Resim 4.31.	Avludaki Briket Eklenti Duvar	44

Resim 4.32.	Doğu Cephesinde Giriş olarak Yapılmış Sonradan Kapatılmış Dükkan	44
Resim 4.33.	Avluda Batı Kanada Destek İçin Yapılmış Olan Ayak	45
Resim 4.34.	Kuzeydoğu Merdiven Çıkışı	45
Resim 4.35.	Mescit Mekanı	45
Resim 4.36.	İkinci Kat Giriş Mekanı	45
Resim 4.37.	Avluda Yer Alan Saç Sundurmalar	46
Resim 4.38.	Avluda Kapatılmış Kemer İzi	46
Resim 4.39.	Avluda Kapatılmış Kemer İzi	46
Resim 4.40.	İkinci kat Revakda Yer Alan Dükkandaki Kapatılmış Kapı İzi	46
Resim 4.41.	Doğu Cephesi Sokakta Yer Alan Saçak	47
Resim 4.42.	Kuzey Cephesindeki Saçak	47
Resim 4.43.	Doğu Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.44.	Doğu Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.45.	Kuzey Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.46.	Kuzey Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.47.	Kuzey Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.48.	Kuzey Cephesindeki Dükkada Dekorasyon Bozulması	48
Resim 4.49.	Birinci Kat Doğu Kanatta Tesisat İzi	49
Resim 4.50.	Kuzey Cephesinde Dükkada Tesisat İzi	49
Resim 4.51.	Avlu Batı Kanat Destek Ayaklar	50
Resim 4.52.	Birinci Kat Batı Kanadında Destek Çelik Gergiler	50
Resim 4.53.	Kuzey Cephe Merdiven Boşluğu	50
Resim 4.54.	Birinci Katta Sütunda Bozulma	50

Resim 4.55.	Birinci Kat Revakta Yük Dengesizliği İçin Konulmuş Ahşap Direk	51
Resim 4.56.	Birinci Kat Revakta Yük Dengesizliği İçin Örülmüş Briket Duvar	51
Resim 4.57.	İkinci Kat Üst Örtüsü	51
Resim 4.58.	İkinci Kat Üst Örtüsü	51
Resim 4.59.	Çatının Cepheden Görünüşü	52
Resim 4.60.	Birinci Kat Revak Üst Örtüsü Sal Taşı	52
Resim 4.61.	Güney Kanat Yıkık Alandaki Bitkilenme	52
Resim 4.62.	Güney Kanat Yıkık Alandaki Bitkilenme	52
Resim 4.63.	Birinci Kat Özgün Oda Kapısı	53
Resim 4.64.	Birinci Kat Özgün Oda Kapısı	53
Resim 4.65.	Han Giriş Kapısı	53
Resim 4.66.	Avlu Doğu Kanatta Kapatılmış Olan Kapı İzi	53
Resim 4.67.	Güney Batı Merdivendeki Bozulmalar	54
Resim 4.68.	Kuzeydoğu Merdivendeki Bozulmalar	54
Resim 4.69.	Batı Kanattaki Sıva Dökülmeleri	55
Resim 4.70.	Kuzey Cephe Dükkandaki Sıva Dökülmeleri	55
Resim 4.71.	Avlu Girişindeki şap Kaplama	55
Resim 4.72.	Kuzey Cephedeki Taşların Kirlenmesi	55

EK LİSTESİ

Ek No

- Ek 3.1.** Şanlıurfa'daki hanlar
- Ek 3.2.** Şanlıurfa'da ayakta olan hanlar
- Ek4.1.** Barutçu Hanı ve Çevresinin Kentsel Doku Çözümlemesinde Yapı Türü Analizi
- Ek 4.2.** Barutçu Hanı ve Çevresinin Kentsel Doku Çözümlemesinde Kat Sayısı Analizi
- Ek 4.3.** Barutçu Hanı ve Çevresinin Kentsel Doku Çözümlemesinde İşlevsel Kullanım Analizi
- Ek 4.4.** Barutçu Hanı ve Çevresinin Kentsel Doku Çözümlemesinde Yapısal Sistem Analizi
- Ek 4.5.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı Rölöve Çizimi
- Ek 4.6.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı Rölöve Çizimi
- Ek 4.7.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Rölöve Çizimi
- Ek 4.8.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı Rölöve Çizimi
- Ek 4.9.** Barutçu Hanı A-A, A'A'-B'B' Kesit Rölöve Çizimi
- Ek 4.10.** Barutçu Hanı B-B Kesiti ve Özgün Kapı Rölöve Çizimi
- Ek 4.11.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri Rölöve Çizimleri
- Ek 4.12.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı Analitik Çözümleme Paftası
- Ek 4.13.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı Analitik Çözümleme Paftası
- Ek 4.14.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Analitik Çözümleme Paftası
- Ek 4.15.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı Analitik Çözümleme Paftası

- Ek 4.16.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'-B' Kesitleri Analitik Çözümleme Paftası
- Ek 4.17.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri Analitik Çözümleme Paftası
- Ek 5.1.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı 1. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.2.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı 1. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.3.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı 1. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.4.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'-B' Kesitleri 1. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.5.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.6.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.7.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.8.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.9.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.10.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'-B' Kesitleri 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.11.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri 2. Dönem Restitüsyon Projesi
- Ek 5.12.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası
- Ek 5.13.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası
- Ek 5.14.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası
- Ek 5.15.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası
- Ek 5.16.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'-B' Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası
- Ek 5.17.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri Restitüsyon Projesinde Kaynak Kullanımı Paftası

- Ek 6.1.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı Restorasyon Projesi
- Ek 6.2.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi
- Ek 6.3.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Restorasyon Projesi
- Ek 6.4.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı Restorasyon Projesi
- Ek 6.5.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'B' Kesiti Restorasyon Projesi
- Ek 6.6.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri Restorasyon Projesi
- Ek 6.7.** Barutçu Hanı Vaziyet Planı Fiziksel Müdahale Paftası
- Ek 6.8.** Barutçu Hanı Zemin Kat Planı Fiziksel Müdahale Paftası
- Ek 6.9.** Barutçu Hanı Birinci Kat Planı Fiziksel Müdahale Paftası
- Ek 6.10.** Barutçu Hanı İkinci Kat Planı Fiziksel Müdahale Paftası
- Ek 6.11.** Barutçu Hanı A-A, A'A', B-B, B'-B' Kesitleri Fiziksel Müdahale Paftası
- Ek 6.12.** Barutçu Hanı Kuzey, Güney, Doğu Cepheleri Fiziksel Müdahale Paftası

1.GİRİŞ

Osmanlı döneminde ticaret hayatının en önemli kentlerinden biri olan Şanlıurfa'da çok sayıda ticaret yapısının bulunduğu bilinmektedir. Günümüzde bu yapıların birçoğu harap durumdadır. Bu hanlardan birisi olan tarihi Barutçu Hanı'nın mevcut durumunun belgelenmesi ve bir restorasyon önerisi çalışmamızın konusunu oluşturmaktadır.

Şanlıurfa, zaman içinde değişik kültürlerle ev sahipliği yapmıştır. Bundan dolayı, zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Kentin her köşesinde farklı zamanlara ve farklı dinlere ait yapılar bulunmaktadır. Ancak bu yapıların bir kısmında; eğitim eksikliği, ekonomik yetersizlik, bakımsızlık, bilinçsizlik ve ilgisizlik nedeniyle koruma sorunları yaşanmaktadır. Barutçu Hanı, Balıklı Göl çevresinde bulunan, halk içinde Yahudi Hanı olarak da bilinen bir handır ve koruma sorunları ile karşı karşıyadır.

Plan özellikleri bakımından özgün olan Barutçu Hanı'nın 17.yy sonu 18. yy başında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Yapıda, doğal olayların etkisi ve bilinçsiz bir kullanım sonucu koruma sorunları oluşmaya başlamıştır.

Barutçu Hanı, bazı araştırmacılar tarafından ele alınmış olmakla birlikte, günümüze kadar yapılmış olan çalışmalar daha çok mimari ve sanat tarihi açısından tanıtıcı nitelikte olup ayrıntılı analiz ve koruma önerilerini kapsamamaktadır.

Bu çalışmanın amacı, yapının mevcut durumunun ve çevresinin araştırılması, elde edilen bilgilerin analizi ve değerlendirilmesiyle yapının yaşatılarak gelecek nesillere aktarılabilmesi için uygun öneriler geliştirmektir. Yapının bulunduğu bölgenin özellikleri dikkate alınarak hazırlanan bu çalışma ile kullanıcılarda tarih ve koruma bilincinin geliştirilmesi ve bozulma sürecinin yavaşlatılması amaçlanmıştır.

2.KAYNAK ÖZETLERİ

Şanlıurfa'nın tarihi dokusu hakkında ayrıntılı bilgi veren çok sayıda yayın olmasına rağmen, bu yayınların içinden hanlardan bahsedeni çok azdır. Şanlıurfa ticaret yapılarından olan Barutçu Hanı'na bazı yayınlarda değinilmiş olmasına karşın detaylı bir çalışma yapılmamıştır.

Özme'nin (2002), "Urfa (Ruha) şehiriçi Hanları" isimli doktora tezinde, Şanlıurfa'nın coğrafi konumu ve tarihçesi ile Şanlıurfa hanlarından bugün ayakta olan 11 han ile ayakta olmayan 12 han hakkında katalog çalışması yapmıştır. Şanlıurfa hanlarının mimari özellikleri, yapısal özellikleri ve teknikleri incelenmiştir.

Alper'in (1987), "Urfa'nın Mekansal Yapısı Türk İslam Mimarisindeki Yeri ve Önemi" isimli doktora tezinde, Şanlıurfa'nın tarihi ve kentin mekansal yapısına ait bilgiler verilmiş olmakla beraber, tez de 25 cami, 3 mescit, 5 medrese, 5 türbe, 6 han, 6 çarşı, bedesten, 7 hamam incelenmiştir. İncelenen bu yapıların mimari özellikleri, yapısal özellikleri ve teknikleri ele alınmıştır.

Ekinci ve Paydaş'ın (2008), "Taş Devrinden Osmanlıya Urfa Tarihi" isimli kitabında Şanlıurfa İlinin topoğrafyası, tarihçesi, sosyal yapısı ve kent yapısı incelenmiştir. Şanlıurfa'nın tarih boyunca geçirmiş olduğu evreler araştırılmıştır.

Durukan ve Ark. (1999), "Birecik, Halfeti, Suruç, Bozova İlçeleri ile Rumkale'deki Taşınmaz Kültür Varlıkları" isimli kitabında Şanlıurfa İlinin 4 ilçe merkezi, 1 bucak, 8 köy, 1 mezra, 1 terkedilmiş kale içinde 72 yapı, 2 dış kale suru, 1 iç kale, 2 kent kapısı, 6 mezarlık ve 1 yatırın katalog çalışması yapılmıştır. Bu yapıların mimari özellikleri incelenmiştir.

Hazan'ın (1994), "Şanlıurfa İl Merkezi Koruma İmar Planı Raporu" isimli kitabında, Şanlıurfa İlinin coğrafi, tarihi, sosyo-ekonomik, nüfus yapısı ile sosyal hayat ve aile yapısına ait bilgiler verilmiştir. Tarihi kent merkezinin özellikleri ile geleneksel Şanlıurfa yapılarının mekansal ve mimari elemanları, malzeme ve yapım teknikleri incelenmiştir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Kürkçüoğlu'nun (1994), “Şanlıurfa’da Ticaret Yapıları” isimli doktora tezinde Şanlıurfa’da bulunan ticaret yapıları anlatılmıştır. Ticaret yapıları içinde yer alan hanlardan da ayakta olan hanlar kısaca tanıtılmış, ayakta olmayan hanların ise yerleri belirtilmiştir.

Kürkçüoğlu'nun (1990), “Ruha’dan Urfa’ya” isimli çalışmasında, Şanlıurfa İli ve yakın çevresinde bulunan tarihi, dini, sivil ve ticari yapılara ait genel bilgiler fotoğrafları ile birlikte verilmiştir.

Akkoyunlu'nun (1989), “Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri” isimli kitabında Şanlıurfa İlinin coğrafi ve tarihi yapısı, sosyal yapısı ve kent yapısı ile Şanlıurfa Evlerinden on dört adedinin katalog çalışması yapılmıştır. Geleneksel Şanlıurfa evlerinin mimari özellikleri; mimari elemanlar, malzeme ve yapı teknikleri incelenmiştir.

Segal'in (1970), “Edessa The Blessed City” isimli kitabında, Şanlıurfa’nın tarihi hakkında bilgi verilmiş, bu şehirde yaşamış olan medeniyetler ve uygarlıklar ile peygamberler şehri olarak anılmasının nedeni olan bu şehirde yaşamış peygamberler ve dini yapılar anlatılmıştır. Ayrıca şehirde bulunan önemli yapılar hakkında bilgi verilmiştir.

Cezar'ın (1985), “Türk Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı Ve Klasik Dönem İmar Sistemi” adlı kitabında, Osmanlı’daki ticaret kavramı ve arap dünyası ile etkileşimi incelenmiş olup kapalıçarşı ve bedesten kavramlarının tarihi süreçleri araştırılmıştır. Şanlıurfa kapalı çarşısı da incelenen bu yapılar arasındadır.

Bektaş'ın (1999), “Selçuklu Kervansarayları Korunmaları, Kullanımları Üzerine Bir Öneri” adlı kitabında, Selçuklularda ki ticari durum, kervansarayların kökeni, gelişimi ve yapısal, mimari özellikleri incelenmiştir. Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde kervanların geçtiği yollar belirtilmiştir.Şanlıurfa da bu kervan yolları üzerinde bulunan kentlerden birisidir.

Ahunbay'ın (1995), “Tarihi Çevre Koruma, Restorasyon” isimli kitabında, koruma konusunda temel bilgiler verilmiştir. Koruma kavramı, bu kavramın gelişimi, korunacak olan değerler ve anıt kavramı üzerinde durulmuştur. Restorasyon çalışmalarına da yer verilerek, bir restorasyon projesinin nasıl olması gerektiği ve restorasyon teknikleri açıklanmıştır. Tarihi çevre koruma kavramı ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Erder'in (1975), “Tarihi Çevre Bilinci” adlı kitabında, tarihi anıt ve yerleşmelerin korunması ve değerlendirilmiştir. Korumanın tarihi süreci ve uluslar arası boyutu da incelenmiştir.

Binan'ın (1994), “Güzelyurt Örneğinde, Kapadokya Bölgesi Yığma Taş Konut Mimarisinin Korunması için Bir Yöntem Araştırması” adlı doktora tezinde, Kapadokya bölgesinin geleneksel mimarisi, yapım teknikleri ve yapım malzemeleri incelenmiş, malzeme bozulmaları ve korunmalarına yönelik çalışma yapılmıştır.

Bu tez kapsamında, Şanlıurfa İli ve Barutçu Hanı ile ilgili olarak; Özme'nin (2002), Alper'in (1987), Ekinci ve Paydaş'ın (2008), Durukan ve Ark. (1999), Hazan'ın (1994), Kürkçüoğlu'nun (1994), Kürkçüoğlu'nun (1990), Akkoyunlu'nun (1989), Segal'in (1970), Cezar'ın (1985), Bektaş'ın (1999), koruma ile ilgili olarak; Ahunbay'ın (1995), Erder'in (1975), Binan'ın (1994), tarafından yapılan çalışmalardan yararlanılmıştır. Bu kaynakların dışında konu ile ilgili olan makalelerden, yasa, yönetmelikler, tüzükler ve ilke kararlarından, internet ortamında yapılan araştırmalardan faydalanılmıştır.

3. MATERYAL VE METOT

3.1. Materyal

Şanlıurfa tarihi kent merkezinde bulunan Barutçu Hanı, Osmanlı dönemi Hanı olup, etrafı kapalı, ortası avlulu plan tipinde inşa edilmiş kısmen üç katlı bir yapıdır ve ticaret işlevi ile kullanılmaktadır.

3.1.1. Şanlıurfa'nın Coğrafi Özellikleri

3.1.1.1. Konum ve Sınırları

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde bulunan Şanlıurfa, 36 -38 enlem ve 38- 40 boylam dereceleri arasında yer almaktadır. Kuzey, batı ve güneyinde Fırat, doğusunda ise Fırat'ın kollarından biri olan Habur Irmağı ile sınırlanmıştır. Doğusunda Mardin, batısında Gaziantep, kuzeybatısında Adıyaman ve kuzeyinde Diyarbakır ile çevrilmiştir. Güneyinde ise Suriye sınırı bulunmaktadır (Güler 1997) .

Şekil 3.1. Şanlıurfa Kentinin Konumu (Akbiyık 2002)

3.1.1.2. Topoğrafik Yapısı

Şanlıurfa'nın topoğrafik yapısını, ovalar ve dağlar oluşturmaktadır. Şehrin kuzeydoğusunda Germiş Dağları (800 m), Susuz Dağları (712 m), doğusunda Tektek Dağları (754 m), güneyinde Nemrut Dağları (800 m), batısında ise Şebeke Dağları (750 m) vardır (Tanışık 1974) .

3. MATERYAL VE METOT

Bu dağların arasında geniş düzlükler bulunmaktadır. İlin güneyinde, Kuzey Mezopotamya'nın uzantısı, bitkisel üretime elverişli olan geniş ovalar yer almaktadır. İl'deki yaygın bitki örtüsü kurak iklim şartlarının etkisiyle bozkırdır.

3.1.1.3. Jeolojik Yapısı

Şanlıurfa İli, jeolojik yapısı açısından üçüncü zaman devrinin son katı olan pliosen bölümünün karakterini göstermektedir. İlin kuzey-doğu kısımları, özellikle Siverek, Hilvan, Viranşehir Karacadağ'dan püsküren bazalt taşından oluşan düzlük üzerine kurulmuştur. Ayrıca İlin büyük bölümü kalker taşından oluşmaktadır. Kalker taşı kolay işlenmesi nedeniyle, dağlardaki taş ocaklarından çıkarılarak, şehrin kuruluşundan bu yana geleneksel mimarisinin oluşumunda kullanılmıştır (<http://www.sanlıurfa.pol.tr/index.php?id=802> 2011).

3.1.1.4. İklim Özellikleri

Şanlıurfa İli karasal iklimin etkisi altındadır. Gece ile gündüz, yaz ile kış arasında büyük ısı farklılıkları bulunmaktadır. Yıllık yağış miktarı ve nem oranı oldukça düşük olan kentte, ülkenin en sıcak illerindedir. En düşük sıcaklık, Ocak ve Şubat aylarında ortalama 4.5 °C, en yüksek sıcaklık, Temmuz ve Ağustos aylarında ortalama 38.5 °C olan kentte hakim rüzgarlar Karayel ve Günbatımıdır.

3.1.2. Tarihsel Gelişimi

3.1.2.1. Tarihsel Yapısı

Kent merkezindeki kalıntılar ile yapılan arkeolojik kazılar incelendiğinde, Şanlıurfa'da, taş devrinden itibaren, Balıklı Göl su kaynağını merkeze alan güney ve kuzeyde bir yerleşimin var olduğu ve Edessa olarak adlandırıldığı anlaşılmaktadır. Bu değerlendirmeye göre Edessa iki tepeli bir şehirdir ve Şanlıurfa'nın ilk kurulduğu alandır. Bu tepelerden Tel Fettur tepesi; Balıklı Göl'e kadar uzanan bir sınıra sahiptir. Diğeri ise Damlacık tepesidir ve sınırları Harran Kapı'ya kadar uzanmaktadır. Tel Fettur tepesinin yer aldığı yerleşimin, Neolitik bir merkez olduğu tespit edilmiştir (Çelik 2000). Şanlıurfa ve çevresindeki yüzey araştırmaları ve kazı çalışmalarında, Paleolitik döneme ait bazı buluntulara rastlanılmıştır. Bu konu ile ilgili araştırmayı Fransız M.J.E. Gautier 1894 yılında yapmıştır. Bu araştırma sırasında, Birecik'te, Paleolitik döneme ait

bir el baltası ve yonga aletler bulmuştur (Ekinci ve Paydaş 2008). Tüm bu gelişmeler Şanlıurfa tarihinin, Paleolitik dönemde başladığını göstermektedir.

Resim 3.1. Göbeklitepe (Neolitik döneme ait bulgular)

Birecik ile doğusu, bölgeler arası geçişi sağlayan stratejik konumu nedeniyle tarihte, orduların ve kervanların geçtiği hareketli bir bölgedir (Durukan ve ark 1999). Şanlıurfa'nın bu kadar önemli bir kent olmasının bir nedeni de verimli toprakları nedeniyle eski medeniyet merkezlerinden birisi olmasıdır. Yazılı tarih döneminde; Frigya, Lidya, Helenistik, İran, Roma-Bizans, Türk dönemlerini yaşamıştır. Şanlıurfa ve çevresi Halife Ömer döneminde (637) İslam orduları tarafından Arapların eline geçmiştir. Şanlıurfa'nın Türklerin eline geçmesi Tuğrul Bey döneminde olsa da (1045) kısa bir süre sonra Türkler Şanlıurfa'dan çekilmek zorunda kalmışlardır (Ekinci ve Paydaş 2008).

Şanlıurfa 1077-1078 yıllarında, Ermeni birliği olan Philaretos'un egemenliğine geçmiştir. Philaretos, güçlü bir hükümdarlığı olmadığı için bu kadar önemli bir kenti tek başına koruyamamış ve bir süre sonra Bizans'ın buyruğuna girmiştir. Daha sonra 28 Şubat 1087 de Melikşah'ın memluku Emir Bozan tarafından zapt edilerek Büyük Selçuklu himayesine girmiştir. M.S. 1098-1144 tarihleri arasında bağımsız bir Haçlı Kontluğunun kurulduğu kente, 1144 yılında İmadeddin Zengi, 1182'de Selahattin

3. MATERYAL VE METOT

Eyyübi hakim olmuştur. 1242 ve 1271 yıllarında Moğol istilasına uğrayan kent, 1404 yılında Akkoyunlular'ın, 1514 yılında Safeviler'in eline geçmiş ve 1517 yılından itibaren Osmanlı topraklarına katılmıştır (Ekinci ve Paydaş 2008).

Şanlıurfa, I.Dünya Savaşı sonrası, önce 7 Mart 1919 tarihinde İngilizler, daha sonra 30 Ekim 1919 tarihinde Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. 9 Şubat 1920'de ayaklanan halk, işgalcilere karşı ayaklanır. Halkın direnişi karşısında 11 Nisan 1920 tarihinde Fransızların işgalinden kurtulmuştur (Kürkçüoğlu 1990) .

3.1.2.2. Sosyal -Ekonomik Yapısı

Şanlıurfa kültürel anlamda zengin bir birikime sahiptir. Bu birikimi, kente egemen olan devletlerin oluşturduğu siyasi ve sosyo-kültürel yapılardan almıştır. Roma, Bizans, Pers, İlk dönem İslam ve Türk kültür çevresinden etkilenmiş ve bu kültür çevresinin izlerini bugüne kadar taşımıştır.

Yörede çok eskilerden gelen toprak mülkiyeti, yaşam şeklini belirleyen önemli faktörlerden birisi olmuştur. Selçuklular döneminden itibaren aşiretler tarafından yönetilen büyük mülkler, Osmanlı döneminde yasal halini almıştır. Cumhuriyet döneminde bu yapıyı bozmak için bir takım önlemler alınmış olsa da bu yapı tamamen bozulmamıştır ve yöredeki etkisini bugünde görmek mümkündür (Akkoyunlu 1989) .

Şanlıurfa birçok peygamberin yaşadığı, üç mukaddes dinin kutsal şehridir. İbrahim Peygamber, Eyüb Peygamber ve Cicis Peygamber kentte önemli etkiler bırakmış peygamberlerdir. Bundan dolayı kent peygamberler şehri olarak da bilinmektedir. Halk dini inançlarına, örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlıdır. Aile yapısı geniş olup ataerkil bir yapı mevcuttur.

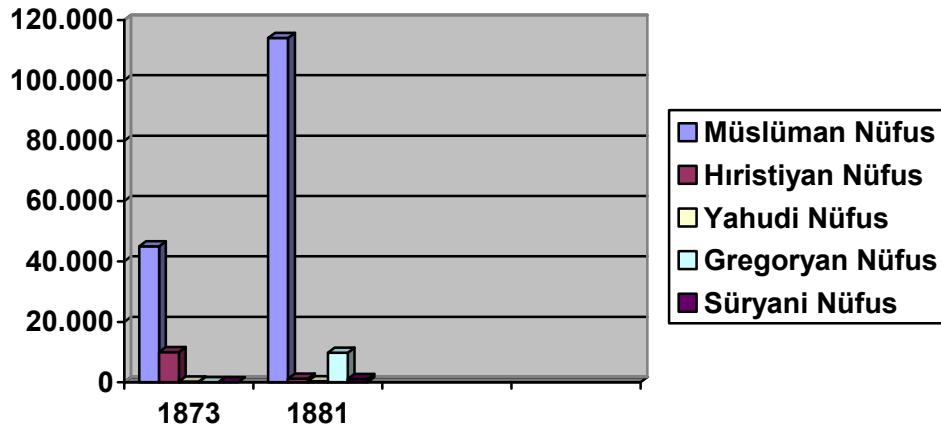
3.1.2.3. Demografik Yapısı

Ortaçağ'da İslam dini, şehrin gelenekleri ve görünüşü üzerine derin etkiler bırakmıştır. Kent, Hristiyan dünyasında önemli bir yere sahiptir. Bu durum Roma, Bizans, Arap Türk, Ermeni veya Latin yönetimlerinde de devam etmiştir. Şanlıurfa'ya Mezopotamya'dan, İran'dan, hatta Uzak Doğu'dan hacılar gelmiştir. Manastırlarında ve

mağaralarında azizler, bilginler, şairler kalmıştır. Bu mağaralar, süryani edebiyatının ve felsefesinin doğduğu yer olarak da ünlenmiştir (Segal 1970) .

Tarih boyunca Şanlıurfa farklı kültür ve dinlere mensup kişilerin bir arada yaşadığı bir kent olmuştur. Bu kültürel mozaik dönemin nüfus dağılımından açıkça belli olmaktadır.

Çizelge3.1. 1873 Halep Salnamesi ve 1881-1882-1883 Osmanlı Nüfus Sayımlarının Kayıtlarına Göre Toplam Nüfus İçinde Dini Dağılımı (Turan 2009) .

Devlet İstatistik Enstitüsüne göre, 2009 yılında kent nüfusu 1.613.737'dir. İl'de nüfusun artış hızı yüksek olup, bu artışta Şanlıurfa İlinin de içinde yer aldığı Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)'nin büyük etkisi olmuştur.

3.1.3. Fiziksel Strüktür

3.1.3.1. Kent Dokusu

Şanlıurfa'da kentin mekansal dokusunu oluşturan en önemli bölge eski kent merkezidir. Bu kentsel sit bölgesi; güneyde Urfa Kalesi, Halilürrahman Külliyesi, Aynzeliha gölü doğuda Harran Kapısı, kuzeyde Karakoyun Deresi, batıda Kızılkoyun Mahallesi ile sınırlanmaktadır (Alper 1987).

Kentin tarihi dokusunu ticaret yapıları, sivil yapılar, dini yapılar ve savunma yapıları oluşturmaktadır. Evliya Çelebi, 17.yy ortalarında ziyaret ettiği kentte; 2600 ev,

3. MATERYAL VE METOT

---

22 cami, 61 mescit, 3 medrese, 8 hamam, 5 han ve 2 bedesten olduğundan bahseder (Hazan 1997) .

Resim 3.2. 19.Yüzyıl başlarında kentin genel görünümü (Kürkçüoğlu 2002)

3.1.3.2. Sokaklar

Şanlıurfa eski kent merkezi incelendiğinde geleneksel mimarinin düzgün olmayan bir topoğrafya üzerinde kurulu olduğu görülür. Mimarinin oluşumunda yörenin iklimsel özelliği de etkili olmuştur. Kentin dar sokaklarında güneşe ve sıcağa karşı korunmak için ‘kabaltı’ adı verilen tonozlu sokak geçitleri yapılmıştır. Bu mekanlarda yazın sıcak günlerinde gündüz çocuklar oynarken akşam saatlerinde kadınlar oturmaktadır. Sokak genişlikleri 3-4 m’ dir. Sokağı çevreleyen evlerin bahçe duvarları yüksek yapılarak gölge mekanlar sağlanmıştır. Sokaklardan evlere giriş, 8-15 m uzunluğunda, 1,5-2,5 m genişliğinde ‘tetirbe’ adı verilen dar bir çıkmaz sokakla sağlanır. Tetirbeler, genellikle evin sokak kapısı ile sonlanır. Sokaklar ile tetirbelerin kesiştiği sokak köşeleri süsleme öğeleri ile yumuşatılmıştır. Şanlıurfa’da görülen küçük çıkmaz sokaklar, Türk-İslam şehirlerinde de çok sık rastlanılan bir olgudur (Alper 1987).

Evlerin yerleştirilmesinde mahremiyet olgusu, çıkmaz sokağı doğuran ana nedenlerden olup evlerin sokak cephelerinin oluşumunda kendisini göstermektedir. Cephelerdeki masiflik ve sağır kütle etkisini kırmak için ikinci kat yüksekliğinde ikili veya üçerli grup pencereler ile çıkma ve taşmalar yapılmıştır (Alper 1987).

Zincirli Sokak, Yorgancı Sokak, Güllüoğlu Sokak geleneksel sokak dokusunu bugüne kadar koruyabilmiş sokaklardır (Resim 3.3-4.-5.-6.).

Resim 3.3. Zincirli Sokak.

Resim 3.4. Yorgancı Sokak.

Resim 3.5. Zincirli Sokaktaki Kabaltı.

Resim 3.6. Güllüoğlu Sokaktaki Kabaltı.

3.1.3.3. Anıtsal Yapılar

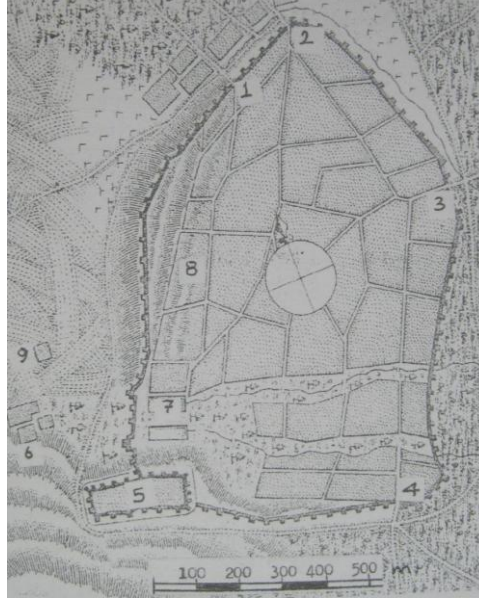
-Savunma Yapıları

Kentteki anıtsal yapıların başında Şanlıurfa İç ve Dış Kalesi ile Kapıları gelmektedir ve bugün harap durumdadır. İç Kale kentin güney tarafında yer alır. İlk ve Orta Çağlarda savunmanın en önemli yapısı kalelerdir. Kent 16.yy da Osmanlıların eline geçinceye kadar savaşımlardan kurtulamamıştır. Kentteki surlar, İlk ve Ortaçağ

3. MATERYAL VE METOT

---

boyunca doğal felaketlerden çok etkilenmemiştir. Ancak sellerde ve 679,718 yıllarındaki depremlerde surlar ağır hasarlara uğramıştır (Hazan 1997).

Şekil 3.2. 1766 Yılında Şanlıurfa, Kale ve kenti çevreleyen surlar (Segal 1970)

Günümüzde şehri çevreleyen surların Harran Kapısı, Bey Kapısına ait Mahmutoğlu Kulesi ile Bediüzaman mezarlığı yakınlarındaki Doğu Surları ayakta. Şanlıurfa kent surlarının batıda; Sakıbin Kapısı, Su Kapısı, Batı Kapısı, kuzeybatıda; Samsat Kapısı, Saray Kapısı, doğuda; Bey Kapısı, Su Kapısı ve güneyde Harran Kapısı olarak sekiz kapısı vardır. Bu kapılardan sadece Harran Kapı bugün ayakta. Bey Kapısı'ndan da bugün sadece Mahmutoğlu Kulesi ayakta.

Resim 3.7. Mahmutoğlu Kulesi

Resim 3.8. Harran Kapısı

Resim 3.9. Doğu Surları

-Dinsel yapılar

Şanlıurfa'da, günümüzde geleneksel mimarinin izlerini taşıyan 30 cami ve mescit bulunmaktadır. Bunlardan bazıları; Yusuf Paşa, Kadioğlu, Hüseyin Paşa, Hacı Yadigar, Nimetullah, Yeni Ömeriye, Mevlevihane, Tabakhane, Eski Ömeriye, Narıncı, Tokdemir, Hasan Padişah, Mevlid-i Halil, Rızvaniye, Halil-ür rahman, Hızanoğlu, Fırfırlı Kilise, Ulu cami ve mescitlerdir.

Kent Osmanlıların eline geçtikten sonra 1523 de 3 cami 12 mescit, 1539 da 3 cami 14 mescit, 1566 da 3 cami 16 mescit kayıtlıdır (Hazan 1997). 17.yy ortalarında Şanlıurfa'ya gelen Evliya Çelebi ise 22 camiden söz eder (Çelebi 1970). Kentteki en önemli camilerin başında Ulu Cami gelir. Divan Yolu'nun batısında Yıldız Meydanı'nda Cami-i Kebir Mahallesi' dedir. Farklı mimari dönem izleri taşıyan yapının tam olarak yapılış tarihi bilinmemektedir. Yapıda bulunan kırmızı mermerlerden dolayı Kızıl Kilise olarak anılan bir mabedin yerine inşa edildiği düşünülmektedir (Alper 1987).

Halil-ür Rahman Cami kentin oluşumunda önemli bir etkiye sahip dinsel bir yapıdır. Halil-ür Rahman Gölünün (Balıklı Göl) güneybatısında bulunan Cami Eyyubiler döneminde yapılmış, değişik dönemlerde onarımlardan geçmiştir. Yapı, Halil-ür Rahman Gölü ve kuzey kenarındaki Rızvaniye Cami ile bütünlük kazanmış, şehrin simgesi haline gelmiştir.

Şanlıurfa Kenti tarih boyunca çeşitli dinlere ev sahipliği yapmıştır. Hıristiyanlık da bu dinlerden birisidir. Kentin 978 yılında 300 kiliseye sahip olduğu bilinmektedir

3. MATERYAL VE METOT

(Hazan 1997). Doğal afetlerden sonra yıkılan yapıların yerine yenileri yapıldığı için eski eserlerden günümüze gelen çok olmamıştır. J. Segal Kutsanmış Şehir Edessa kitabında, her caminin altında bir kilise yatar diye bahseder (Segal1970). Bu kiliselerden üçü camiye dönüştürülmüştür. Bu camiler Ulu Cami, Selahaddin Eyyübi Cami ve Fırfırlı Cami'dir. Selahaddin Eyyübi Camisi eski bir Ermeni Kilisesi olup, Halil-ür Rahman Gölü'nün kuzeyindedir (Hazan 1997).

Kent merkezinde bulunan Aziz Petrus (Rejı) ve Aziz Paulus Kilisesi ise Ellisekiz Meydanının kuzeydoğusunda, 15.yy.'a ait bir kilise kalıntısı üzerine 1861 yılında inşa edilmiştir (Hazan 1997). Ayrıca Germuş İlçesinde bulun Ermeni Kilisesi de kentte bulunan önemli kiliseler arasındadır.

-Sivil mimari

Kent merkezinde geleneksel dokuyu oluşturan önemli yapıların başında evler gelmektedir. Bu evler, yüzyıllardır bölgede süregelen bir tasarım ve yapım tekniğine göre inşa edilmişlerdir. İklim, topoğrafya ve din, evlerin biçimlenmesinde önemli etkenlerdendir. İçe dönük, mahremiyete önem veren bu evler, kare veya dikdörtgen planlı bir avlunun etrafında mekanların sıralanmasıyla oluşur. Bunlardan ana biçimlenmeyi oluşturan birim ise eyvandır. Eyvan cephelerinin yaşama birimleriyle birlikteliği cepheye hareket katarak farklılaştırır. Simetrik ya da asimetric olan bu cephelerde öne çıkan süsleme ve yapısal olarak farklılaştırılmış olan eyvanlardır (Alioğlu 1988). Şanlıurfa geleneksel evlerinin plan tipleri: tek eyvanlı, iki eyvanlı, üç eyvanlı, dört eyvanlı ve eyvansız olup bir avlu etrafında konumlanmış yaşam ve servis mahallerinden oluşmaktadır (Ören 1996).

Bugüne kadar özelliklerini kaybetmeden ulaşabilen konutlardan bazıları; Sait Helvacı Evi, Meclis Evi, Akçarlar Evi, Muharrem Zebur Evi, Tütüncüler Evi ve Şahapzade Bakır Evidir. Bu yapıların bazıları, yeni işlev vermek amacıyla restore edilmiştir.

Şanlıurfa'da 1898 ve 1903 yıllarında Rıdvaniye, Rahimiye, Sakıbiye, Rızaiyye, Süleymaniye, Maarif kütüphaneleri olmak üzere 8 kütüphanenin ismi bilinmektedir.

Bugüne kadar ulaşabilen Rıdvaniye Kütüphanesi 1734 yılında Mahfizade Ahmed Paşa tarafından yaptırılmıştır. Ulu Caminin doğusuna bitişik olan Eyyübi Medresesinden Miladi 1191 tarihli kitabesi kalmıştır (Hazan 1997).

Resim 3.10. Sait Helvacı Evi

Resim 3.11. Şahapzade Bakır Evi

Kentte bulunan medreseler de sivil mimariyi oluşturan yapılandıdır. Salnamelere göre, kentte 1883 yılında 14, 1886 yılında 18, 1904 yılında 11 medrese yer almaktaydı. Fakat günümüze ulaşabilen medrese sayısı üçtür. Bunlar: Rızvaniye Medresesi, Halil-ür Rahman Medresesi, Hasan Paşa Medreseleridir (Hazan 1997).

Vakfiyelere göre, Kentte Osmanlı döneminden önce 4 hamam Osmanlı Döneminde ise 8 hamam bulunmaktadır (Kürkçüoğlu 1990). Bunlar; Cıncıklı Hamamı, Vezir Hamamı, Şaban Hamamı, Veli Bey Hamamı, Eski Arasa Hamamı, Keçeciler Hamamı, Serçe Hamamı ve Sultan Hamamlarıdır. Eski Arasa Hamamı dışındakiler günümüzde işlevlerini sürdürmektedirler. Keçeciler Hamamı ise keçeciler tarafından keçe işlemekte kullanılmaktadır.

-Teknik ve Ekonomik Yapılar

Osmanlı döneminden kalan çarşılar Haşimiye Meydanı civarında toplanmaktadır. Türkiye’de yaşamını sürdüren çarşılardan birisi de Şanlıurfa kapalıçarşısıdır. Bu bölgede eskiden daha fazla çarşı olduğu kaynaklardan bilinmektedir. Evliya Çelebi çarşı için ‘Bağdad serdabı gibi’ demiştir. Şanlıurfa kapalı

3. MATERYAL VE METOT

çarşısı, birbirine paralel düz çizgi şeklinde uzanan sokak dizilerinden meydana gelmektedir. Buradaki esnaflardan halıcılar, keçeciler, ipekli kumaşçılar bölümündeki esnafların dükkan içlerindeki yerleşim düzenleri yüzyıl öncesinin atmosferini anımsatmaktadır (Cezar 1985). Kent merkezinde çok sayıda arasta bulunmaktadır. Bu arastalar birbirlerine eklenerek yapılmışlardır ve bundan dolayı çarşı ya da pazar olarak adlandırılırlar. Örtü sistemleri tonoz ya da kubbe olup, orta koridorun iki tarafına dizili bitişik dükkanlardan oluşmaktadır. Sipahi Pazarı, Pamukçu Pazarı, Kazancı Pazarı, Eski Kuyumcular Çarşısı bunlardan bazılarıdır.

Şanlıurfa'nın ticaret bölgesinin her ne kadar 15. yy sonu Akkoyunlular Dönemi'nde geliştiği söylene de, kentte ekonomi yapısı olarak çoğu Osmanlı dönemine ait tarihi han yer almaktadır (Alper 1999). Bunlardan bazıları: Gümrük Hanı, Hacı Kamil Hanı, Topçu Hanı, Bican Ağa Hanı, Millet Hanı ve Barutçu hanlarıdır.

Resim 3.12. Gümrük Hanı

Barutçu Hanı, kentte geleneksel mimariyle yapılmış önemli hanlardandır. Demirci Pazarı Sokakta yer alan yapının; kitabesinin bulunmaması arşiv bilgilerinde de adının geçmemesi yapının tarihlendirilmesini güçleştirmektedir. Ancak yapının 17.yy. sonu- 18.yy. başında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir (Özme 2002). Yapı iki katlı olarak yapılmış olup daha sonra üçüncü kat eklenmiştir.

- Şanlıurfa Hanları ve Barutçu Hanı'nın Şanlıurfa Hanları İçindeki Yeri

Selçukluların önemli anıtsal yapılarından olan hanlar ve kervansaraylar, düzenli çalışan bir yol sistemine göre yapılmaktaydı. Şanlıurfa'nın, konum olarak tarih boyunca bu ticari yolların önemli duraklarından birisi olmasından dolayı kentte çok sayıda han bulunmaktadır. Bu hanlar genellikle Osmanlı döneminde yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'nun politik yapısına bağlı olarak mimarisi de Asya ile Avrupa, İslam ile Hıristiyan dünyası arasında gelişmiştir (Kuban 2007). Şanlıurfa'da günümüze kadar gelebilen çok sayıda Osmanlı hanı olmasına karşın günümüze gelemeyip bizim arşivlerden öğrendiğimiz daha eski tarihli hanlarda bulunmaktadır (Özme 2002).

Resim 3.13. Barutçu Hanı

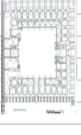
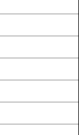

Kentte bulunan hanlardan yirmisi avlulu olarak inşa edilmiştir. Kat sayısına göre bu hanlar; tek katlı, kısmen iki katlı, iki katlı, kısmen üç katlı, üç katlı olmak üzere kendi içinde dört gruba ayrılırlar. Şanlıurfa'da bir avlulu ve kısmen üç katlı hanlardan iki örnek günümüze gelmiştir. Bunlardan birisi Gümrük Han diğeri ise Barutçu Hanı'dır.

Gümrük Hanı, Kentin ticaret merkezi olan Haşimiye Meydanı'nda, Osmanlı Padişahı Kanuni Sultan Süleyman zamanında, 1562 yılında Behram Paşa tarafından yaptırılmıştır (Kürkçüoğlu 1994). İki katlı olan hanın avlusundan Halil-ür Rahman suyu geçmektedir. Üst katında terzihaneler, avlusunda çayhaneler bulunmaktadır.

3. MATERYAL VE METOT

Barutçu Hanı, Demirci Pazarı civarında yer alır. Yapının bugün kuzey ve batıda ayakta olan doğu kanatta izleri saptanabilen U şeklinde üçüncü kat yer alır. Bu kat önde bir koridor ve bu koridora açılan farklı büyüklükteki düz ahşap tavanlı odalardan oluşmaktadır.

Çizelge3.2.Şanlıurfa'da ayakta olan hanlar

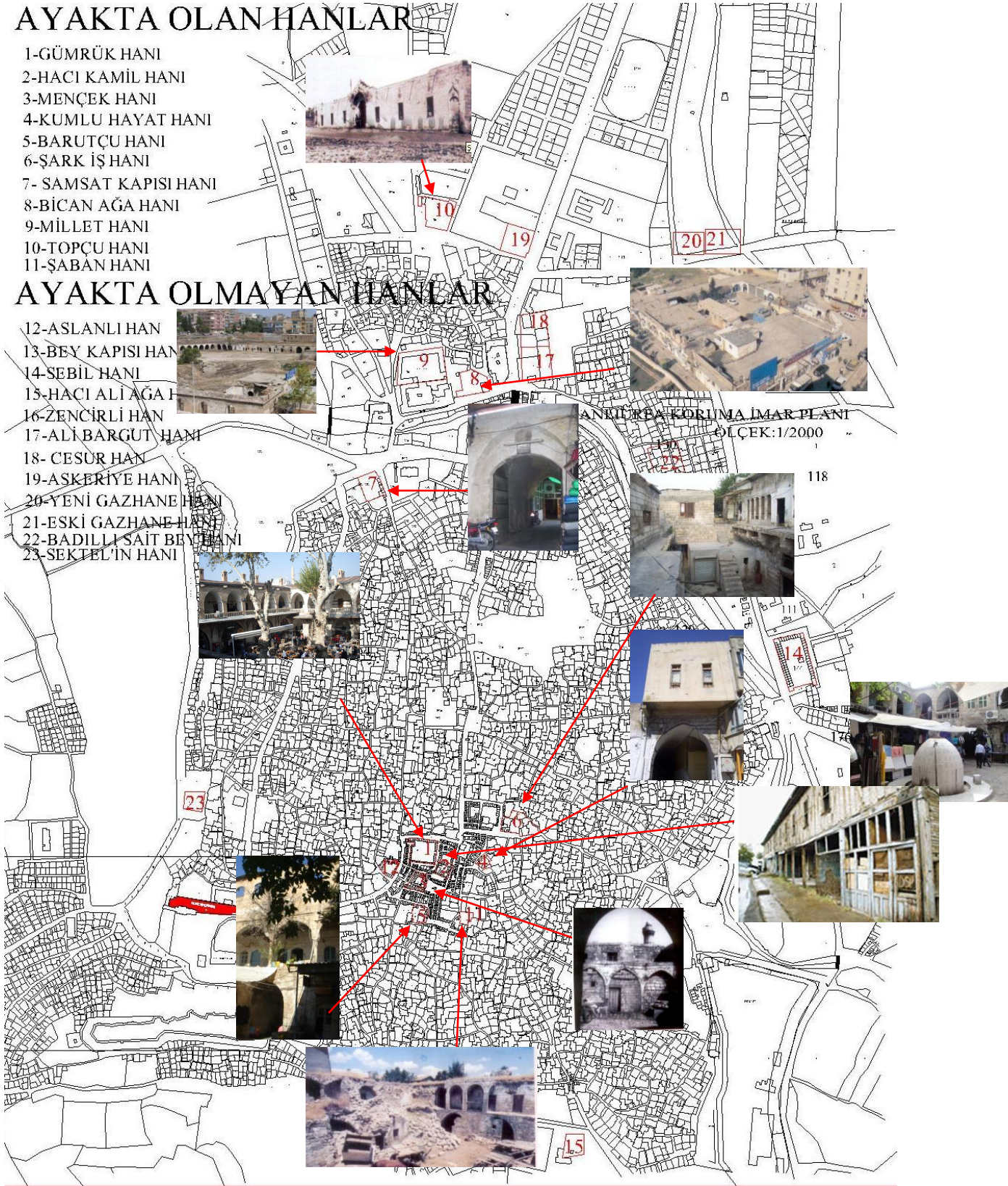
Adı	Gümrük Hanı	Aslanlı Han	Samsat K. Hanı	Millet Hanı	Şaban Hanı	Mençek Hanı	Barutçu Hanı	H. Kamil Hanı	K. Hayat Hanı	Biran Ağa Hanı	Topçu Hanı	Şark İş Hanı
Tarihi	1563	16.yy	1649'dan önce	17.18.yy	1703'den önce	1716'dan önce	1716'dan önce	1823	19.yy sonu	1900	1903	1907
Kat Sayısı												
Bir Katlı			X	X					X			
Kısmen İki Katlı										X	X	
İki Katlı		X			X	X		X				X
Kısmen Üç Katlı	X						X					
Revak Durumu												
Tamamen Revaklı	X	X		X			X	X		X	X	X
Kısmen Revaklı			X		X	X			X			
Taşıyıcı Sistem												
Ayak	X			X	X			X			X	
Sütun						X	X					
Durvar	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Konsol	X						X			X		
Örtü Sistemi												
Beşik Tonoz					X						X	
Sivri Beşik Tonoz	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Çapraz Tonoz	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ahşap Çatı							X				X	
Düz Sal Taşı							X					
Kapı ve Pencere												
Sivri Kemer												
Yarım Daire												
Dikdört				X			X					
Kaş	X											
Segment			X	X		X	X	X	X	X	X	X
Malzeme												
Taş		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ahşap							X				X	
Almaşık	X											
Memer	X											
Süsleme												
Figüratif		X										X
Bitkisel										X	X	X
Geometrik	X									X		
Yazı	X											
Plan Kroki												
												

AYAKTA OLAN HANLAR

- 1-GÜMRÜK HANI
- 2-HACI KAMİL HANI
- 3-MENÇEK HANI
- 4-KUMLU HAYAT HANI
- 5-BARUTÇU HANI
- 6-ŞARK İŞ HANI
- 7- SAMSAT KAPISI HANI
- 8-BİCAN AĞA HANI
- 9-MİLLET HANI
- 10-TOPÇU HANI
- 11-ŞABAN HANI

AYAKTA OLMAYAN HANLAR

- 12-ASLANLI HAN
- 13-BEY KAPISI HANI
- 14-SEBİL HANI
- 15-HACI ALI AĞA HANI
- 16-ZENCİRLİ HAN
- 17-ALİ BARGUT HANI
- 18- CESUR HAN
- 19-ASKERİYE HANI
- 20-YENİ GAZHANE HANI
- 21-ESKİ GAZHANE HANI
- 22-BADİLLİ SAİT BEY HANI
- 23-SEKTEL'İN HANI

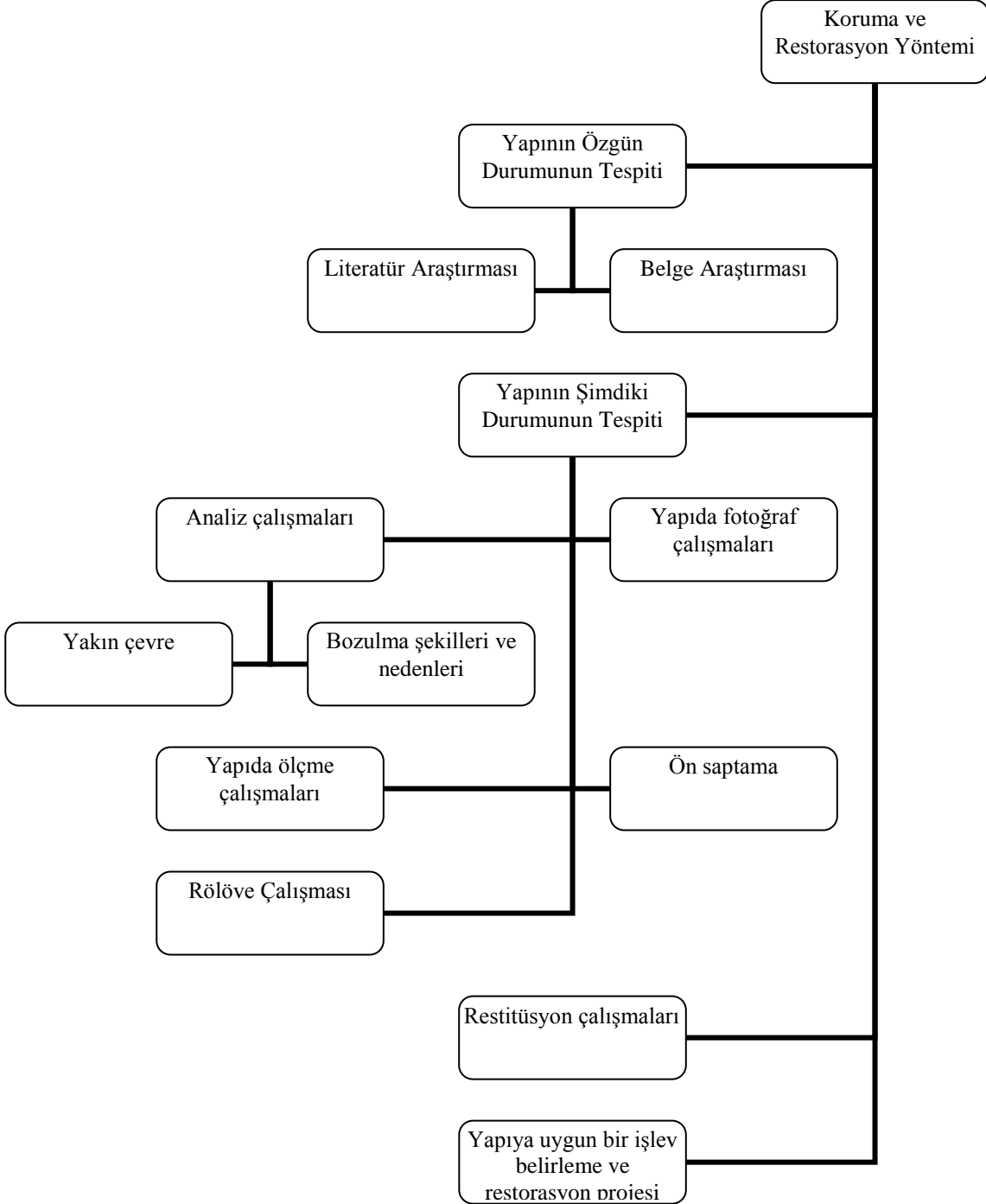

3. MATERYAL VE METOT

3.2. Metot

Bu çalışmanın amacı; Barutçu Hanı'nın özgün haline uygun olarak restore edilmesidir. Bu amaç doğrultusunda izlenen teknik aşağıdaki çizelgede gösterilmiştir.

Çizelge 3.3. Tez Kapsamında İzlenen Yöntem

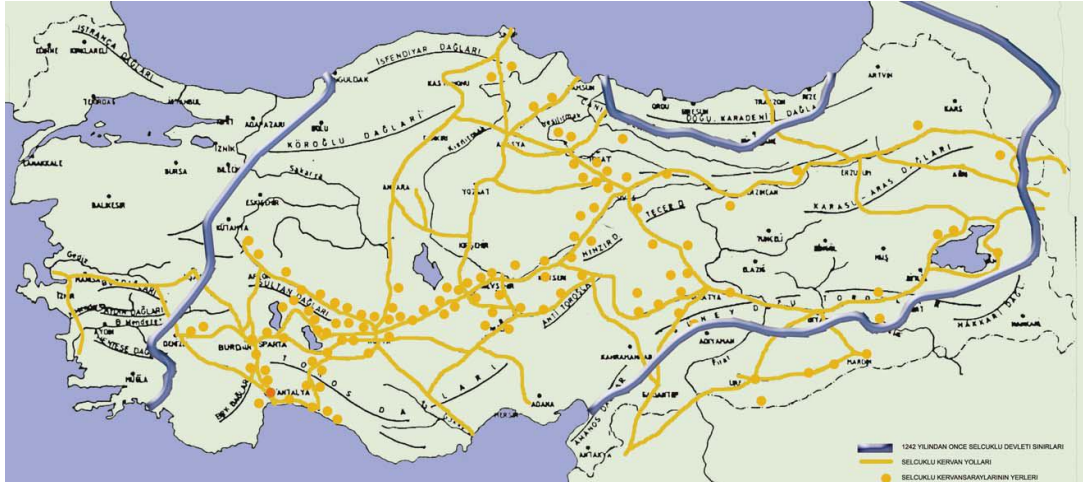
4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Şanlıurfa'nın tarihi ve şimdiki durumunun tespiti için detaylı bir arşiv çalışması ve alan çalışması yapılmıştır.

4.1. Barutçu Hanı'nın Tarihi ve Şimdiki Durumunun Tespiti

4.1.1. Şanlıurfa Ticaret Hayatı

Türkler Anadolu'ya gelmeden önce, 11. ve 12.yy.larda, Bizans-Emevi ve Abbasi mücadeleleri Anadolu'daki ticaret hayatını olumsuz etkilediğinden kuzey ve batı Avrupa'dan gelen mallar Anadolu yerine Harezm ve İran yolu ile İslam ülkelerine dağıtılmıştır. Anadolu'da ticari gelişme 11.yy ikinci yarısında Selçuklu Devleti'nin egemen olduğu yıllarda sağlanmış ve artık ticaret düzenli çalışan bir yol sistemine göre yapılmaya başlanmıştır (Korkmaz 2005).

Şekil 4.1. Selçuklu Dönemi kervan yolları ve Selçuklu Kervansarayları (Bektaş 1999)

Şanlıurfa'da ticaretin 15. yy.'ın ikinci yarısında, Akkoyunlular Dönemi'nde geliştiğini ve bu dönemde kentte birçok ticaret yapısı yapıldığını görmekteyiz (Alper 1999). Daha önceleri Kazancı Pazarı ve çevresinde olan ticari hayat, artık kentin değişik bölgelerine yayılmıştır.

Bölgenin ekonomik yaşamında en önemli ticaret yolu; Musul, Urfa Halep kervan yoluydu (Bektaş 1999). Ticarete Urfa- Mardin arasında, transit olarak geçen veya şehirlerde satılan mallardan alınacak vergilere çok önem verilmekteydi. Transit geçen bu mallar; siyah ve beyaz esirler, İran ve Avrupa kumaşları, ipekliler, Mısır ve

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Suriye'den gelen kumaşlar, demir ve diğer madeni eşyalar, baharat ve çeşitli yiyecek maddeleriydi.

Şanlıurfa'da bu dönemde yapılan iş kolu; kumaş boyama ve iplik renklendirmeydi. Bu amaçla kentte büyük tesisler kurulmuştur. Bunların başında boyahane, hayvan derilerinin işlendiği tabakhane ve kasaphane gelmektedir. Bedestenin içinde ve dışında 16.yy da çok sayıda dükkan olduğu arşivlerde yer almaktadır.

Evliya Çelebi 1649'da kente geldiğinde 'çarşı içinde (Yetmiş Hanı) vardır ve bu han kargir yapıdır. Büyük Han olup İbrahim Halil Nehri içinden geçer. Hacı İbrahim Hanı, Samsad Kapısı Hanı, Bey Kapısı Hanı, Bey Kapısı dışında Sebil Hanı.....' diye bahsetmektedir (Çelebi 1970). Evliya Çelebi Samsat Kapısı dışındaki mağaralarda kalındığını ve ticaret yapıldığını fakat buradaki dükkanların süslü olmadığını söyler ve iki bedesteni vardır. Biri eski usul kargir kubbeli kavi bina, diğeri Tayyar oğlu Ahmet Paşa yapısı olup uzuncadır. Üç adet demir kapısı vardır. Sanatlarından pamuk ipliğinden kapı gibi bezi olur ki Musul bezinden ince ve temizdir. Ürünlerinden buğdayı, arpası, mercimeği, nohudu tanınmıştır...' diyerek devam eder (Çelebi 1970).

Şanlıurfa'ya 1766 yılında gelen Niebuhr, hanların ve pazarların güzel olmadığından bahsetmiştir (Özme 2002). Kente 1816 yılında gelen Buckingham ise kentte birçok han ve kervansaraydan bahsetmekte ve bunların bakımlı olduğunu söylemektedir. Gümrük Hanı'ndan 100 odalı ve hepsinin zemininde hasır ve yatak olduğundan bahseder. Hanın bir kapısının bedestene, diğerin ise yola açıldığını söyler (Özme 2002).

Kente 1865 yılında gelen H. Petermann Urfa çarşılarının çok geniş olmadığını ve üzerlerinin kubbe ile örtüldüğünü söyler. Halep Vilayet Salnamesi'ne göre kentte 1867'de 1821 dükkan, 1 bedesten ve 7 han vardır (Özme 2002). Şanlıurfa kent merkezinde 1883'de 9 han,1799 dükkan, 4 mağaza, 19 su değirmeni, 29 hayvan değirmeni ve 14 fırın bulunmaktadır. Kentte 1888 'de 11 han,1997 dükkan, 1889 da ise han sayısı 18 olarak yer almaktadır. Halep Vilayet Salnamesine göre 1894 'de 2052 dükkan, 32 han, 18 fırın, 51 değirmen ve 1 atölye bulunmaktaydı. Bu tarihte kentte maşlah, beyaz şal, aba, beyaz ve renkli bezler dokunmaktaydı. Şanlıurfa'da 19yy'ın

sonuna gelindiğinde ise artık kuyumculuk da önemli bir iş kolu olmaya başlamıştır. Şanlıurfa'ya 20.yy başında gelen Preusser, kentin çok büyüdüğünü ve sur dışına yeni evlerin yapıldığından bahsetmektedir (Özme 2002).

Şanlıurfa'da 1900 lü yıllarda dokumacılık önemli iş kolları arasında idi. Kentte birçok dokuma tezgahında ipekli, ipekli alaca, minder yatak ve yatak yüzleri, perdelikler, beyaz bezler, yünden dokunan beyaz şallar, iplik v.b. dokunmaktaydı. Şanlıurfa'da gelişen diğer bir zanaat dalı da bakırcılıktı.

1927 salnamesine göre kentte 20 han, 1908 yılında ise kentte 32 han bulunmaktaydı. 1927'e gelindiğinde han sayısının 20 ye düşmesi kentteki ticari hayatında canlılığını yitirmeye başladığını göstermektedir.

GAP ile birlikte gelişen ve değişen Şanlıurfa'da el sanatları eski önemini kaybetmiş olsa da tarakçılık, ağaç oymacılığı, saraçlık, kazazlık, çulculuk, kürkçülük, keçecilik, bakırcılık ve kuyumculuk yapılmaktadır.

4.1.2. Han Kervansaray İlişkisi ve Mimarlık Tarihindeki Yeri

Anadolu'da yolların önemine göre, belirli uzaklıklarda yol boyu hizmet yapıları olarak hanlar ve kervansaraylar yaptırılmıştır. Bu yapılar en basit anlamıyla kervanlara hizmet eden yol üstü kuruluşları olup, kışla, misafirhane, hapishane, sığınak, üzerinde bulunduğu yol önemini kaybettiğinde zaviye gibi farklı işlevlerde de kullanılmışlardır.

Hanlar, ilk 9. yüzyıldan itibaren Türkmenistan'da yapılmışlardır (Baldağ 2000). Müller, İran kervansaraylarının ve Roma kastrumlarının iç avlu ve köşe kulelerinin benzemesinden dolayı kastrumların kervansarayların temeli olduğunu söylemektedir. (Korkmaz 2005). Erdmann, kervansarayları Sasani kökenine bağlamıştır. (Korkmaz 2005). Bunun içinde Kasr-el-Hair-el-Garb daki 8 yy dan bir kervansarayı örnek göstermiştir. Texier, Bizans 'kseneidon'nu kervansarayların temeli olarak göstermiştir (Korkmaz 2005).

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Kervansaray ve hanların temeli olarak diğerk bir düşünce ribatlardır. Maverünnehir'de 10. yy da çok sayıda bulunan ribatlar, sınır boylarında ve stratejik yerlerde ordu birlikleri ve binek hayvanlarının konakladığı yapılardır. Önceleri din mücahitlerinin, sonra da ordunun savaşlarda koruma yerleri olarak kullanılan bu yapılar, sınırlar genişleyince tekke-zaviye olmuş, yolcuların barınmasında kullanılmıştır.

Türklerde savaş zamanı savunma amaçlı kullanılan bu yapılar, kalın duvarlarla çevrilidir ve içeriye tek kapıdan giriş sağlanır (Alp 1998). Kervansaraylarda; ahır, mutfak, hamam, mescit gibi birimlerin yanı sıra askerin konakladığı bölümler ve gözetleme kuleleri bulunmaktadır. ilk konaklama yapıları 10. ve 11.yy da yapılmıştır. Bu yapıların içinde buldukları ortam ve işlev nedeniyle ribatlara benzemeleri ve bazı hanların kitabelerinde ribat adının geçmesi bu düşünceyi desteklemektedir. Yavuz, Anadolu'daki örneklerin çok çeşitleri olan bu ticaret yapılarının bir den çok temeli olduğunu bunların da; han, zaviye, hankah, imaret, ribat, kervansaray gibi kelimelerin eş anlamlı kullanılmasının; hem bu yapıların zaman içinde geçirdikleri işlev değişikliklerini hem de Anadolu'da oluşan kervansaray mimarisinin kökeninin çeşitliliğini gösterdiğini belirtmiştir (Korkmaz 2005).

Her ne kadar han ve kervansaraylar eş anlamlı gibi görünseler de hanların genellikle şehir içi yapıları, kervansarayların ise şehirlerarası ticaret yapısı olduklarını söyleyebiliriz. Önemli ticaret yolları üzerinde bulunan bu yapıların arası 40 km yani kervandaki bir devenin bir gün boyunca yürüyebileceği yol kadar ayarlanmıştır.

Kervanların öncelikli ihtiyaçları barınma ve emniyettir. Anadolu kervansaraylarında önce kapalı bölüm yapılmış, daha sonra avlu yapılmıştır. Plan tipleri genellikle işlevlerine uygun olarak düzenlenmiştir. Üstü kapalı bir girişle binanın iç kısmına, avluya geçilir. Avlu kare ya da dikdörtgendir. Odalar, ortasında bir mescit ya da çeşme bulunan avlu etrafına yerleştirilmiştir. Giriş katında, tüccarların mallarını koyabileceği depolar bazen de ahır bulunur. Üst katta, genellikle bir revakğa açılan, kare, dikdörtgen biçimli yatak odaları yer alır.

Kervansaraylar özellikle Selçuklular Dönemi'nde sultanların büyüklüğünü, teşkilatlarının sağlamlığını ve kudretlerini gösterir şekilde oldukça gösterişli yapılarıydı (Aslanapa 1959).

Osmanlı döneminde inşa edilen hanlar ise iki amaca yönelik olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, genellikle hac yolları üzerinde inşa edilen menzil hanlarıdır. Bu hanlar en çok bir günde gidilebilecek mesafede 30-40 km aralıklarla inşa edilmişlerdir. Osmanlılar döneminde ticaret, kentlerde artmaya başladığından şehir içinde ticaret yapıları yapılmaya başlanmıştır. Bu hanlar genellikle kentin ticaret bölgesinin yoğun olduğu yerlerde, sokak düzenine ya da arsa durumuna göre yapılmışlardır.

Han sayısı bir kentin ekonomik etkinliği hakkında çok güvenilir bir ipucu oluşturmuştur. Bu nedenle kentin ticari bölgesi hanların etrafında gelişmiş kentlerin gelişiminde belirleyici rol üstlenmişlerdir. Hanların sayıları kentteki ticarete bağlı olarak artarken, plan özellikleri de çeşitlenme göstermeye başlamıştır. Daha çok ihtiyaca cevap verebilmek için kent dokusuna uyarak, düzgün form arama endişesinden uzaklaşmıştır.

Ticaret hayatının artması, üretimin çeşitlenmesi ve yerel halkın istek ve ihtiyaçlarına göre hanların planları; işlevlerine uygun olarak tasarlanmışlardır. Osmanlı dönemi hanlarında kullanılan han formlarının oluşunda Anadolu Selçuklularının etkileri görülmektedir (Usta 1994). Şehir içi hanları, genellikle iki katlı, avlulu, ve avlu etrafındaki revaklı odalardan oluşmaktadır. Ahır ve depolarda genellikle bodrum katta ya da tek katlı ikinci bir yapıda çözülmüştür. Bu hanların ana giriş kapıları yol cephesine bakar. Bu kapının iki yanında da bir kahvehane ve nalbant bulunur. Bu kapı genelde bir eyvana açılır, burası giriş holüdür. Bu holden avluya geçilir. Avlunun bir yerinde ahırlar ve önünde arabaların bırakıldığı sundurmalar bulunur. Ayrıca bu hanlarda genellikle ortada bir kuyu, çeşme ya da şadırvan bulunur. Bu hanların işlevsel olarak zemin katları servis ve depo; üst katlar ise konaklama için tasarlanmışlardır. Yapıdaki ticaret cephelerden yola açılan dükkanlar ile sağlanmıştır. Osmanlı dönemi hanlarında katları birbirine bağlayan merdivenler, revakların içinden veya avlunun kenarından yani açıktan geçer (Engin 2002).

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu dönemde şehir içi hanları üç gruba ayrılır; birinci grup: avlulu, iki katlı, revak arkaları odalı, ahır kısmı yapıya bitişik ama ayrı bir yapıda çözülmüş olan hanlardır. İkinci grup hanlar ise yine iki katlı avlulu, revak arkaları odalı, ahırlar avlulu ayrı bir bölümdür. Üçüncü grup hanlar; sadece ticarete dönük yapılmışlardır. Bu hanlarda iki katlı ve avlulu olup revak arkaları yine odalıdır. Zemin kattaki odalar daha çok ticaret için kullanılırken üst kattakiler atölye olarak kullanılırlar. Bu kattaki odalar revaklara birer kapı ve pencere ile açılırlar.

Osmanlı dönemi hanlarında yapı malzemesi olarak taş ve tuğla kullanılmıştır. Hanların plan şeması 19.yy 'a kadar gelişerek devam etmiştir. Osmanlı döneminin ilk yıllarında tek avlulu, basit plan şemasına göre yapılan hanlar, zamanla yerini çok avlulu, çok katlı, karmaşık plan tipine göre yapılmışlardır.

4.1.3. Barutçu Hanı'nın Tarihi

Şanlıurfa, Anadolu'dan güneye inen önemli bir yol üzerinde olduğundan kervanlar için önemli bir geçiş noktası olmuştur. Kentte özellikle 16. yy. dan günümüze kadar gelmiş bir çok hana rastlamak mümkündür. Boyutları, süslemeleri ve mimari özellikleri bilinen bu hanların birçoğu günümüzde de kullanılmaktadır. Barutçu Hanı' da bu hanlardan birisidir.

Kitabesi yerinde olmayan yapının, arşiv belgelerinde de adının geçmemesi, kesin tarihini belirlenmesini güçleştirmektedir. Yapı, bazı özellikleri bakımından kentte bulunan Mençek Hanı'nı andırmaktadır. Mençek Hanı arşiv kayıtlarında 1716 yılından önce yapılmış olarak geçmektedir (Kürkçüoğlu 1994). Barutçu Hanı'nın da 17.yy sonu-18.yy başında yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Sakıplar ailesinden Halil Bey'in haremi olarak da bilinen hana (Rızvanoğlu ve Ark 2008) halk arasında Yahudi Hanı da denilir. Osmanlılar döneminde ise Delilan olarak bilindiği arşivlerden anlaşılmaktadır.

Resim 4.1. Barutçu Hanı'nın eski hali
(Kürkçüoğlu, 1994)

Resim 4.2. Barutçu Hanı'nın eski hali
(Kürkçüoğlu, 1994.)

Resim 4.3. Barutçu Hanı'nın eski hali
(Kürkçüoğlu, 1994.)

Resim 4.4. Barutçu Hanı'nın eski hali
(Kürkçüoğlu, 1994).

4.1.4. Barutçu Hanı'nın Anadolu Mimarisi İçindeki Yeri ve Eş Dönem Hanlarıyla Karşılaştırma

Şanlıurfa Hanları içinde en sık rastlanılan, tek avlulu ve iki katlı plan tipidir. Aslanlı Han, Mençek Hanı, Hacı Kamil Hanı, Şaban Hanı ve Şark İş Hanı bu plan tipinin örneklerindedir. Barutçu Hanı iki katlı olarak yapılmış sonradan üçüncü kat eklenmiştir. Yakın bölgeden bu plan tipine örnek olarak Gaziantep Yeni Han ve Gaziantep Elbeyli Hanı verilebilir (Karcı 2000).

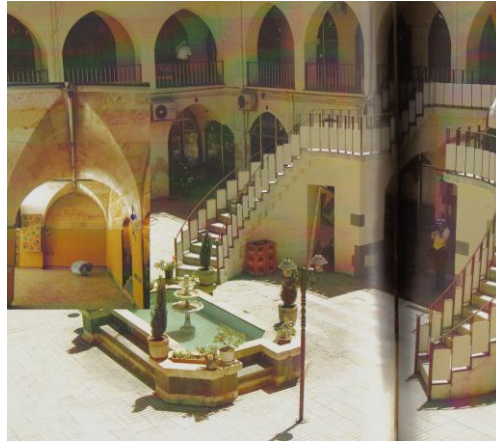
4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Resim 4.5. Gaziantep Elbeyli Hanı (Çekül 2009)

Şanlıurfa'da bulunan hanlar içinde bir avlulu ve kısmen üç katlı olan iki tane han bulunmaktadır. Bunlardan birisi Gümrük Hanı diğeri ise Barutçu Hanıdır. Gümrük Hanı 1563 yılında yapılmış olup doğu cephesindeki giriş açıklığının üzerindeki mescidin yanında asma kat olarak yer alan üç oda, kısmi üçüncü katı oluşturmuştur. Barutçu Hanı'nda ise sonradan eklenen, kuzey ve batı kanatta bulunan mekanlar kısmi üçüncü katı oluşturmaktadır. Bu katta düz ahşap tavanlı odalar önde bir koridora açılmaktadır. Yapıda yapılan incelemelerde üçüncü katın sonradan eklendiği anlaşılmaktadır.

Resim 4.6. Gaziantep Yeni Han (Çekül 2009)

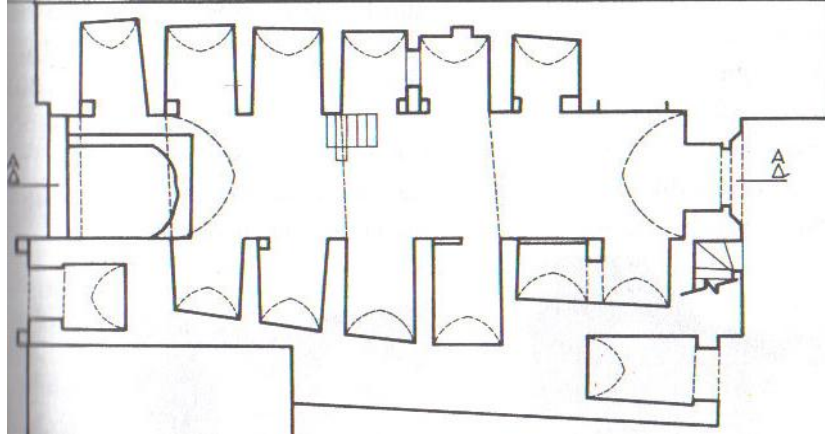
Barutçu Hanı'nın bazı özellikleri Mençek Hanı'na da benzemektedir. Mençek Hanı; ortası avlulu, iki katlı, alt katı kısmen revaklı üst katı ise tamamen revaklı plan tipinde inşa edilmiştir. Her iki yapının revaklarında da eş yükseklikte, aynı çapta ve monoblok sütun kullanılmıştır. Sütun başlıkları, kesik koni şeklinde bir alt bölüm

üzerinde, köşeleri yuvarlatılmış kare prizma formludur. Sütunlar Mençek Hanı'nda doğrudan kare prizma altlıklara otururken, Barutçu Hanı'nda profilli bir bilezikten sonra altlığa oturmaktadır. Diyarbakır Hasan Paşa Hanı'nda da avlu revaklarında sütun kullanılmıştır. Şanlıurfa'da revakların sal taşı ile örtüldüğü yapılar sadece Barutçu Hanı ve Mençek Hanı'dır.

Barutçu Hanı'ndaki diğer bir plan özelliği de üst katta bulunan kısmi üçüncü kata, avlu kanatlarında yer alan merdivenin dışında, dış cepheden de merdiven bulunmaktadır. Benzer uygulama Şanlıurfa'da bulunan Topçu Hanı ve Bican Ağa Hanı, Birecik Sabunhane (Durukan ve ark1999) ve Kilis Andibendioğlu Ali Efendi Hanı'nda da rastlanır (Karcı 2000).

Barutçu Hanı'nda ahır, avluda ve batı kanatı tamamen kaplar ve revaklarla orta avluya açılır. Şanlıurfa Hanlarından Gümrük Hanı, Mençek Hanı ve Millet Hanı'nda ahır bir veya iki kanadı kaplarken Hacı Kamil Hanı'nda alt kat tamamen ahır olarak yapılmıştır.

Şekil 4.2. Birecik Sabunhane Zemin Kat Rölöve Çizimi (Durukan ve ark 1999)

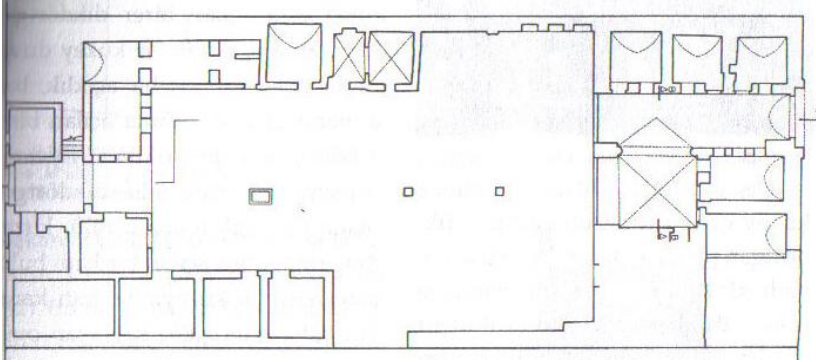
Şanlıurfa Hanlarından sadece Barutçu Han'da tuvalet mekanına rastlanılmaktadır. Alt kat güney kanatta, seğment kemerli mekanın, yapının özgün halinde de tuvalet mekanı olarak kullanıldığı düşünülmektedir.

Barutçu Han'ın üçüncü kat merdiveninin altında yapı elemanı olarak konsol kullanılmıştır. Benzer uygulama, Şanlıurfa Bican Ağa Hanı'nın güney cephesinde ikinci

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

kata çıkan giriş açıklığının üzerinde de görülür. Konsol, yapı elemanı olarak Şanlıurfa geleneksel evlerinde de çok sık kullanılmıştır (Akkoyunlu1989).

Barutçu Hanı'nın sonradan eklenen üçüncü katın örtü sistemi, ahşaptır. Benzer uygulamaya Şanlıurfa Hanları içinden Topçu Hanı, Birecik Çifte Han, Birecik Belediye Han da görülür (Durukan ve ark1999). Yakın bölgede bulunan Gaziantep hanlarında, Elbeyli Hanı hariç hepsi ahşap örtü sistemi kullanılmıştır (Karcı 2000).

Şekil 4.3. Birecik Belediye Hanı Zemin Kat Rölöve Çizimi (Durukan ve ark 1999)

Şanlıurfa hanlarında pencereler; düşey dikdörtgen şeklindedirler. Avlu cephelerinde yer alan pencereler genellikle segment kemerlidir. Dış cephelerde ise düz atkı taşlı pencereler kullanılırken Barutçu Hanı'nda bu pencerelerde segment kemerlidir. Sadece üçüncü kat orta pencerede dilimli kemer kullanılmıştır.

4.1.5. Barutçu Hanı'nın Mimarisi ve Yapısal Özellikleri

Barutçu Hanı, bu dönem hanlarında görülen kareye yakın dikdörtgen plan tipine bağlı olarak inşa edilmiştir. Ortasında avlu bulunan yapının dört kanadı vardır. Yapı kısmen üç katlı olup, alt ve üst kat revaklı plan tipindedir. Bu katlardaki odalar revakların gerisinde avlu etrafında tek sıra halinde bir araya gelmişlerdir. Üst kattaki odalar revaka birer kapı ve pencere ile bağlanmıştır. Üçüncü katta ise farklı büyüklükteki odalar önde bir koridora açılmaktadırlar.

Yapının üst katlarına çıkmayı sağlayan üç adet merdiveni bulunmaktadır. Bu merdivenlerden ikisi avlu kanadında yer alırken diğeri kuzey cephenin doğu ucundadır. Ahır/develik kısmının yapının batı kanadında yer aldığı yapıda ki izlerden anlaşılmakta

olup, bu mekan revaklarla avluya açılmaktadır. Tuvalet, yapının güney kanadında segment kemerli, kapı açıklığı bulunan bir mekandır ve günümüzde de aynı işlevle kullanılmaktadır.

Yapının taşıyıcı sistemini duvar, ayak, sütun, konsol ve destek kemerleri oluşturmuştur. Taşıyıcı olan duvarlar; moloz taş dolgulu düzgün küfeki kesme taştır. Küfeki taşına maktralı kalker taşı da denir ve tortul taş grubuna girer (Tayla 2007). Taşlar arasında harç malzemesi olarak da ‘kül kireç’ denilen, küfeki taşı tozu, kireç ve su karışımı kullanılmıştır (Özme 2002).

İkinci kat revaklarında, revak kemerlerini desteklemek için sütunlar kullanılmıştır. Bu sütunlar eş yükseklikte, aynı çapta ve monoblok yapıdadır. Sütun başlıkları ise, kesik koni şeklinde alt bölüm ve köşeleri yuvarlatılmış kare prizma formudur. Sütun ayağı; kare prizma bir altlık üzerine profilli bir bilezikten oluşmaktadır. Yapıda taşıyıcı olarak yer alan konsol üçüncü kat merdivenin altında yer almaktadır.

Revaklarda ve dükkan girişlerinde sivri kemerler, tuvalet girişinde ve kuzey cephe pencerelerinde, üst kattaki dükkan kapı ve pencerelerinde, giriş holünün doğu duvarındaki bugün kapatılmış olan nişlerde segment kemer kullanılmıştır. Yapının örtü sisteminde tonoz, ahşap tavan ve çatı ile sal taşı kullanılmıştır. Dükkanlarda genelde sivri beşik tonoz kullanılmış olsa da bir kısmında çapraz tonoz da kullanıldığı görülmektedir. Üst kat revakta örtü sistemi sal taşıdır. Üçüncü katta ise günümüzde harap durumda olan ahşap çatı kullanılmıştır (Özme 2002).

4.1.6. Barutçu Hanı’nın Şimdiki Durumunun Tespiti

Barutçu Hanı’nın planametrik kurgusu üç kattan oluşmaktadır. Zemin kat dört kanat, birinci kat 3 kanat, ikinci kat 2 kanattır.

Yapının güney kanadı ve doğu cephesinin güney ucu 1973 yılında yıkılmıştır. Güney kanatta günümüzde yeni yapılmış dükkanlar bulunmaktadır. Doğü cephesinin güney ucunda alt katta dükkanlar bulunup, üst katta bugün harap olan iki tonozlu oda bulunmaktadır.

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Resim 4.7. Barutçu Hanı Güneydoğu Köşesi

Resim 4.8. Barutçu Hanı Güney Cephesi

Doğu cephesinde kuzeye doğru altta tonozlu üç dükkan üst katta düz atkılı, eş boyutlarda iki pencere açıklığı yer almaktadır. Bu bölümden sonra cephe batıya doğru diyagonal olarak kırılarak uzar. Bu bölümün alt katında beşik tonozlu iki oda bulunmaktadır. Diyagonal duvar dik açı yaparak kuzey uçta bulunan, merdiven altındaki beşik tonozlu odadan sonra kuzey cephenin doğu ucu ile birleşir.

Kuzey cephesinde hanın giriş kapısı bulunmaktadır. Yapının bu cephesi üç katlıdır. Giriş açıklığının yanında sivri beşik tonozlu üçer adet dükkan yer almaktadır. Kuzey cephenin doğu ucu içeriye doğru 1-1,5 m girinti yapmaktadır. Bu bölümde beşik tonozlu iki dükkan vardır.

Resim 4.9. Barutçu Hanı Doğu Cephesi

Resim 4.10. Barutçu Hanı Doğu Cephesi

Doğu ucunda ise yukarıya çıkışı sağlayan tek kollu merdiven yer almaktadır. Bu merdiven üçüncü kata çıkış için yapılmış olmasına karşın bugün bu işlevini yerine getirememektedir. Kuzey cephesinde kat aralarında profilli bir silme vardır. Üst katta cephede ikili gruplar halinde düzenlenmiş, segment kemerli on dört adet pencere yer almaktadır. Üçüncü katta da yine segment kemerli on bir adet pencere bulunmaktadır.

Resim 4.11. Barutçu Hanı Kuzey Cephesi

Resim 4.12. Barutçu Hanı Kuzey Cephesi

Han'ın giriş kapısı, dışta sivri kemerli bir kuşatma kemeri ile içte segment kemerlidir. Kuşatma kemeri ince kare başlıklı sütüncelere oturmaktadır. Alınlıkta bugün okunamayan bir kitabe bulunmaktadır. Özgün olan giriş kapısı kabaralı ve ahşaptır. Avluya geçişi sağlayan holün batı duvarında bugün kapatılmış olan segment kemerli iki niş yer almaktadır. Holün batı duvarında ise sivri beşik tonozlu iki dükkan vardır. Bu dükkanlardan avluya yakın olanda arkadaki dükkanı geçiş için kapı bulunmaktadır.

Resim 4.13. Barutçu Hanı Kapı Detayı

Resim 4.14. Barutçu Han Girişi

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Avlunun kuzey kanadında, girişin batısında bugün avlu girişi kapatılmış olan bir dükkan, doğusunda ise beşik tonozlu, dikdörtgen planlı üç mekan yer almaktadır. Bu kanadın doğu kanat ile birleştiği yerde üst kata çıkan tek kollu bir merdiven vardır.

Resim 4.15. Kuzey Kanat

Resim 4.16. Kuzey Kanat

Batı kanat dikdörtgen formudur. Yapının özgün halinde ahır olarak tasarlanmış bu kanatta. günümüzde yan yana dizilmiş dükkanlar bulunur. Bu mekanların örtüsü önde sivri beşik tonoz arkada ise çapraz tonozdur. Avluya bakan kısımları üç dükkada kapı ve pencere ile avluya bağlanmış olup, üç tanesi eyvan gibi kullanılmakta olup, daraba ile kapatılmaktadır. Bu kanatın güney köşesinde üst kata çıkmayı sağlayan tek kollu diğer bir merdiven bulunmaktadır.

Resim 4.17. Batı Kanat

Resim 4.18. Batı Kanat

Güney kanat yapının en çok değişmiş olan kanadıdır. Avlu cephesinde sivri kemerli beş ve segment kemerli bir tuvalet bulunmaktadır. Tuvaletin hemen solunda yer

alan bugün avlu kısmı kapatılmış olan mekanın yapının özgün halinde giriş olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Resim 4.19. Güney Kanat

Resim 4.20. Güney Kanat

Doğu kanatta yapının özgün halinde avluya bakan sivri beşik tonozlu altı dükkan vardır. Bu dükkanlardan üç tanesinin avlu girişi kapatılmış olup kullanımları sokak cephesinden sağlanmaktadır. Bu kanatta bugün avlu girişi kapatılmış olan güney cepheden üçüncü dükkanın yapının özgün halinde hanın girişi olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır.

Yapının üst katının avluya bakan kısmında, monolit sütunlarla taşınan sivri kemerli revaklar görülmektedir. Güney revakın doğu ucunda bir mekan ayakta olup kalan kısımları yıkılmıştır.

Üst kat batı kanattaki dikdörtgen planlı, sivri beşik tonozlu altı oda revağa açılmaktadır. Bu odaların revak cephelerinde segment kemerli birer kapı ve pencere bulunmakta olup bugün bu odalardan dört tanesi kullanılmaktadır. Güney uçtaki iki oda birleştirilmiş tek bir giriş yapılmıştır. Bu kanatın güney köşesinde bugün briketten yapılmış eklenti bir mescit bulunmaktadır.

Üst kat kuzey kanatta sivri beşik tonozlu yedi adet oda bulunmaktadır. Dışarıdan ikişer adet segment kemerli pencereleri bulunan bu odalar, segment kemerli kapı ve pencereler ile revağa açılır. Bu revakın kuzeydoğu köşesinde üst kata çıkışı sağlayan tek kollu bir merdiven bulunmaktadır. Merdiven sahanlığının doğu kısmında ise bugün

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

kapatılmış olan, yapının kuzeydoğu cephesindeki merdivene geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır.

Resim 4.21.Üst Kat Kuzey Revağı

Resim 4.22. Mescit

Üst kat doğu kanattaki odalar da diğer kanatlardaki odalar gibi segment kemerli kapı ve pencere ile revaka bağlanmaktadır. Yapının özgün halinde sekiz adet sivri beşik tonozlu odası bulunan kanadın güney köşesindeki iki odası bugün kullanılmamakta olup, harap durumdadır.

Resim 4.23.Üst Kat Doğu Kanadı

Resim 4.24. Üst Batı Kanadı

Yapının üçüncü katının ilk yapıldığında olmadığı, daha sonra eklendiği yapıdaki taş izlerinden ve plan şemasından anlaşılmaktadır. Bugün harap durumda olan bu katta,

yedi tanesi kuzey, altı tanesi batı kanatta olmak üzere toplam on üç adet oda bulunmaktadır. Bu odaların hepsi düz ahşap tavanlı olup, öndeki koridora birer kapı ve pencere ile açılmaktadır.

Resim 4.25. Üçüncü Kat Kuzey Kanadı

Resim 4.26. Üçüncü Kat Batı Kanadı

4.1.6.1. Yapının Yeri

Demirci Pazarı civarında olup Balıklı Göl'e çok yakın mesafededir. Osmanlı döneminde yapılan hanlar genellikle Balıklı Göl ve Haşimiye Meydanı arasındaki parselde yer almışlardır. Barutçu Hanı kuzeyden Demirci Pazarı Sokak, güney ve doğu yönlerden birer küçük sokak ile çevrilmiştir. Batı cephesinde bitişik dükkanlar yer almaktadır. Kuzeydeki sokak ile ana caddenin birleştiği noktada Narıncı Camisi bulunmaktadır. Yapının ana girişi kuzey cephesinin bulunduğu Demirci Pazarı Sokaktadır.

4.1.6.2. Kentsel Doku Çözümlenmeleri

Anıtlar bulunduğu çevre ile bir bütündürler. Paris Kongresi (Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi) 'Kent içindeki Tek Anıt' kavramından 'Anıt Olarak Kent' kavramına doğru bir gelişmenin başlangıcına sebep olmuştur. Daha sonraları 'Bütünleşik Koruma' olarak adlandırılacak olan kavramın temelleri de atılmıştır.

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Anıtların bulunduğu tarihi çevreler, farklı dönemlerde farklı kuşaklar tarafından yaratılmıŐlardır. Bundan dolayı tarihi çevrelerde sürekli bir değişim söz konusudur. Çok eski tarihlerden beri anıtlar insanlar arasında sürekliliği sađlamıŐlardır. Bu açıdan da bakılınca anıtları tek başına değil de çevreleri ile bir bütün olarak görmek gerekir (Arpacıoğlu ve Aydemir 2007).

Bu bağlamda anıt ve çevresinde nasıl bir yerleşim olduğu ve çevrede bulunan yapıların ne karakterde yapılar olduğunu tespit edebilmek için evre analiz çalışması yapılmıştır. Yapılan değerlendirme çalışmaları evre analiz paftalarında gösterilmiştir (Ek 4.1-4.4.).

Buna göre, yapının bulunduğu çevrede çoğunlukla ticaret yapıları yer almaktadır. Yapının içinde yer aldığı dokuda bir bozulma süreci görülmektedir. Çevredeki yapıların çoğunda niteliksiz ekler görülmektedir. Bu alanda bulunan yapılar; tescilli kültür varlığı, geleneksel nitelikli yapı, niteliksiz yapı ve dini yapılar olup kat sayısı olarak zemin katlı, zemin +1 katlı ya da zemin +2 katlı yapılardır. Yapı malzemesi özgün halinde taş olmasına rağmen yeni yapılan ekler ya da yıkılıp yeniden yapılmalar ile yerini betonarme malzemeye bırakmıştır.

Yapılan bu analiz çalışması bize göstermiştir ki: yapı ve bulunduğu evre bir bozulma sürecine girmiŐ olmasına karşın Şanlıurfa'da tarihi doku varlığını sürdürmektedir.

4.1.6.3. Rölöve Çizimleri

Rölöve; Fransızcadan dilimize geçmiş bir kelimedir. Anlamsal karşılığı yeniden ayağa kaldırmak olsa da mimarlıktaki anlamı: mevcut bir yapının yeniden ölçülerek çizimlerinin plan, kesit, görünüş olarak elde edilmesi anlamına gelir. Rölöve aynı zamanda gerçek düzlemde var olan bir yapının iki boyutlu olarak detaylandırma işidir. Rölöve yapının şimdiki durumunu belirtir (Uluengin 2002). Rölöve, birkaç çeşitte yapılır:

- Sadece plan şeması çıkarmak için çok hızlı yapılmak durumunda olan rölöve.
- Binanın bakımı, onarımı için yapılan oldukça hassas çalışılan, plan, kesit, görünüş çizilen rölöve,
- Yıkılıp, yeniden yapılacak olan yapının rölövesi çok detaylı çizilir.

Barutçu Hanı'nın rölövesi ikinci maddeye göre hazırlanmıştır. Yapının ilk rölöve ölçüm işi, Nisan 2011 tarihleri arasında 3 kişilik bir ekip ile gerçekleştirilmiştir. Ancak kötü hava koşulları nedeniyle sadece kat planları ve cephe ölçümleri yapılabilmiş, Ağustos 2011'de araziye tekrar gidilerek ölçme işi tamamlanmıştır. Ölçüm işinde lazermetre, total station, şeritmetre, milimetrik bloknot, eskiz kağıdı ve dijital fotoğraf makinası kullanılmıştır. Fotoğraf çekmek suretiyle belgeleme yapılmıştır. Elde edilen tüm veriler Autocad programı kullanılarak dijital ortama aktarılmış ve rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Bu kısımda yapının bugünkü durumunu gösteren rölöve çizimleri yer almaktadır. Çizimler, vaziyet planı, zemin kat planı, birinci kat planı, ikinci kat planı, dış görünüşler, kesitler ve özgün kapı detayı bulunmaktadır. (Ek 4.5-4.11).

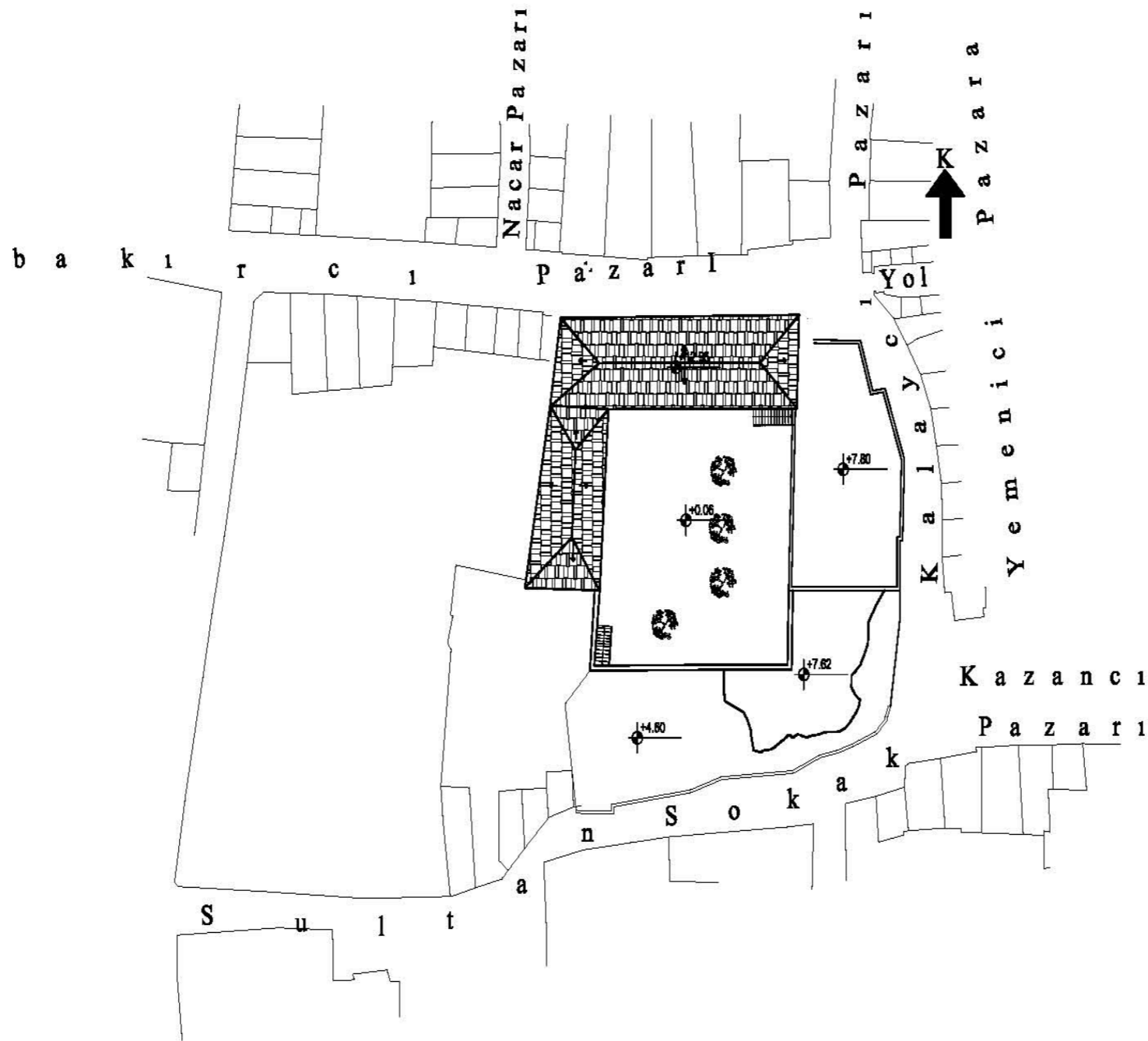
K

DICLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:VAZİYET
PLANI

RÖLÖVE ÇİZİMİ

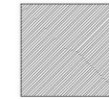
EK: 4.5

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

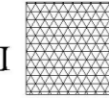
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

ÖZGÜN YAPI

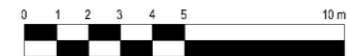

EKLENTİ YAPI

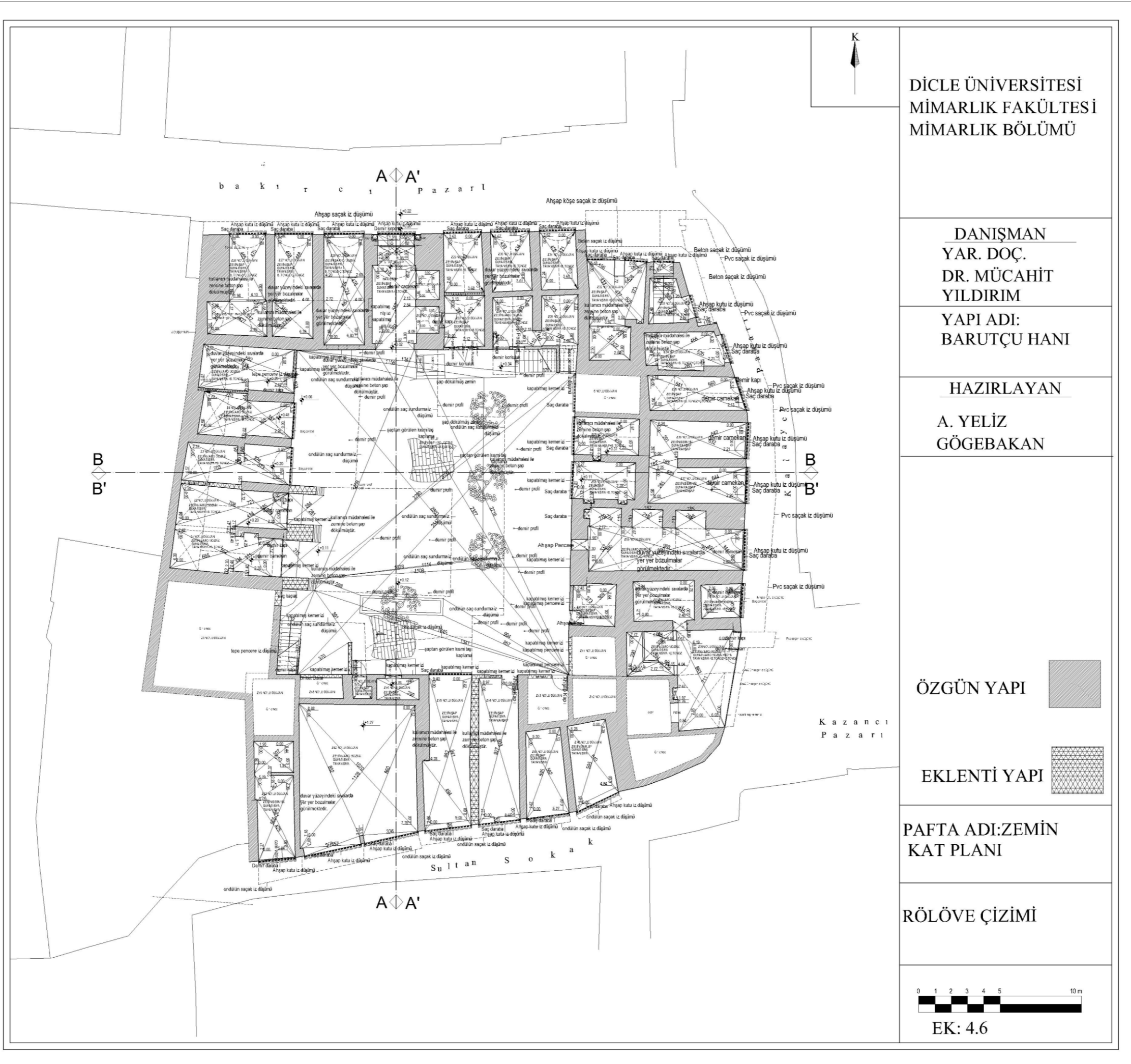

PAFTA ADI: ZEMİN
KAT PLANI

RÖLÖVE ÇİZİMİ

EK: 4.6

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

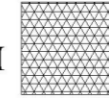
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

ÖZGÜN YAPI

EKLENTİ YAPI

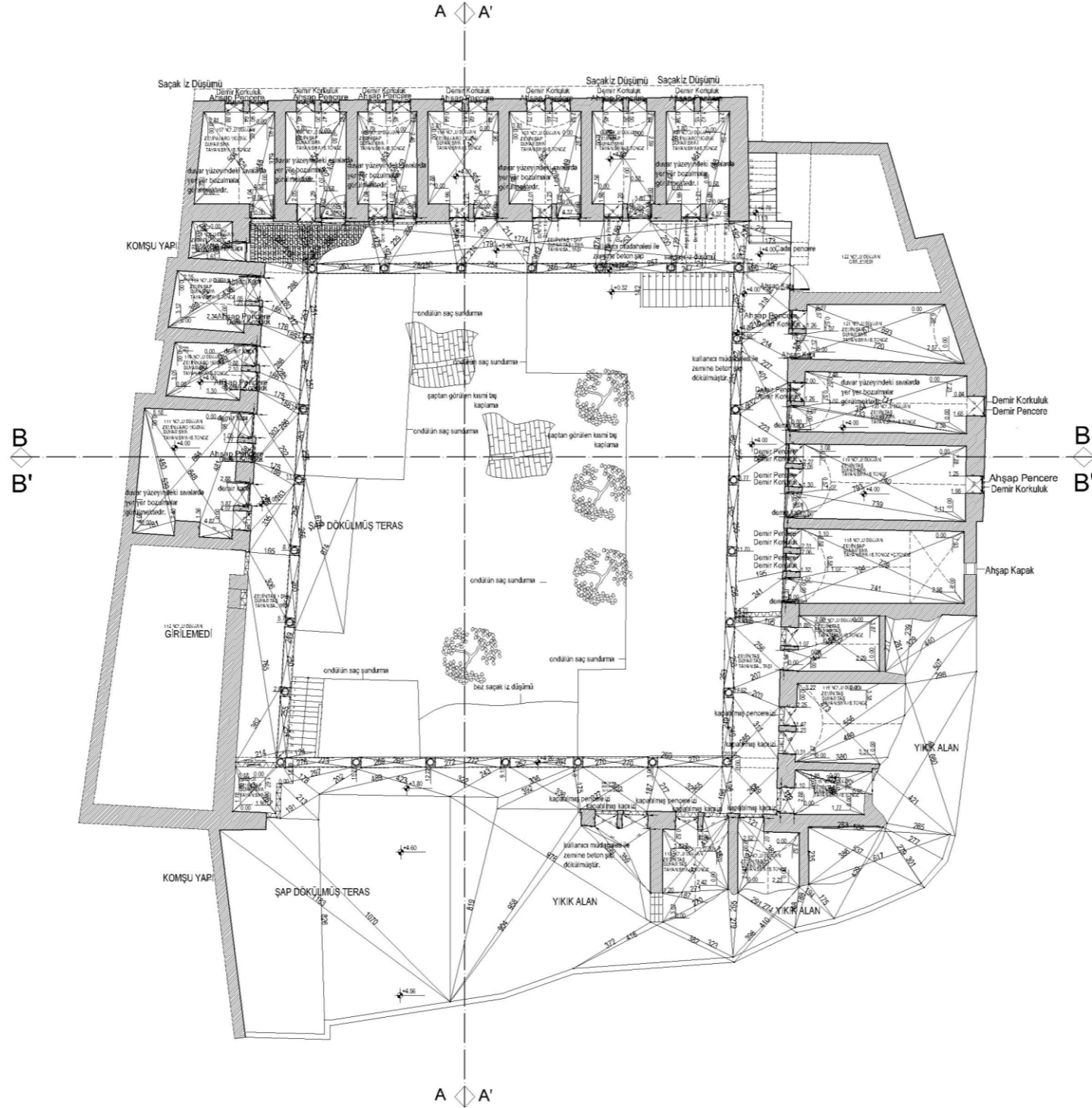

PAFTA ADI:
BİRİNCİ KAT PLANI

RÖLÖVE ÇİZİMİ

EK: 4.7

DICLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

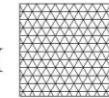
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

ÖZGÜN YAPI

EKLENTİ YAPI

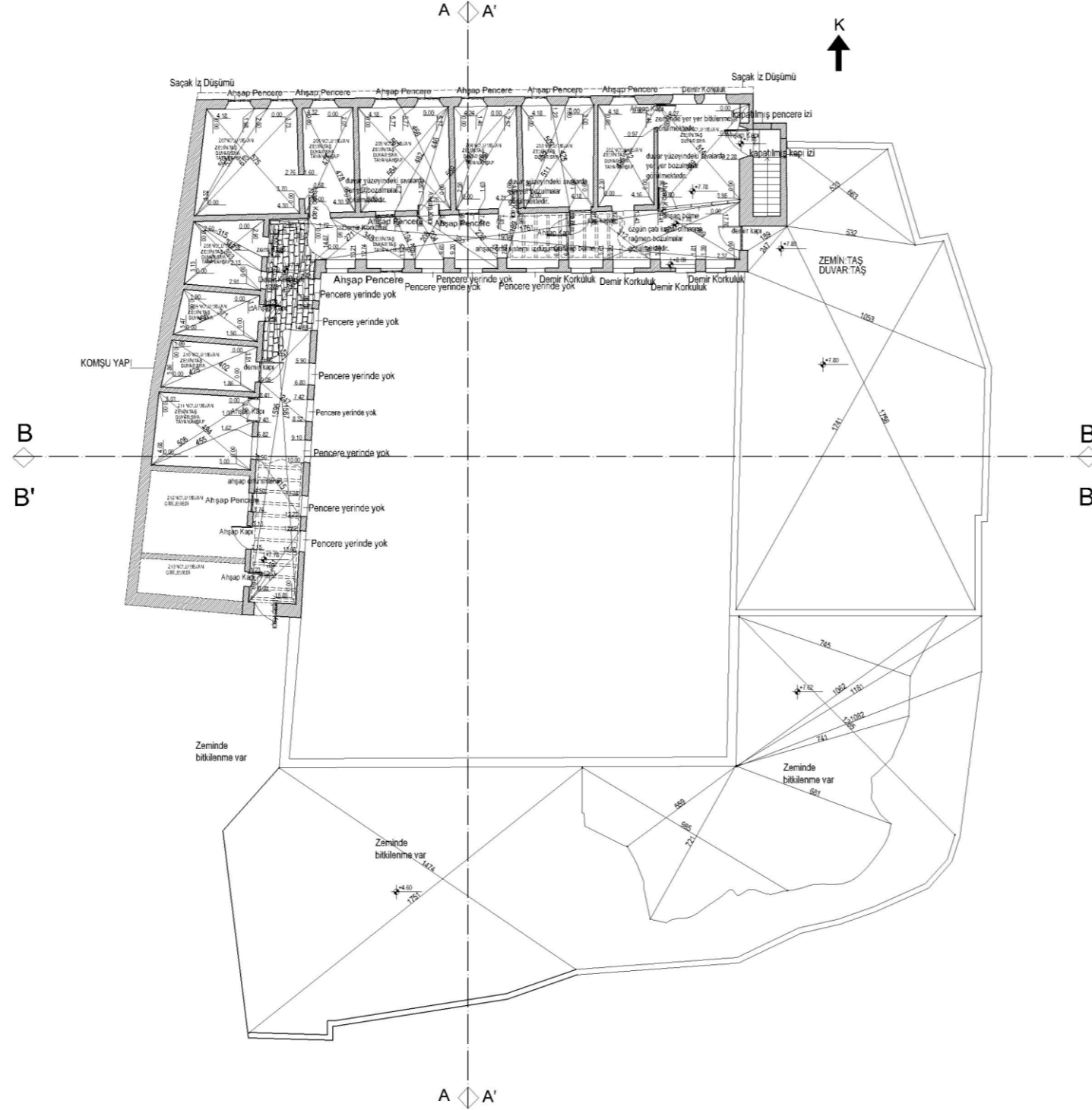

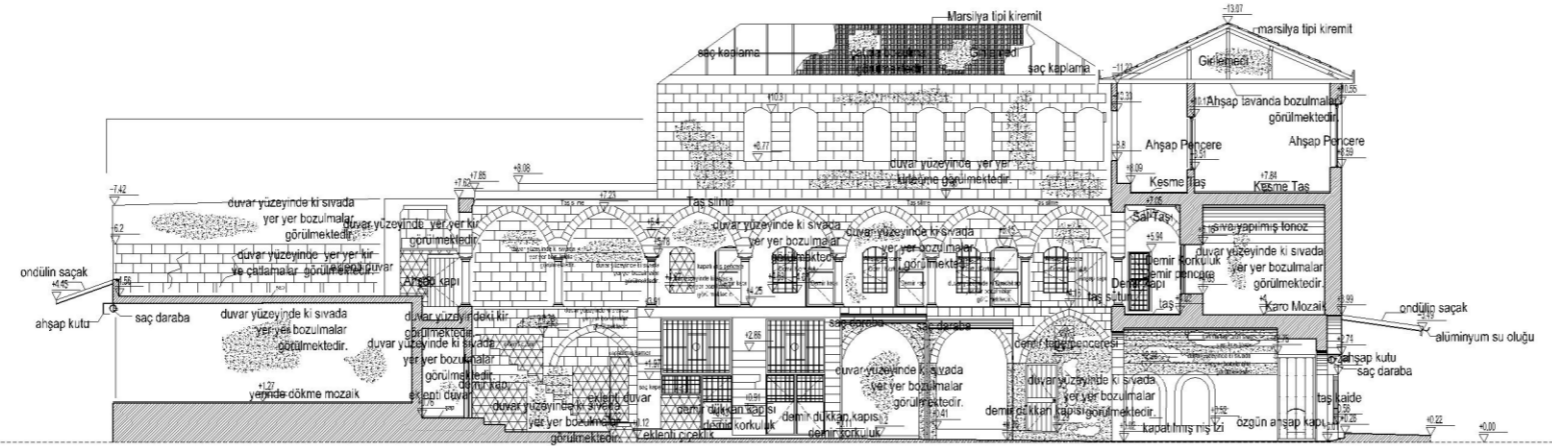
PAFTA ADI: İKİNCİ KAT
PLANI

RÖLÖVE ÇİZİMİ

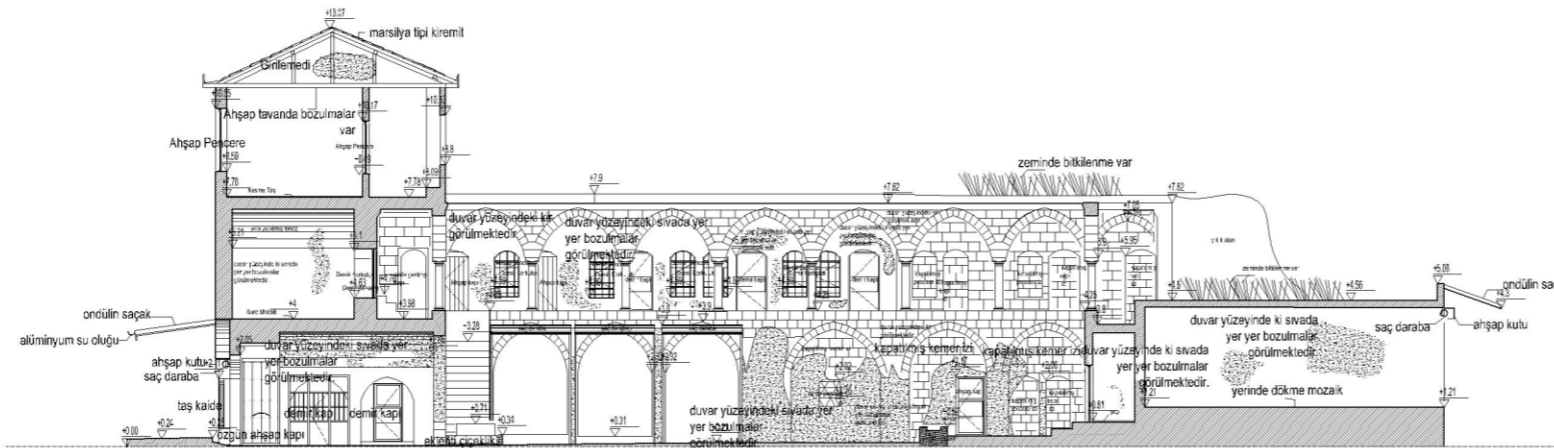

EK: 4.8

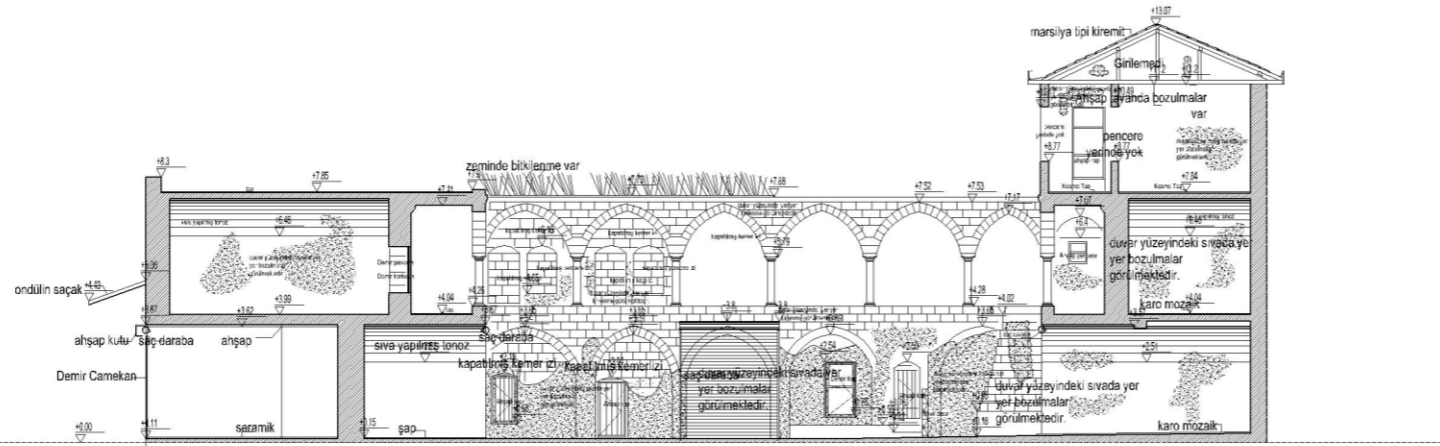

AA KESİTİ

A'A' KESİTİ

B'B' KESİTİ

DANIŞMAN

YAR. DOÇ.

DR. MÜCAHİT

YILDIRIM

YAPI ADI:

BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN

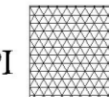
A. YELİZ

GÖGEBAKAN

ÖZGÜN YAPI

EKLENTİ YAPI

PAFTA ADI:AA-A'A' -B'B'
KESİTİ

RÖLÖVE ÇİZİMİ

EK: 4.9

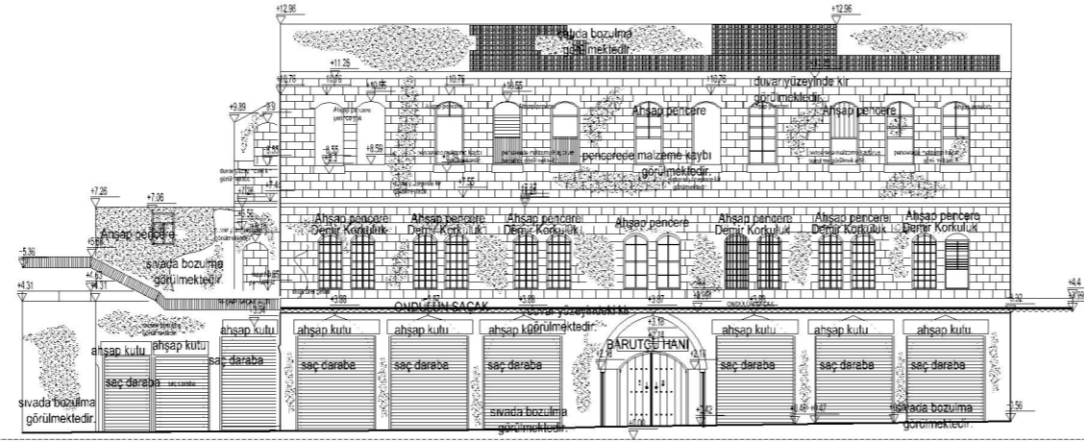

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

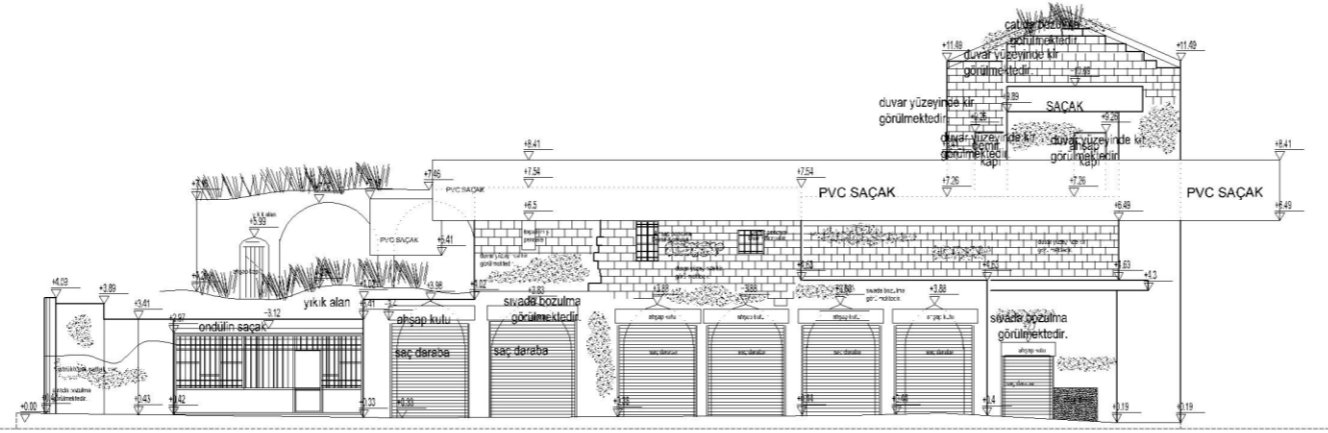
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN

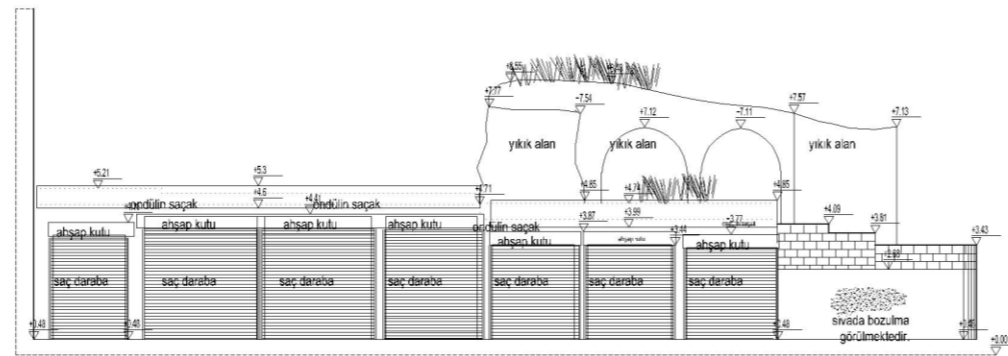
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

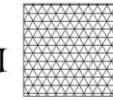

GÜNEY CEPHE

ÖZGÜN YAPI

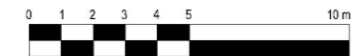

EKLENTİ YAPI

PAFTA ADI: CEPHELER

RÖLÖVE ÇİZİMİ

EK: 4.11

4.1.7.Bozulma Nedenleri ve Şekilleri

Yapılar zaman içinde gerek kullanıcıları tarafından gerekse zamanın aşındırıcı etkisinden dolayı bir bozulma süreci yaşarlar. Bu bozulmalar kontrol altına alınmazsa ya da gerekli onarılma işlemi yapılmaz ise; yapı üzerindeki yıpratıcı etkisi daha büyük olur. Barutçu Hanı'nda da zamanla insanlar, doğa ve iklimin etkisi ile beraber bir takım bozulmalar meydana gelmiştir. Biçimsel ve yapısal boyutta olan bu bozulmalar yapının tahribatını hızlandırmaktadırlar.

4.1.7.1. Biçimsel Bozulmalar

Yapıdaki biçimsel bozulmalar, daha çok fiziksel boyutta olup bunlar; plan düzeninde, cephe düzeninde ve dekorasyonda olmak üzere üç bölümde ele alınmıştır.

- Plan Düzeninde Bozulmalar

Plan düzeninin bozulması, hem değişen ihtiyaçlara bağlı olarak mekanın içindeki bazı öğelerin kaldırılması ya da yeni öğelerin eklenmesi, mekanın orijinal kullanımının değişmesiyle oluşan, mekansal kurgu ve örgütlenme mantığının değişmesinden kaynaklanır.

Gelişen yaşam şartları ve ihtiyaçlar, kullanıcı-yaşam- konfor ilişkisine bağlı olarak plan düzeninde bozulmalar meydana getirmiştir. Bunlar genellikle eklentilerden kaynaklanmıştır. En fazla tahribat güney ve güney doğu kanatta olmuştur (Resim 4.27.). Bu kısımlar yıkılmış yeniden yapılmıştır.

Resim 4.27.Güney doğu köşesi

Resim 4.28. Kuzey cephe dükkan

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Yapının özgün halinde ahır olarak kullanılan batı kanadı sonradan eklenen duvarlarla farklı mekanlara dönüştürülmüştür. Kuzey ve doğu cephede yer alan dükkanların bazıları avlu içine bakan dükkanlarla aralarındaki duvarı kaldırıp tek mekan halini almıştır ve mekan içlerinde camekan yapıлып mekan ikiye bölünmüştür. (Resim 4.28.-4.29.).

Resim 4.29. Batı kanadı

Resim 4.30. Avlu

Avluda tuvalet mekanının yanında ve avlu giriş holünün sağında eklenti briket duvarlardır. (Resim 4.30.-4.31.). Hanın özgün halinde üç kapısı vardır. Fakat günümüzde bu kapılardan sadece kuzey girişi kullanılmaktadır. Diğer kapıların avlu girişleri kapatılıp, dükkan olarak kullanılmıştır (Resim 4.32.).

Resim 4.31. Avlu

Resim 4.32. Doğu cephesinde bir dükkan

Batı kanatta yapıya destek için yapılmış olan ayaklarda yapıya eklenen eklentilerdendir (Resim 4.33.). Yapının özgün halinde kuzeydoğu köşesinde bulunan merdiven, ikinci kata çıkmak için yapılmış olmasına rağmen bugün kullanılamamaktadır çünkü merdiven zemin kattan sonra depo olarak kullanılmaktadır (Resim 4.34.).

Resim 4.33. Avlu

Resim 4.34. Kuzey doğu merdiveni

Birinci katta batı kanadının güney ucuna mescit eklenmiştir. (Resim 4.35.) İkinci katta giriş holü sonradan yapılan camekanla kapatılıp, oda haline dönüştürülmüştür (Resim 4.36.).

Resim 4.35. Mescit

Resim 4.36. İkinci kat girişi

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

- Cephe Düzeninin Bozulması

Cephe düzeni yapının çoğu zaman plan düzenine bağlı olarak mekanların orijinal kullanımlarının tamamen değişmesi ya da değişen konut-konfor şartlarına bağlı olarak dışa açık mekanlarda görülmektedir. Avlu kanatlarındaki dükkanların üzerine işlevsel bir takım nedenlerle eklenen sundurmalar cephenin görüntüsünü bozmuştur. (Resim 4.37.) Avlunun cephe düzeninin bozulmasının başka bir nedeni de kemer, kapı ve pencerelerin taş, briket, bez bazen de saç malzeme ile kapatılmasıdır (Resim 4.38.-4.39.-4.40.).

Resim 4.37. Avlu

Resim 4.38. Avlu

Resim 4.39. Avlu

Resim 4.40. Birinci Kat Revak

Dükkanlarda güvenlik nedeni ile takılmış olan saç darabalar, dükkanların isimlerini yazdırdıkları ahşap kutular, ve yapının duvarlarını astıkları ticari eşyalar yapının dış cephesinin bozulmasına neden olmaktadır. Dükkanlarda kemer açıklığına takılan camekanlar da yapının özgün haline zarar vermektedirler. Yapının cephesinde, birinci kat hizasında yer alan ve çepe çevre yapıyı saran saçak ile doğu cephesinde sokak üzerine yapılan saçak yapının bütün olarak anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Resim 4.41.-4.42.). Çoğu zaman işlev için gerekli bu eklentiler yapının cephe tipolojisinde farklılaşmalara neden olarak bozulmasını hızlandırmaktadır.

Resim 4.41. Doğu Cephesi Sokak Saçak

Resim 4.42. Kuzey Cephesinde Saçak

- Dekorasyonun Bozulması

Yapının farklı dönemlerde farklı kullanıcılar tarafından kullanıma bağlı olarak zamanla dekorasyonda değişimler yapılmıştır. Kullanıcıların kendi ihtiyaç ve kişisel zevklerine göre yapmış oldukları bu değişimler yapının özgün halini bozmuştur. Yapılan değişimler doğru yapılmaz ise çoğu zaman yapı için yıpratıcı olmaktadır. Dekorasyon bozulmaları daha çok iç mekânlarda görülmesine rağmen dış mekânlarda da görmek mümkündür. İç mekânda eklenti elemanlardan kaynaklanan bu bozulmalar, dış mekânda daha çok cephelerde kendisini göstermektedir. Cephedeki dükkanların örtü sisteminin taş tonoz olmasına rağmen buradaki bozulmaları örtmek için üzerleri ahşapla, naylon malzeme ile ya da farklı malzemelerle kaplanıp düz tavan haline getirilmişlerdir (Resim 4.43.-4.44.-4.45.). Bu da yapının özgün halinin dekorasyon boyutunda bozulmasına neden olmaktadır.

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Resim 4.43. Doğu Cephesinde Dükkan

Resim 4.44. Doğu Cephesinde Dükkan

Dükkan içlerindeki duvarlara ya da kapatılmış olan kemer açıklıklarına kullanıma bağlı olarak yeni dolap, raf v.s eklenti mobilyalar monte etmişlerdir (Resim 4.46.-4.47.-4.48).

Resim 4.45. Kuzey Cephesinde Dükkan

Resim 4.46. Kuzey Cephesinde Dükkan

Resim 4.47. Kuzey Cephesinde Dükkan

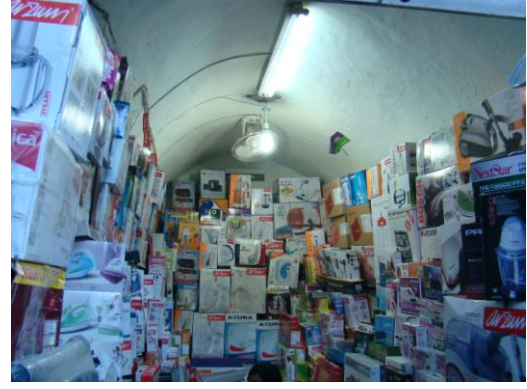

Resim 4.48. Kuzey Cephesinde Dükkan

İç mekanlarda tesisat için kullanılan bir takım teknik malzemeler yapının bozulmasına neden olmaktadır.(Resim 4.49.-4.50.) Hanın giriş holündeki nişler kapatılarak yapının dekorasyonunu bozarak yapının okunabilmesini güçleştirmektedir. (Resim 4.51.)

Resim 4.49. Birinci kat doğu kanadı

Resim 4.50. Kuzey Cephesinde Dükkan

4.1.7.2.Yapısal Bozulmalar

Anıtların bozulmaları daha çok kullanıcıların yanlış kullanımlarından kaynaklanıyor olsa da zamanın yorucu ve yıpratıcı etkisi de bu anlamda katalizör etkisi yapmaktadır. Barutçu Hanı'nda oluşan yapısal bozulmalar hem kullanıcılardan hem de zamanın etkisinden kaynaklanmaktadır. Bu anlamda yapının taşıyıcı sisteminde, yapının örtü sisteminde, yapı elemanlarında ve malzemede oluşan bozulmalar olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir.

- Taşıyıcı Sistem Bozulmaları

Yapının taşıyıcı sistemi duvar, ayak, sütun, konsol ve destek kemerlerinden oluşmaktadır. Taşıyıcı sistemindeki en büyük bozulma batı kanatta olmuştur. Yapının üstten gelen yüküne dayanamayan batı kanat avluya doğru bel vererek açılmıştır. Anıta sonradan eklenen ikinci kat ile bu bozulma daha da artmıştır. Bu taşıma sorununu engellemek için avluda duvara üç adet taş ayakla destekleme yapılarak müdahale edilirken, birinci katta revaktaki kemerlerden duvarlara çelik gergi sistemlerle destek yapılmıştır. (Resim 4.51.-4.52.)

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Resim 4.51. Avlu Batı Kanat

Resim 4.52. Birinci Kat Batı Kanat

Kuzey cephesindeki merdiven kovasının olduğu duvarda strüktürel çatlaklar meydana gelmiştir (Resim 4.53.) Birinci kat revaktaki taş sütunların ayakları, üst katın yük dengesizliğinden dolayı yerinden oynamıştır. Bunu engellemek için betonarme eklentiler yapılmıştır (Resim 4.54.).

Resim 4.53. Kuzey Cephe Merdiven Boşluğu

Resim 4.54. Birinci Kat Revak

Bu katta güney kanadı yıkıldıktan sonra doğu kanatında taşıma sorunları olmuştur. Güneydoğu köşesinde tavanda çökme meydana geldiği için yapının revağı briket bir duvarla bölünmüş ve ahşap bir ayakla, döşeme tavan arasında ki yük dengesi çözülmeye çalışılmıştır (Resim 4.55.-4.56).

Resim 4.55. Birinci kat revak

Resim 4.56. Birinci Kat Revak

- Yapının Örtü Sisteminin Bozulması

Yapının örtü sistemi, daha çok üst örtü kaplamasının bozulmasından kaynaklanmaktadır. Üstten gelen su, tonozun ya da ahşap kirişlemenin bünyesinde rutubet sebebiyle bozulmalara neden olmaktadır.

Örtü Sistemi, zemin katta tonoz, birinci kat odalarda yine tonoz, birinci kat revakta sal taşı, sonradan eklenen fakat dönem eki olarak kabul edilen ikinci katın örtü sistemi ise ahşaptır. Örtü sistemindeki en büyük bozulma ikinci katta bakımsızlıktan ve doğal olayların etkisi ile olmuştur. (Resim 4.57.-4.58.-4.59.)

Resim 4.57. İkinci Kat Üst Örtü

Resim 4.58. İkinci Kat Üst Örtü

4.ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Zemin kat ve birinci kat odalarının tonoz örtü sistemlerinde bozulma daha çok dekorasyondan kaynaklanmaktadır. Birinci kat revaktaki sal taşında derz boşalmaları, az da olsa strüktürel çatlaklar ve tuzlanma gözükmetedir (Resim 4.60). Yapının yıkık olan güneydoğu köşesinin örtü sisteminde bitkilenme görülmektedir (Resim 4.61.-4.62.)

Resim 4.59. İkinci Kat

Resim 4.60. Birinci Kat Revak

Resim 4.61. Güney Kanat

Resim 4.62. Güney Kanat

- Yapı Elemanlarının Bozulması

Anıtlar tarih boyunca farklı kullanıcılar tarafından kullanılmaktadırlar. Kullanıcılar çoğu zaman kendi ihtiyaçlarına göre yapılarda değişiklikler yapmaktadırlar. Yapı elemanlarındaki bozulmalar; kapılar, pencereler ve merdivenlerde olmuştur.

Resim 4.63. Birinci Kat Oda Kapısı

Resim 4.64. Birinci Kat Oda Kapısı

Yapının özgün kapı ve pencerelerinde zamana ve bakımsızlığa bağlı olarak bozulmalar gözlenmektedir (Resim 4.63.-4.64.-4.65.). Kapı ve pencereler kullanıcılar tarafından kapatılmıştır (Resim 4.66.)

Resim 4.65. Han Giriş Kapısı

Resim 4.66. Avlu Doğu Kanat

Merdivenler de bu süreçten etkilenen diğer bir yapı ögesidir. Avluda yer alan ve açıktan üst kata çıkmayı sağlayan dış merdivenler, doğal şartlara açık olduklarından zaman içinde taşın özelliğine de bağlı olarak kimyasal ve fiziksel olarak bozulmakta ve erimekte-dirler. Merdivenlerdeki özgün taş döşemelerde derz boşalmaları ve malzeme kaybı ve yosunlanma vardır (Resim 4.67.). Avlunun kuzey doğu köşesindeki merdivende demir korkuluk sonradan yapılmıştır. Özgün halinde ahşap olan revak ve merdiven korkuluğu yerinde değildir (Resim 4.68.).

Resim 4.67. Güney Batı Merdiven

Resim 4.68. Kuzey Doğu Merdiven

- Malzeme Bozulmaları

Yapıyı oluşturan asıl malzeme taştır. Taş malzeme özelliği olarak, yörenin jeolojik yapısından ötürü küfeki kesme taştır. İklim ve olumsuz çevresel nedenler, hatalı yapıma bağlı olarak kendi bünyesinden gelen özellikler, uyumsuz bağlayıcıların kullanılması taşların bozulmasına neden olmuştur.

Buldukları ortamın bozulma süreçleri ve kendi iç bozulma nedenleri sonucunda yıpranan yapı taşları, detay kaybından, strüktürel bozulmalara neden olmaktadır. Bozulmanın etkisi genelde taşın iklimsel bozulma koşullarıyla karşı karşıya kaldığı yüzeylerdedir ve fiziksel ve kimyasal özellikleri, bozulma süreçlerine bağlı olarak değişir. Bozulmayla karşı karşıya kalmış yüzeylerde kabuklanma, kırıntılanma, kavlanma biçiminde yüzey erozyonları ve malzeme kaybı vardır. Bozulma ve malzeme kaybı, bağlayıcı kaybı ve tabakalaşmanın açığa çıkması, tabakalaşma yönlerinde parçalanma gibi büyük boyutlara da varabilmektedir .

İklimsel nedenlere bağlı bozulmalar daha çok renk değişimi, aşınma, çatlama, parçalanma olarak ortaya çıkmaktadır. Çevre ve hava kirliliği havada ki kükürtdioksit, karbondioksit, karbonmonoksit ve nitrojendioksit gibi atmosferik kirlilikleri ve buna bağlı olarak oluşan bozulmalar taşları etkilemiştir.

Ahşap malzeme yapıda çok az kullanılmış olup bozulması daha çok güneşin etkisi ile olmuştur. Güneş radyasyonunun etkisi ile zamanla ahşap malzeme kararmıştır. Yeterince korunmamış olan bu ahşap yüzeylerde yağmur ile ıslanmış ve ıslanmış yüzeylerde de rüzgar ve güneşin etkisi ile yüzeysel çatlaklar oluşmuştur.

Zemin kattaki dükkanlarda ve avlu kanatlarında nemden kaynaklanan yosunlanma, tuzlanma, sıvada dökülmeler gözlenmektedir (Resim 4.69.-4.70.).

Resim 4.69. Batı Kanat

Resim 4.70. Kuzey Cephe Dükkan

Yapının özgün olan yer döşemesinin üzerine avluda, revakta ve odalarda şap dökülerek yapının özgün halinin bozulmasına neden olmuştur (Resim 4.71.). Diğer bir malzeme bozulması da cephe ve kanatlardaki taşların hava kirliliğinden dolayı renklerinin ve dokularının değişmesidir (Resim 4.72.) .

Resim 4.71. Avlu Girişi

Resim 4.72. Kuzey Cephesi

4.2. Restitüsyon

Bu çalışmada, ele alınan yapının rölöve çalışmaları sırasında restitüsyon kaynaklarından elde edilen bilgiler ışığında, dönem analizleri yapılmıştır. A.C. Kürkçüoğlu'ndan alınan eski tarihli fotoğraflar ve Adil Özme'nin 2002 yılında yapmış olduğu tezden (Özme 2002) restitüsyon çalışmaları esnasında yararlanılmıştır. Yapıdaki izlerden gelen bilgiler ile orada yaşayan insan kaynaklarından alınan bilgilerden restitüsyon aşamasında faydalanılmıştır.

4.2.1. Dönem Analizleri

4.2.1.1. I. Dönem Analizi(17.yy sonu)

Yapının kitabesinin yerinde olmaması tarihlendirilmesini zorlaştırmıştır. Yapım tekniğine bakıldığında ilk yapıyı 17. yy sonu olduğu anlaşılmaktadır. I. dönemde, yapı klasik Osmanlı han plan tipine uygun olarak 2 katlı ve ortası avlulu inşa edilmiştir. Moloz taş dolgulu düzgün küfeki kesme taştan oluşan duvar kalınlığı da zemin kat, birinci kat ve sonradan eklenen bölümde farklılaşmaktadır.

Yapı özgün halinde zemin katın batı kanadında ahır diğer kanatlarda ise ticaretin yapıldığı farklı odalar yer almaktaydı. Yapıdan elde edilen bilgilere göre ve orada yaşayan insan kaynaklarına göre yapının ilk yapıldığı dönemde üç adet girişi vardı. Doğu kanatta giriş olan mekan bugün dükkan olarak kullanılmaktadır. Doğu kanattaki dükkanlarda örtü sistemi önde beşik tonoz arkada çapraz tonoz olmasına rağmen, daha önce giriş olan bu mekanda örtü sistemi arka arkaya gelen üç çapraz tonozdur. Ayrıca bu fikri destekleyen diğer bir veri de bu mekanda yer alan üç adet niştir. Bu nişler yapının bugün kullanılmakta olan kuzey kanadında vardır.

Yapının güney kanadı tamamen yıkıldığı için buradaki giriş yerinin tespiti orada yaşayan yaşlılardan ve yapıdan elde edilen bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Yapının kuzey aksının tam karşı aksında olması ve bugünde ayakta olan tuvalet mekanının hemen girişin yanında olması bu fikri destekleyen verilerdendir.

Avluda kapatılmış olan kemer ve pencereler yapıdaki izlerden ve malzeme farklılaşmasından anlaşılmaktadır. Yapının batı kanadına ahırın önüne eklenmiş üç

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

---

ayağın malzeme ve yapım tekniğinin farklı olmasından dolayı daha sonra yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Yapının birinci katında güney kanatta, öndeki revak dizisinin bir kısmı haricinde geri kalanı yıkılmıştır. Bugün bu kısımda yıkıntı bir alan bulunmaktadır. Bu bölümün restitüsyonunda yapının plan tipolojisi, yapının kendinden gelen bilgiler ve orada yaşayan insan kaynaklarından faydalanılmıştır.

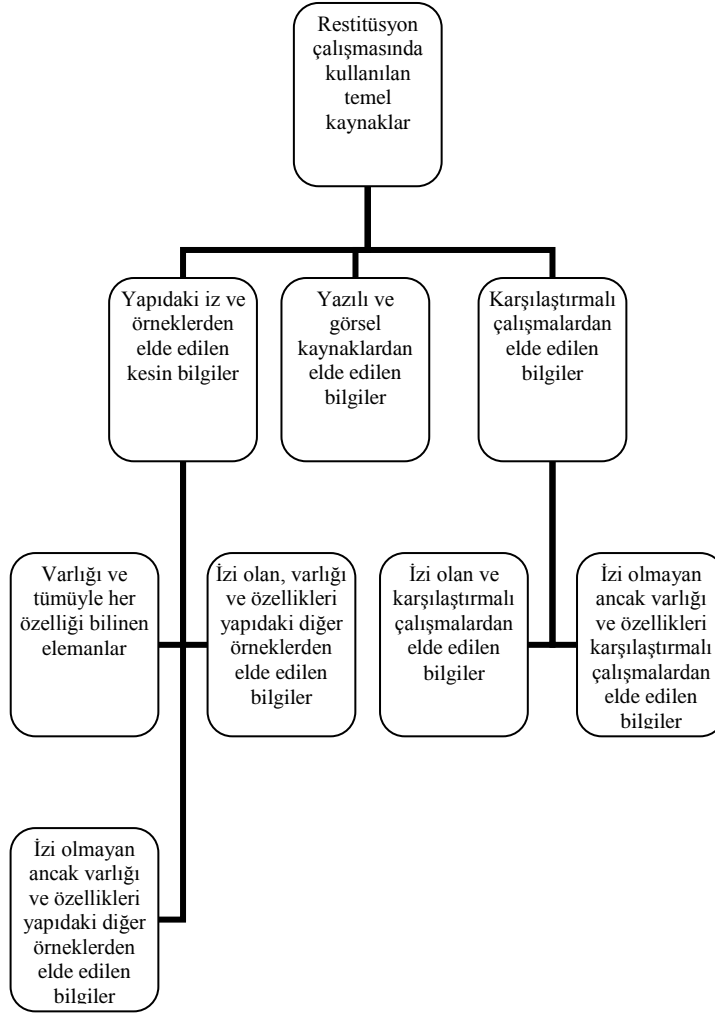
4.2.1.2. II. Dönem Analizi (18.yy başı)

İkinci dönem müdahalenin 18.yy başında olduğu tahmin edilmektedir. Yapının üç katlı olduğu dönemi içerir. Sonradan eklenen bu kat otel olarak kullanılmıştır. Yapının üç katlı hale dönüştürülmesi ile birlikte yapının plan sistemi değişmiştir. Zemin katta yapının kuzeydoğu köşesinde bulun dükkana üçüncü kata çıkışı sağlamak ve mahremiyet için bir merdiven yerleştirilmiştir. Bu kata çıkan kadınların hanın içine girmeden sokaktan çıkabilmeleri için yapılmıştır. Bu merdiven kuzey cephesinde de bir değişime neden olmuştur. Yapının kuzeydoğu köşesine bir merdiven inşa edilmiştir.

4.2.2. Restitüsyon

Restitüsyon çalışmasındaki temel amaç; anıtın özgün durumunu ortaya çıkarmaktır. Yapının geçirmiş olduğu dönemlere ait değişmişliklerin: ekler, yok olan mimari elemanlar, kapatılan- açılan kapılar, pencereler, izlerin incelenmesidir. Restitüsyon projesi; bir uygulama projesi değildir fakat restorasyon projesinin ve uygulamasının yapılması için gereklidir. Restitüsyon projesi için yapının özgün haline ulaşmak için yapılan bir araştırma projesi de denilebilmektedir.

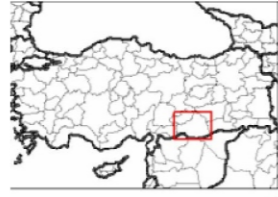
Bu çalışmada, yapıda izi bulunan ve yok olan elemanlar, restitüsyon çalışmasına temel oluşturan kaynaklar kullanılarak yapının restitüsyon çizimleri hazırlanmıştır. Restitüsyon çalışmasında kullanılan temel oluşturan kaynaklar aşağıdaki çizelgede belirtilmiştir.

Çizelge 4.1: Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı

4.2.2.1. Restitüsyon Önerisi

Bu yapının restitüsyonu çalışmalarında 2 dönem kaynak olarak ele alınmış ve her dönem için ayrı restitüsyon önerisi geliştirilmiştir. Yapının 18.yy başından sonra eklenen ikinci kat otel olarak kullanılmıştır. Yapıda işlev değişikliği nedeni ile farklı dönemlerde eklemeler yapılmış, boşluklar açılmış ve doldurulmuştur. Bu nedenle yapının ilk yapıldığı dönemden uzaklaştığı görülmektedir.

Hazırlanan restitüsyon önerisindeki temel amaç; yapının özgün halinin ortaya çıkarılması olduğu için yapıda bulunan bir takım vasıfsız müdahaleler, özgün tasarıma uygun olmayan ve yapı bütünlüğüne zarar veren müdahale ve nitelsiz ekler temizlenmiştir. Hazırlanmış olan restitüsyon önerisi Ek (5.1-5.13.) arasında yer almaktadır.

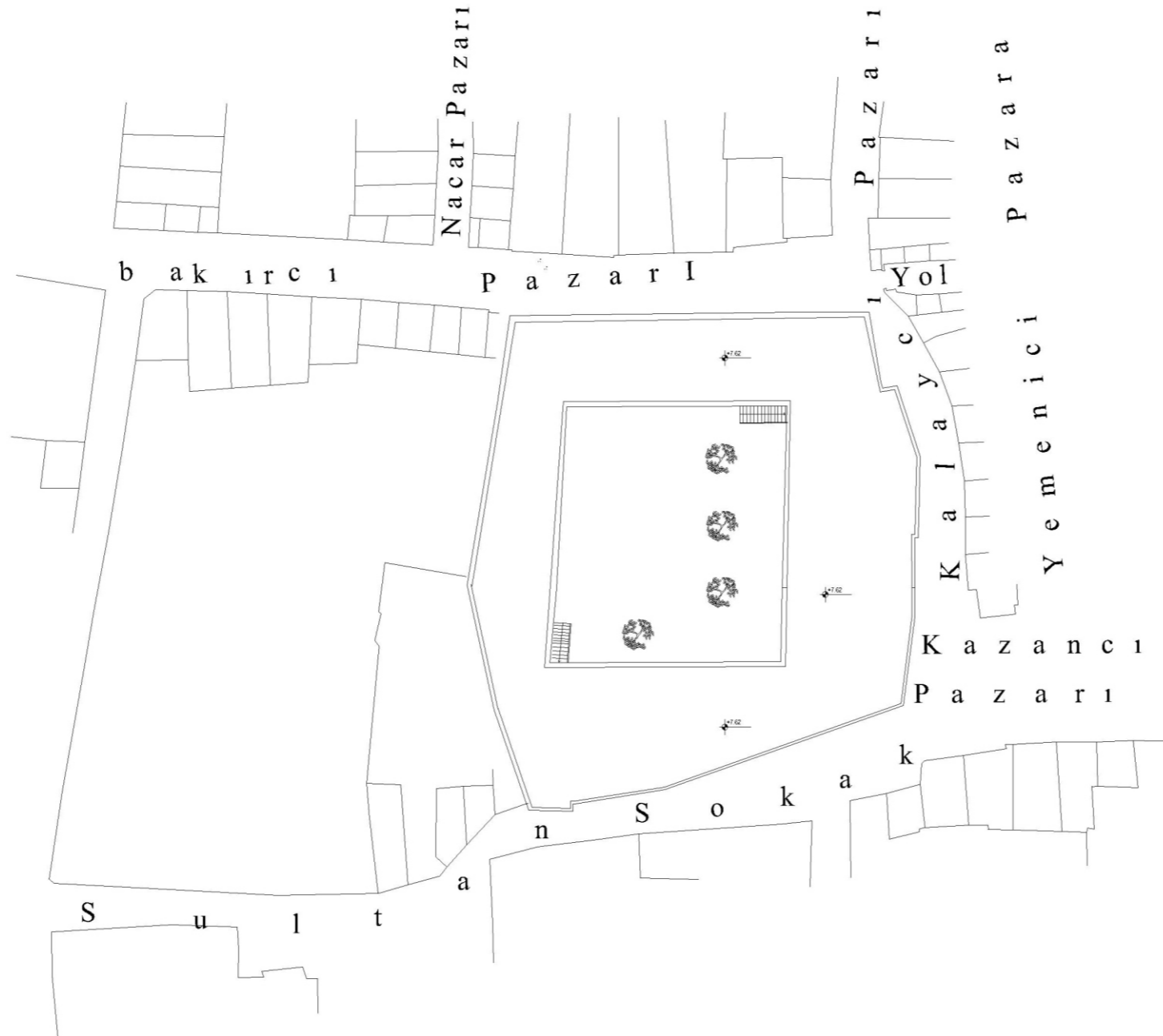

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:VAZİYET
PLANI

1.DÖNEM
RESTİTÜSYON PROJESİ

EK: 5.1.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

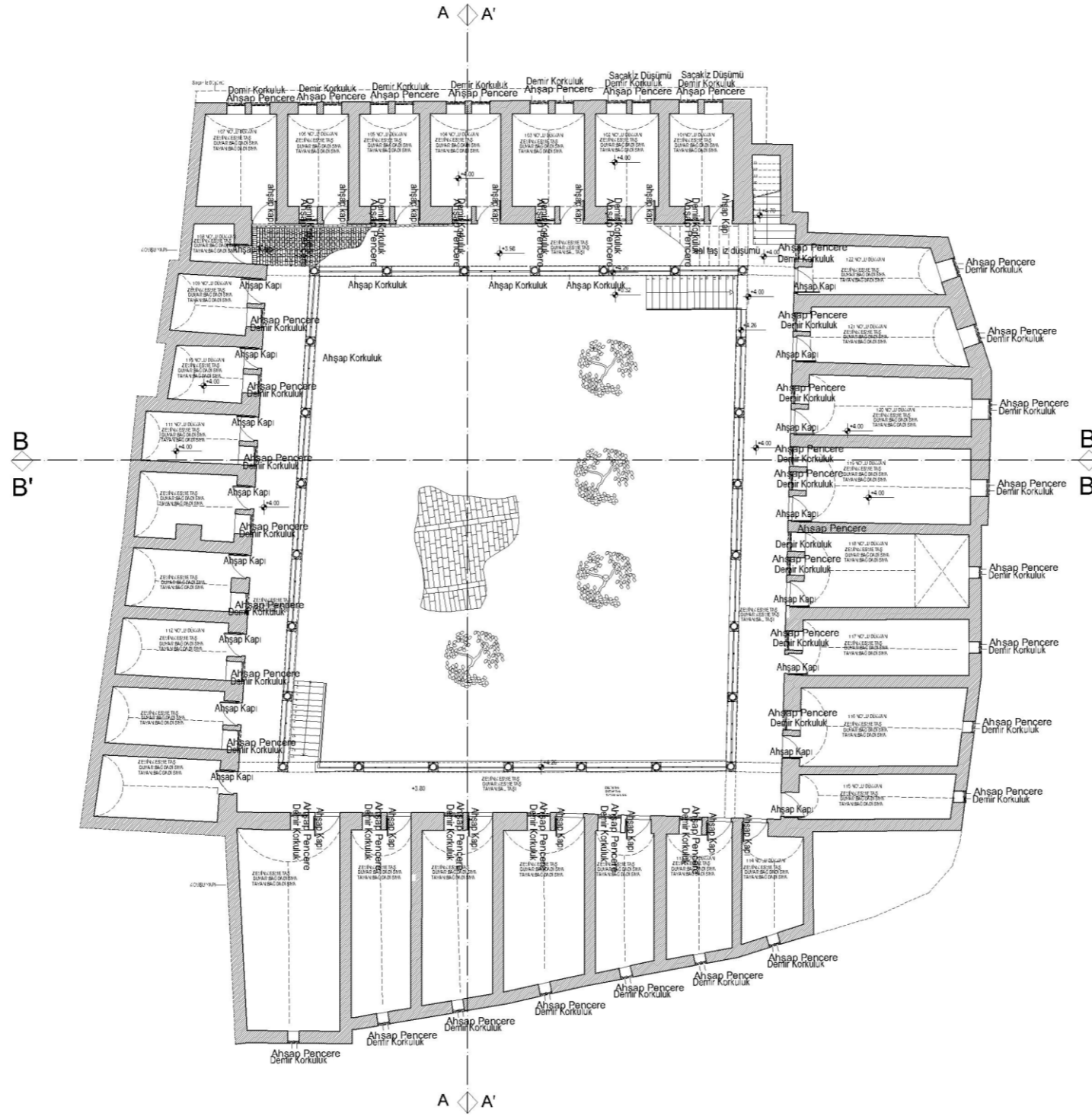
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: BİRİNCİ KAT
PLANI

1. DÖNEM
RESTİTÜSYON PROJESİ

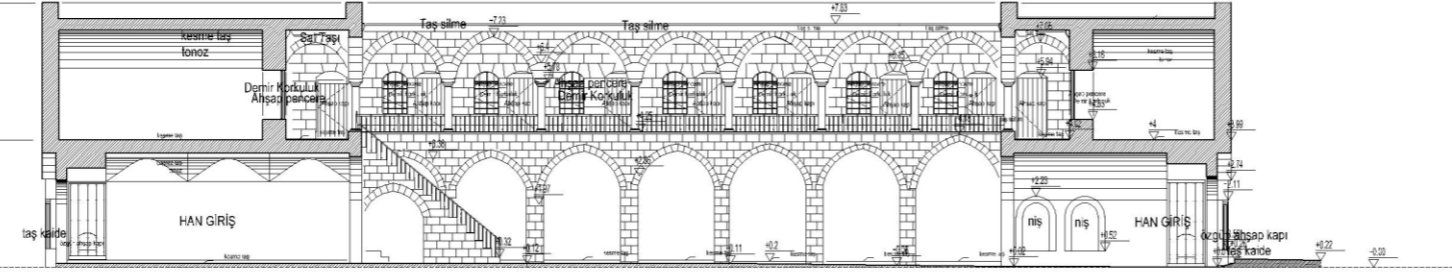

EK: 5.3.

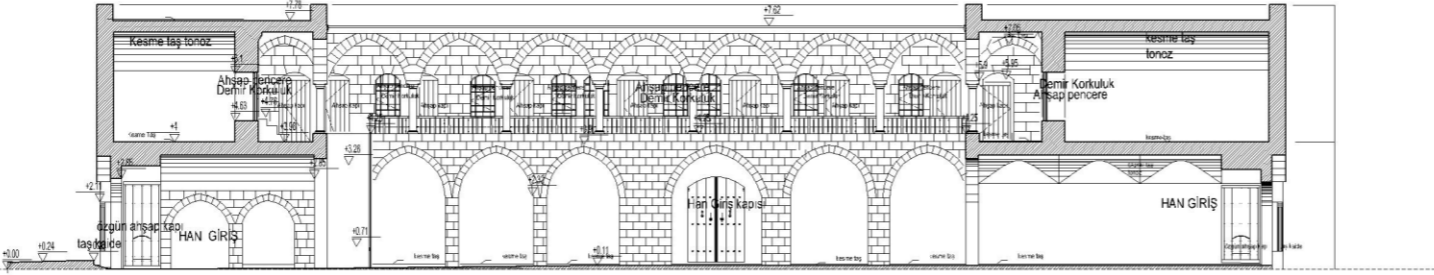

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

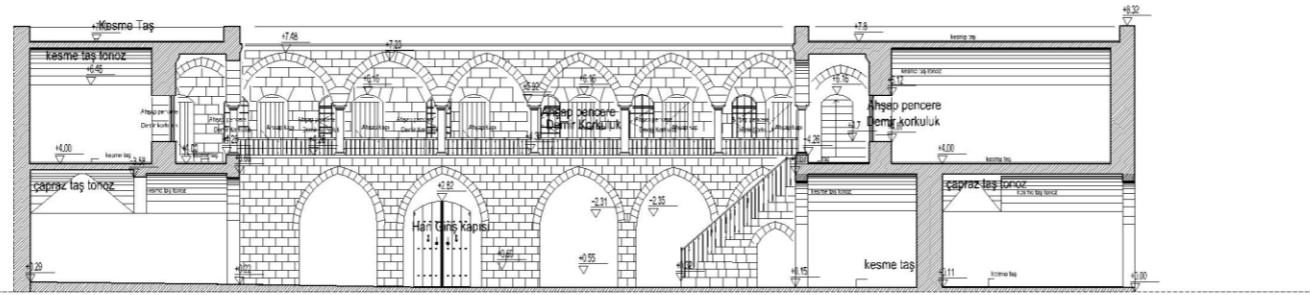
AA KESİTİ

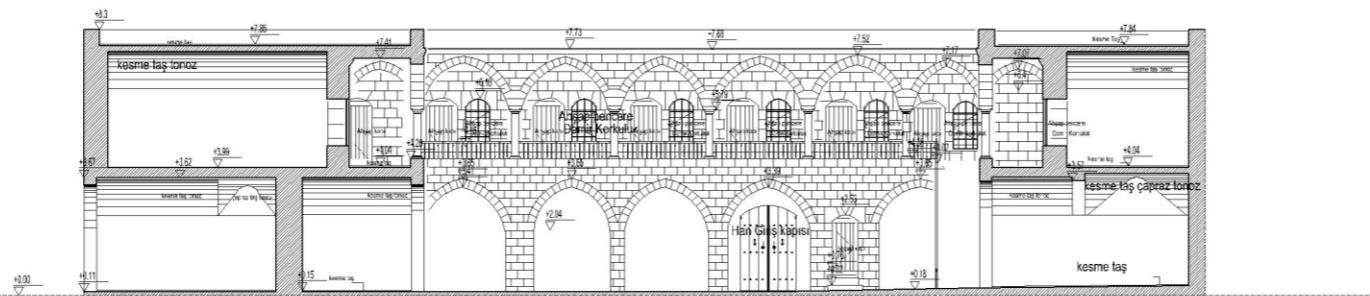
A'A KESİTİ

BB KESİTİ

B'B' KESİTİ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:A-A, A'-A',
B-B, B'-B' KESİTLERİ

1.DÖNEM
RESTİTÜSYON PROJESİ

EK: 5.4.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

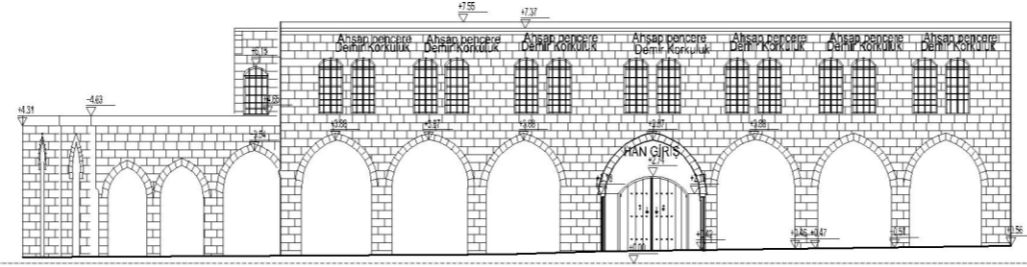
PAFTA ADI: CEPHELER

1.DÖNEM
RESTİTÜSYON PROJESİ

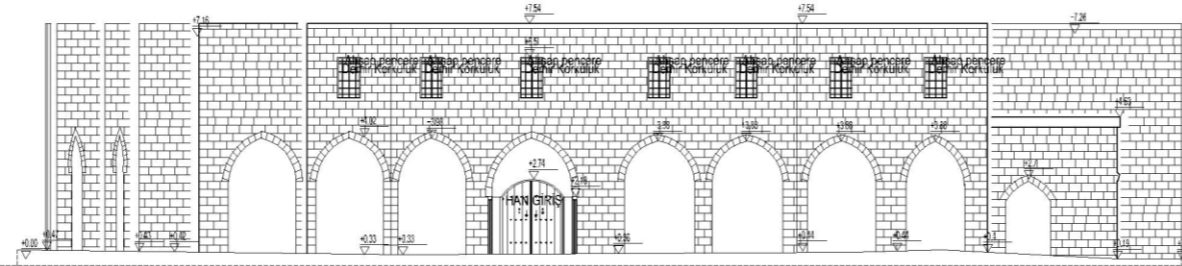

EK: 5.5.

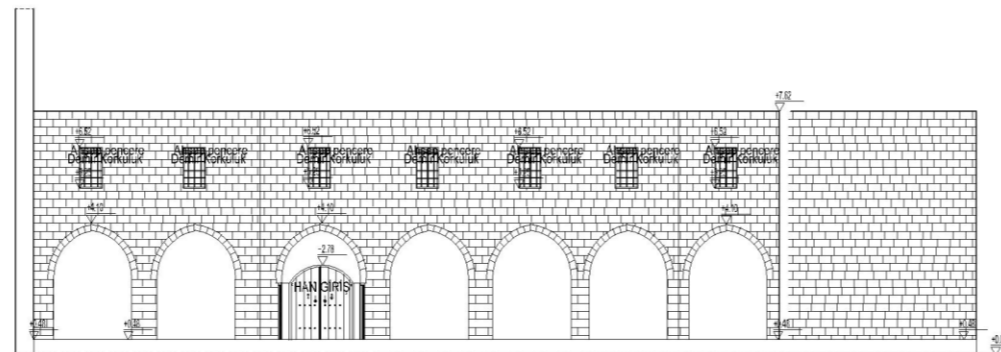
KUZEY CEPHE

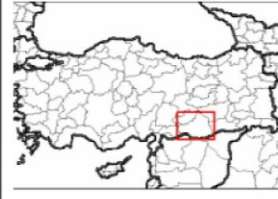

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

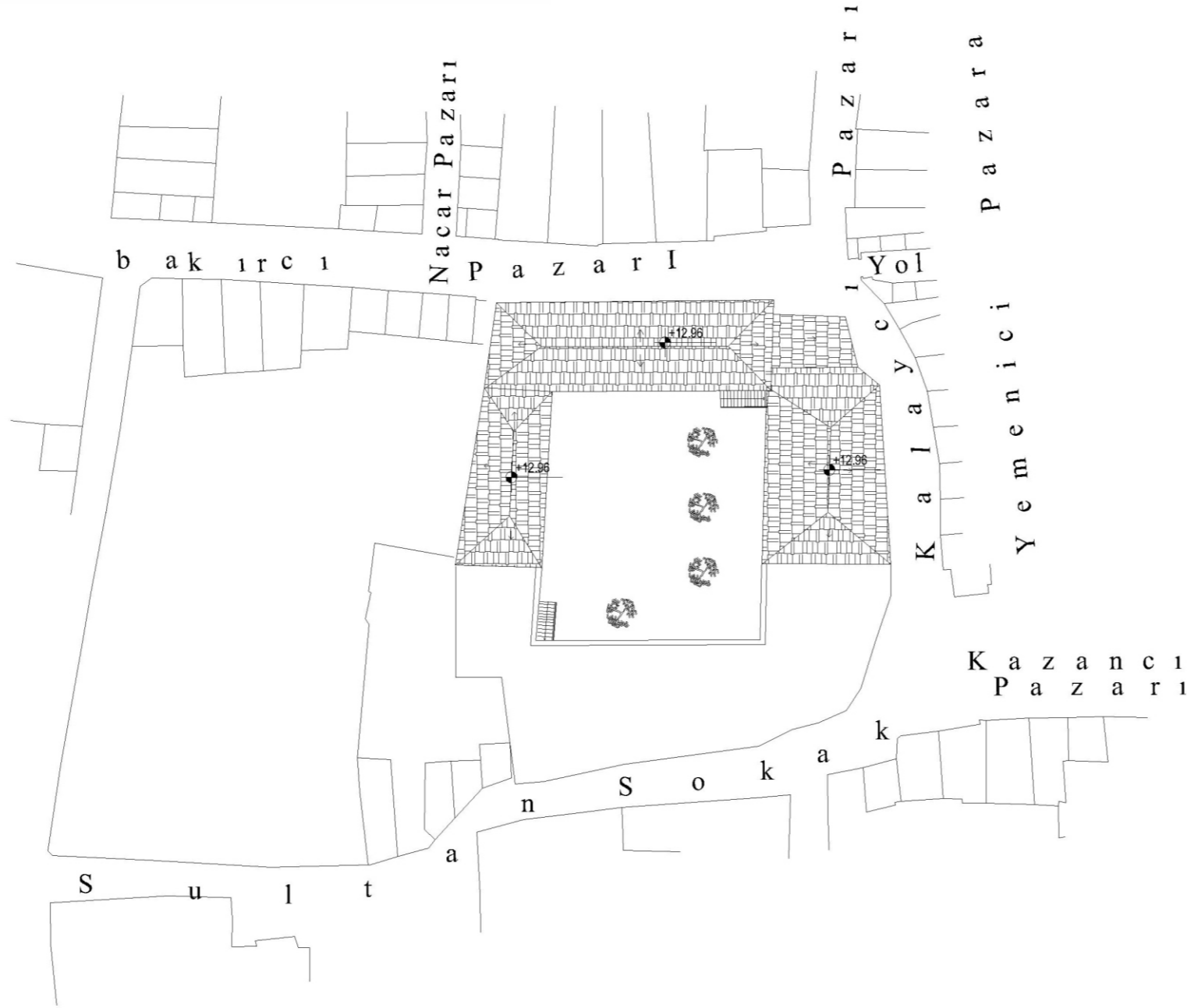

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

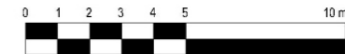
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

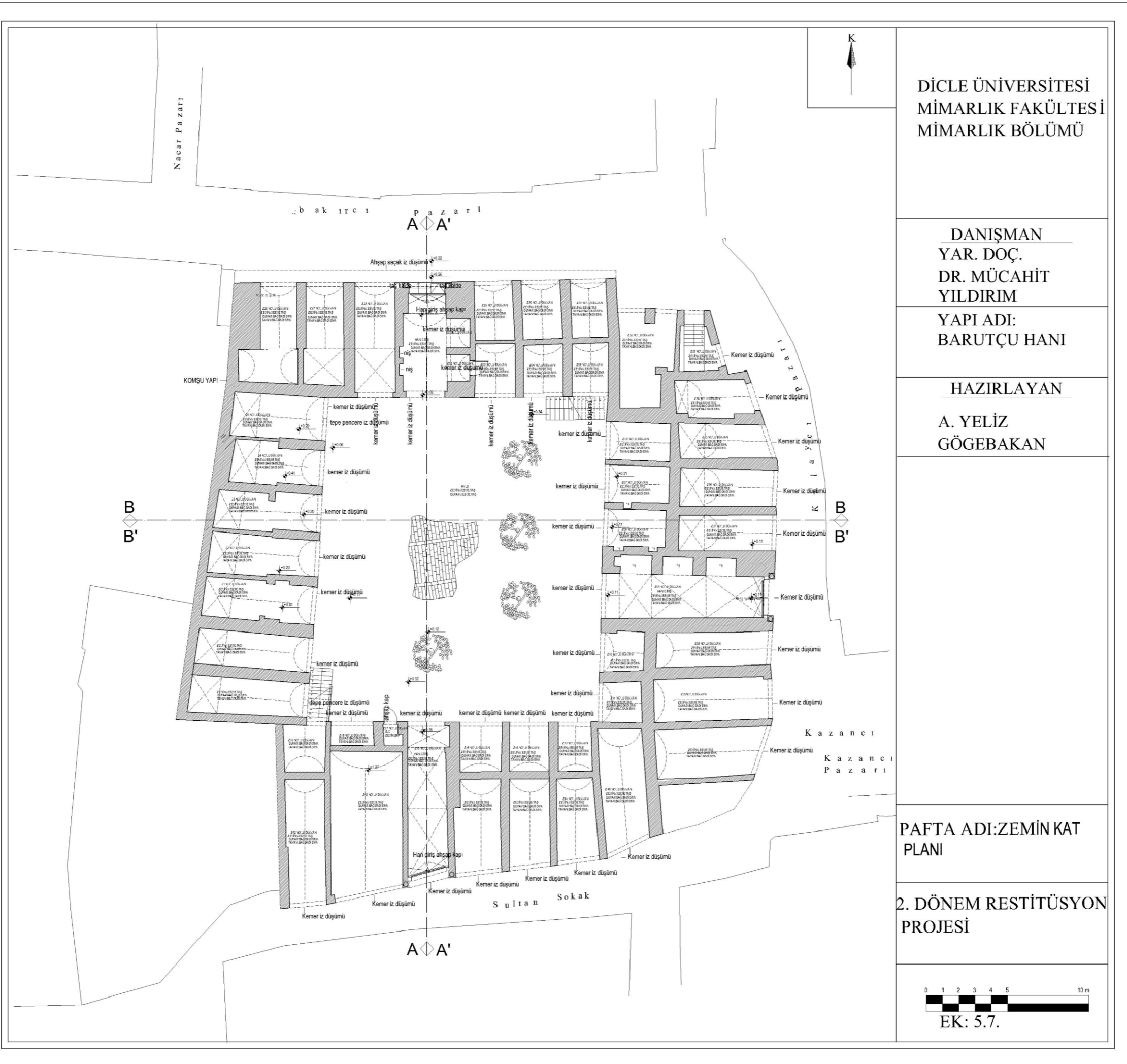

PAFTA ADI:VAZİYET
PLANI

2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

EK: 5.6.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:ZEMİN KAT
PLANI

2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

0 1 2 3 4 5 10 m
EK: 5.7.

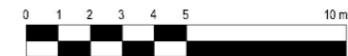
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

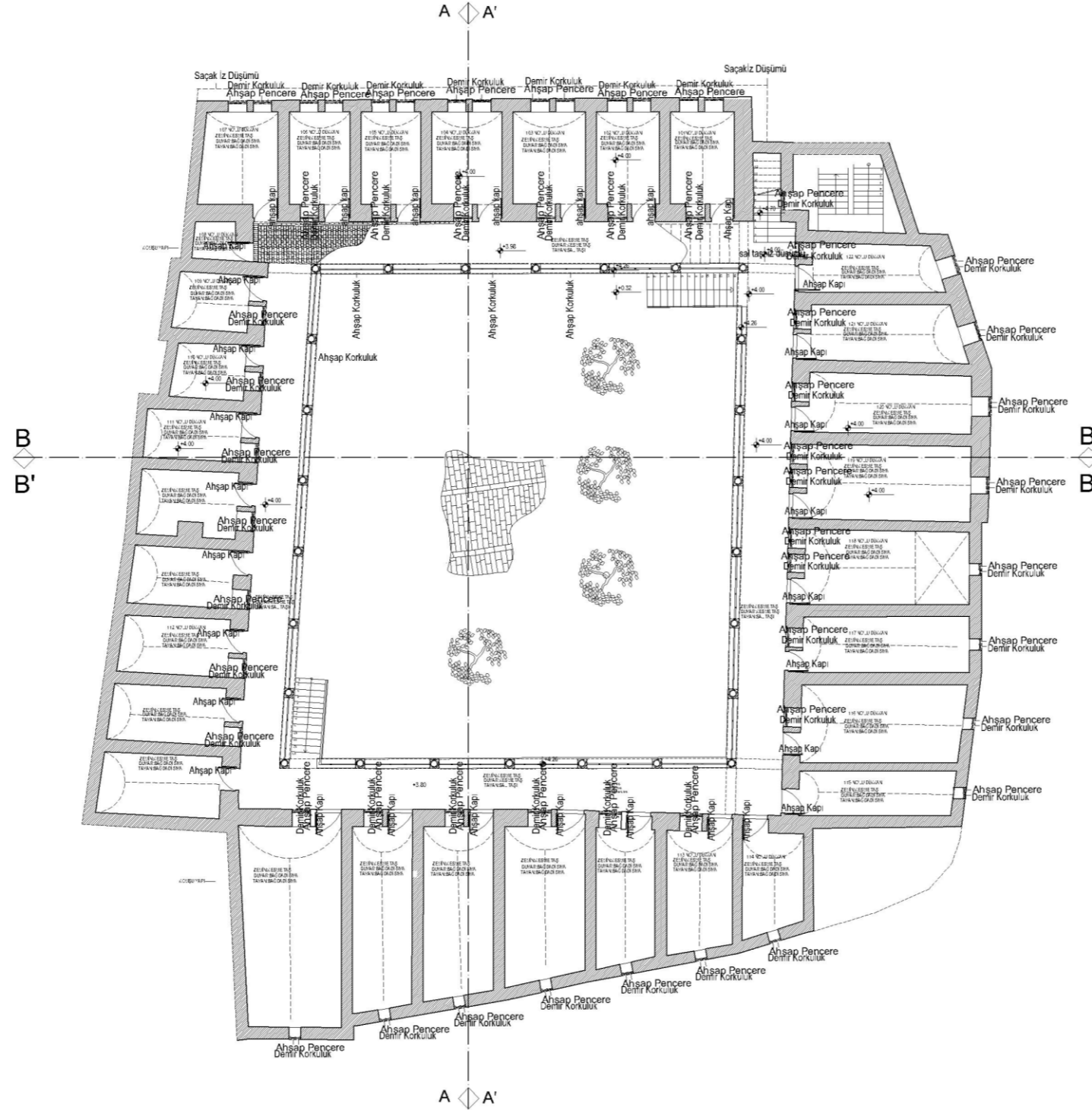
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: BİRİNCİ KAT
PLANI

2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

EK: 5.8.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

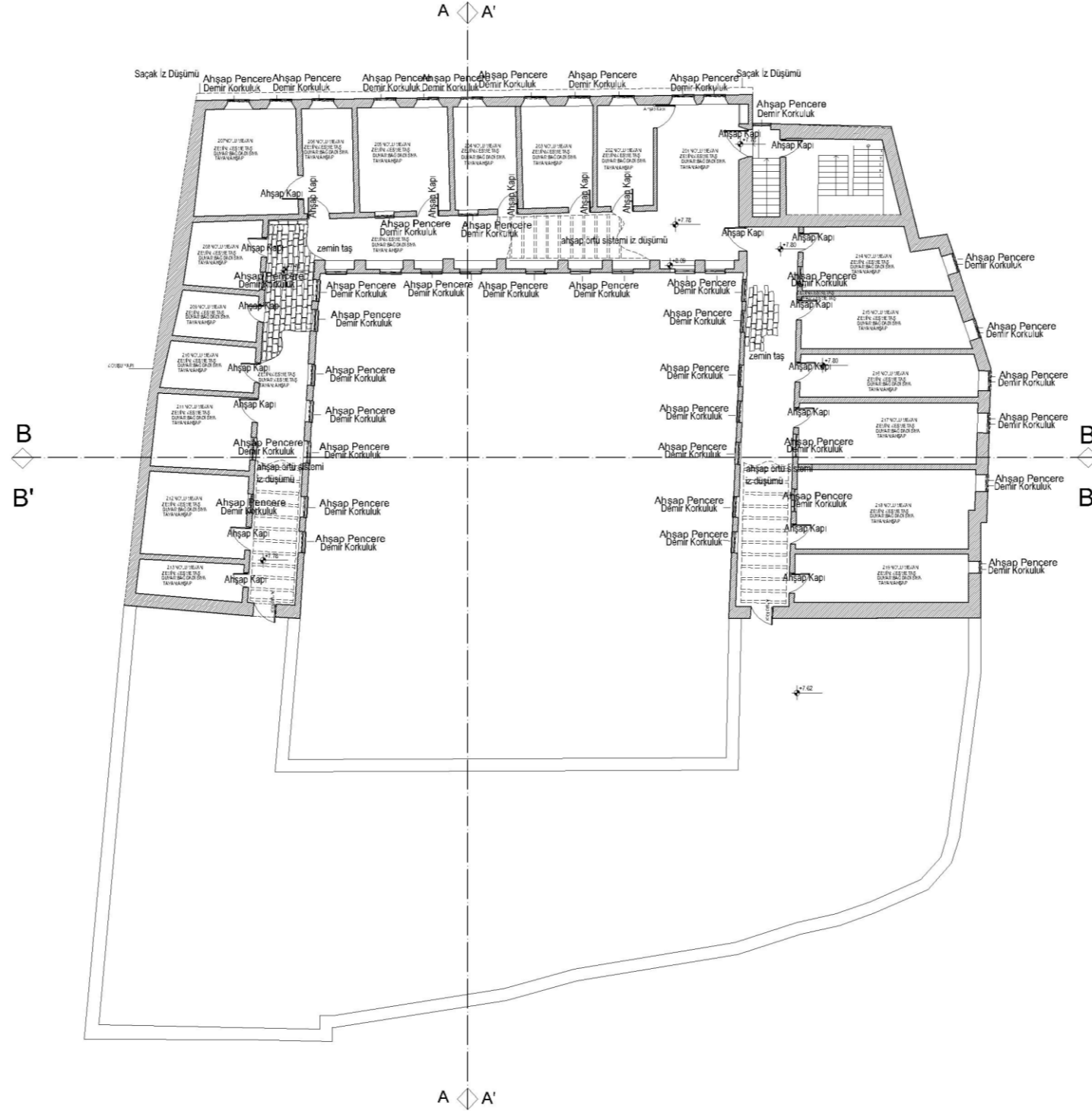
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: İKİNCİ KAT
PLANI

2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

0 1 2 3 4 5 10 m
EK: 5.9.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

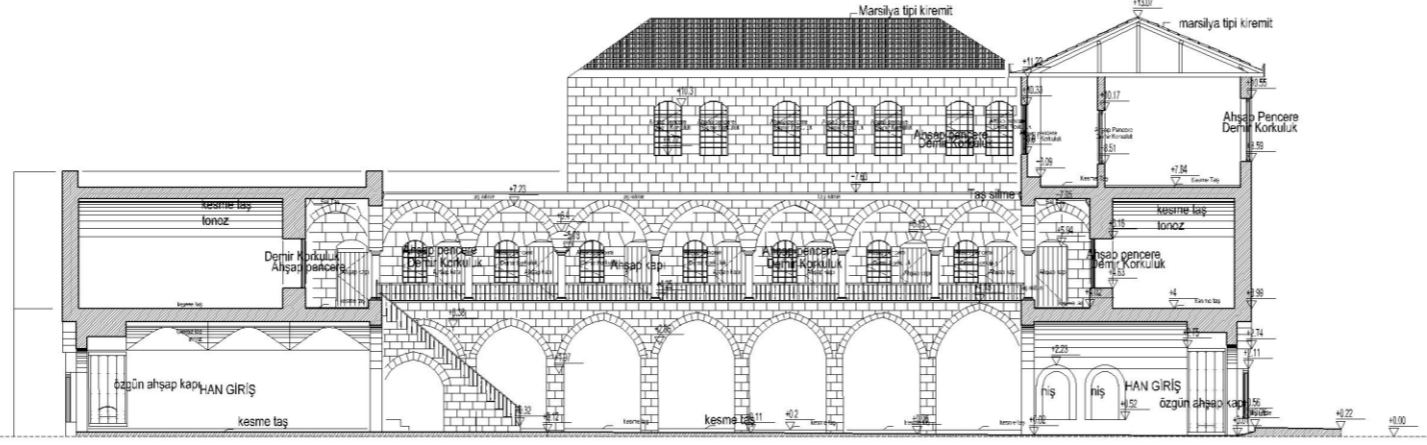
PAFTA ADI: A-A, A'-A',
B-B, B'-B' KESİTLERİ

2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

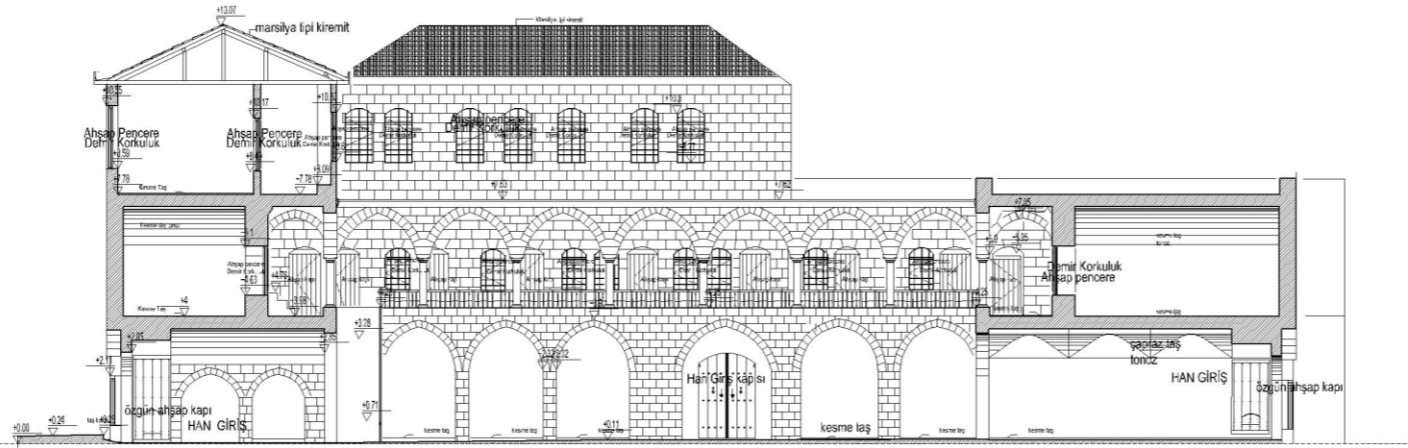

EK: 5.10.

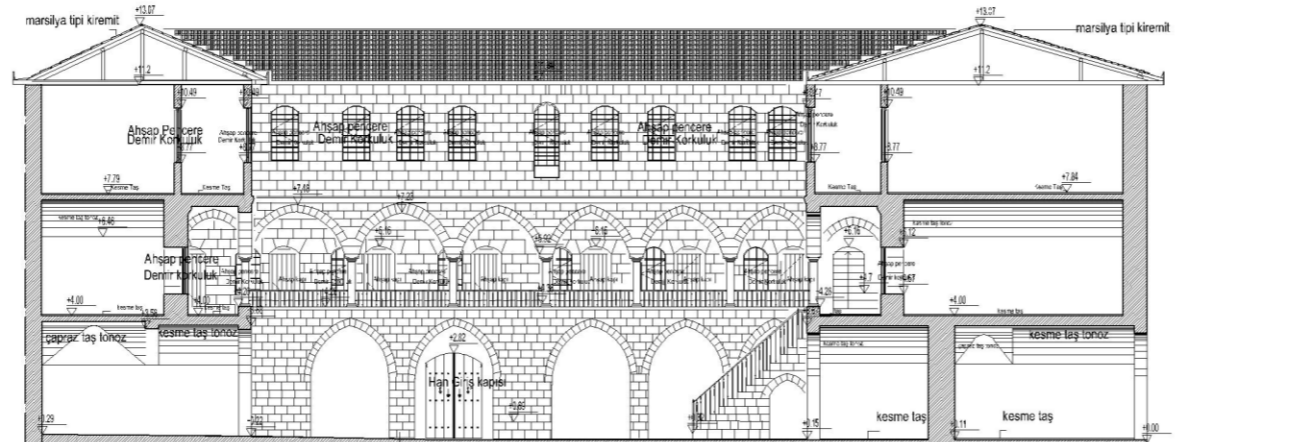
AA KESİTİ

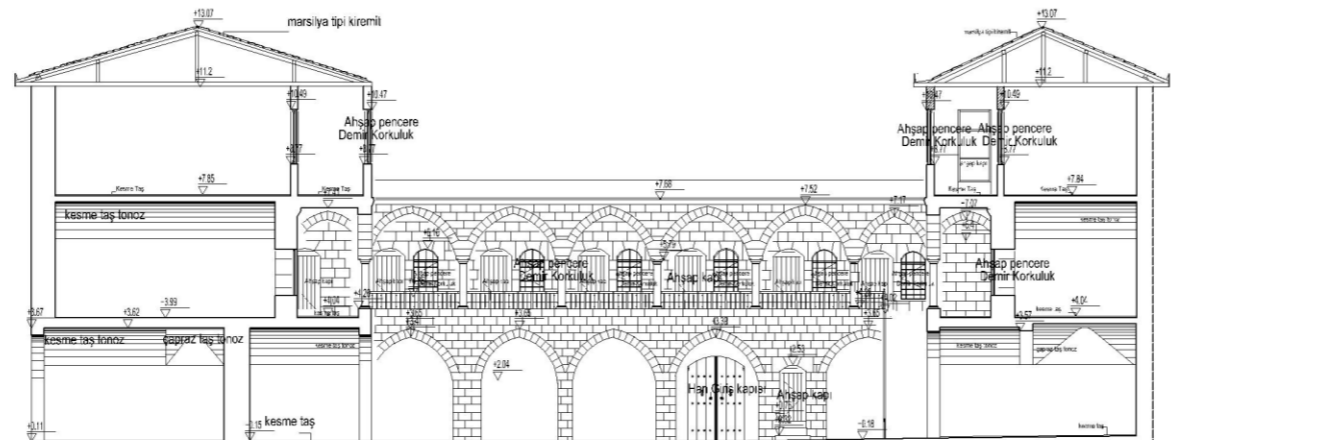
A'A' KESİTİ

BB KESİTİ

B'B' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

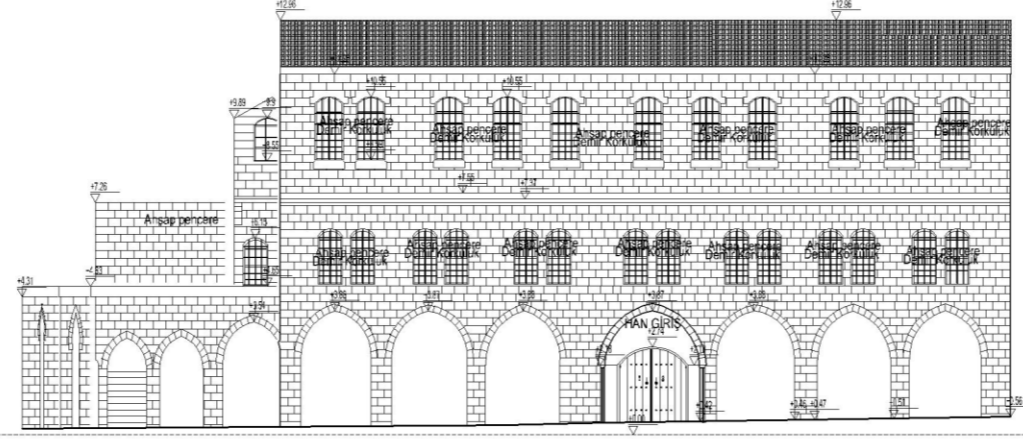
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: CEPHELER

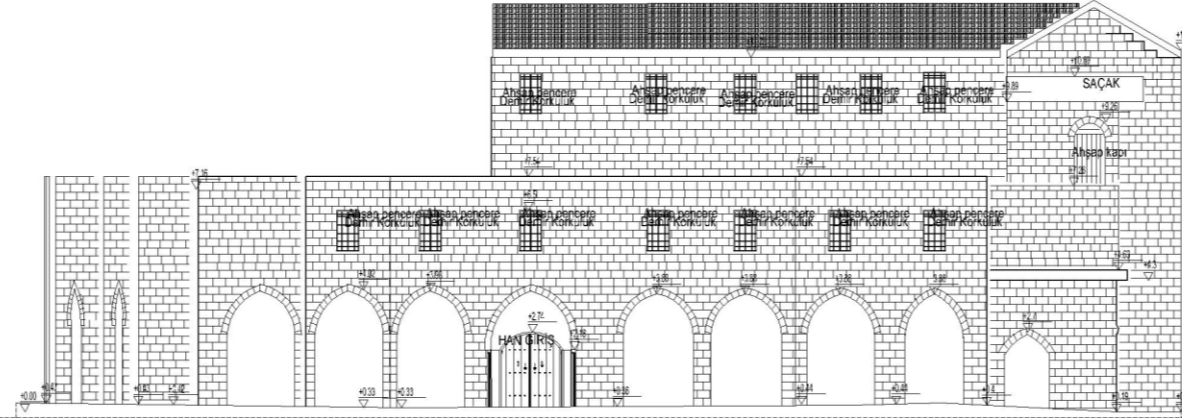
2. DÖNEM RESTİTÜSYON
PROJESİ

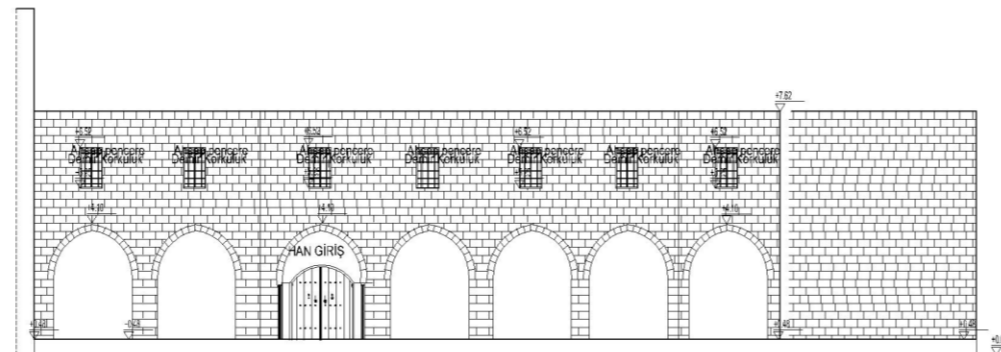
EK: 5.11.

KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

4.3. Barutçu Hanı ve Çevresinin Korunması

Koruma kavramı kelime anlamı olarak bir nesnenin ya da canlılığının tehlikeye girmeden muhafaza etmek demektir. Koruma ile ilgili İtalyan koruma uzmanlarından Piero Gazzola ‘Bir mimari anıt artık yapıldığı amaca hizmet etmiyorsa, korunması pratik bir gereklilik olmaktan çıkar, kültürel bir görev haline gelir.’ (Ahunbay 2007) diye bahsetmiştir.

Yapıların korunması 19.yy ortalarında bilimsel olarak tartışılmaya hatta uygulanmaya başlanmıştır. Fransız İhtilalinde birçok anıt zarar görmüştür. Avrupadaki aydınlar, zarar gören bu anıtların onarılması gerektiğini düşünmüş ve bir çalışma başlatmışlardır. Bilimsel her alanda olduğu gibi korumacılık ve restorasyon alanında da 18.-19-yy da aydınlanma yaşanmıştır.

Korumanın bugünkü halini alması çok kolay olmamıştır. Bu anlamda ilk bilimsel girişim Emmanuel VIOLET le DUC ‘ten gelmiştir. Violet le Duc’ten sonra arka arkaya koruma ile ilgili manifestolar yayınlanmaya başlamıştır. Violet le Duc ile başlayan bu manifestolar şunlardır:

- **Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısı;** Emmanuel VIOLET le DUC ile ortaya çıkan akım anıtların ilk tasarlandıklarında öngörülen fakat zaman içinde yapılan eklemeler ve değişikliklerle asla olmadıkları bir duruma getirmeyi amaçlamıştır.
- **Romantik Görüş;** John Ruskin tarafından Üslup Birliği’ne karşı tez olarak ortaya çıkmıştır. Romantik Görüş’e göre ‘Anıtlar bugüne ulaşan halleri ile korunmalıdır ve restorasyon yapılmamalıdır ‘ demiştir.
- **Tarihi Restorasyon;** Luca Beltrami tarafından ileri sürülen bir kuramdır. Bu kuram hem Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısına hem de Romantik Görüş’e anti tez olarak ortaya çıkarak anıtların ancak tarihi belgelerden elde edilen somut gerçeklerle restore edilmesi gerektiğini savunmuştur.
- **Çağdaş Restorasyon;** Camillo Boito, Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısını, Romantik Görüş’ü ve Tarihi Restorasyonu bir araya getirip bugünkü restorasyon anlayışının temelini oluşturmuştur (Ahunbay 2007).

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Boito'nun öne sürdüğü kuramlar Gustavo Giovannoni'nin katkılarıyla uluslararası alanda yayılıp kabul görmeye başlamıştır.

Anıtların korunmasını etkileyen en önemli unsurların başında; o toplumun ekonomik ve kültürel yapısı gelir (Torre ve Avrami 2000). Korumanın temel sorunlarından biri neyin korunacağıdır. Öncelikli korunması gerekli, vazgeçilmez, ya da korunması rastlantılara bırakılmayacak anıtların muhafaza edilmesi gereklidir. Bunun için bir takım temel ölçütler vardır. Bunlar:

Bir yapının veya yapı kümelerinin;

- Tarihi belge niteliği
- Eskilik özelliği
- Estetik özelliği'dir (Ahunbay 2007).

Barutçu Hanı, Osmanlı dönemi yapısı olup yapıldığı dönemin yapım tekniği ve geleneğine ait izleri bünyesinde taşımaktadır. Yapı zamanın yıpratıcı etkisinden ve insanların yaptıkları hasarlardan zarar görmeden günümüze ulaşan nadir örneklerden birisi olması, eskilik ve estetik özelliği olmasından dolayı koruma altına alınması gerekmektedir.

4.3.1. Restorasyonla İlgili Hukuki Durum, Ulusal ve Uluslararası Mevzuat

Koruma kavramının, bilimsel ortamlarda tartışılmaya başlanması ile bu konuda ulusal ve uluslararası alanda çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. 1. Dünya Savaşı'nın neden olduğu yıkımlar, bu sürecin hızlanmasına neden olmuştur. Savaşın sonrasındaki Avrupa'da yok olan kentlerin inşası için yasalar tekrar ele alınmıştır. Savaş sonrası yeniden yapımlarda 'Üslup Birliğine Ulaşma Kaygısı' akımının etkileri görülmektedir.

Modern Mimarlık akımının 1920' lerde yaygınlaşması ile özgün yapıya ulaşma kaygısı, yeniden yapmaya karşı tez olarak önemsenmeye başlanmıştır (Binan 1999). Avrupa'da koruma adı altındaki ilk konferans 1931 Atina Konferansı'dır. Sonuçları 7 ana başlık altında toplanan bu konferansın en önemli bölümü; kuram ve genel ilkeler bölümüdür. Bu bölümde 'Bütünü oluşturmaktaki tamamlayıcılıkları ve farklı devirlerin mimarisine tanıklık etme gibi özellikleri, nedeniyle daha sonra yapılan eklentilerin korunması gerekli anıt niteliğindedir.' diye bahsedilmektedir (Binan 1999).

Atina Konferansı ile aynı sene içinde Giovannoni bu konferansta alınan kararları geliştirerek kendi 'Carta Del Restaura' sını hazırlamıştır. Carta Del Restaura' da yapının bütün dönemlerinin önemli olduğu ve çevresel bütünlüğün korunması amaçlanmıştır (Binan 1999).

İkinci Dünya Savaşı Avrupa'da daha yıkıcı olmuştur. Savaş sonrasında yıkılan yerlerin onarılması, yeniden yapılması gündeme gelmiştir. Koruma bilinci bu dönemde daha çok ortaya çıkmıştır. Savaşların kentlere verdiği zararlar ve savaş sonrası karmaşık düzen, koruma adına uluslararası kararlar almaya neden olmuştur.

Bu süreç içinde; 1945 yılında Londra'da Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu'nun (UNESCO) kurulmasına dair 44 ülke tarafından karar alınarak 1946'da UNESCO kurulmuştur. 1957 Paris Kongresi (Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi) 'Kent içindeki Tek Anıt' kavramından 'Anıt Olarak Kent' kavramına doğru bir gelişmenin başlamasına sebep olmuştur ve 'Bütünleşik Koruma' olgusunun temelini oluşturmuştur. UNESCO'nun kuruluşundan sonra, bu kuruluşla ilintili ya da ilintisiz, gerek ulusal gerekse uluslararası birçok örgüt kurulmuştur.

Bu örgütlerin önde gelenleri şunlardır.

UNESCO tarafından; taşınabilir kültür varlıklarının korunması amacı ile 1946'da ICOM (Uluslararası Müzeler Konseyi), kültürel varlıkların korunmasında ve onarılmasında teknik anlamda üyelerine yardımcı olması amacı ile 1959'da ICCROM (Kültürel Varlıkların Korunması ve Onarımı Araştırma Merkezi), 1964'te ise görevi; tarihi anıtlar ve sitlerin korunması, muhafaza edilmesi ve değerlendirilmesine yönelik teoriler, yöntemler, teknikler ile ilgili her türlü araştırmayı desteklemek ve yönlendirmek olan Uluslararası ve hükümetler dışı bir organizasyon olan ICOMOS; (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) kurulmuştur.

1964 senesinde Venedik'teki Korumacı Mimarlar ve Teknisyenler Kongresinde, bugün korumacıların anayasası olarak kabul edilen Venedik Kararları alınmıştır. Burada alınan en önemli kararlar bütün dönem eklerine saygılı olunması gerekliliği, yeni eklerin günün damgasını taşıması ve eskisinden ayırt edilebilmesi, anıtların birer

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

---

kültür varlığı olduğu gerçeğinin benimsenmesi ve özgünlük kavramının çok önemszenmesidir (Binan 1999).

Bundan sonra; gerek UNESCO'ya bağlı komisyon ve organizasyonlar gerekse diğer koruma ve restorasyon organizasyonları aldıkları kararlarda Venedik tüzüğünü temel almışlar buna ek maddeler önermişlerdir.

1972 yılında UNESCO Dünya Miras Vakfı (WHF), 250 adet kültür varlığı belirleyerek bunların korunması amacı ile kurulmuştur. Bu vakıf 1995 yılında uluslar arası baskılarla kamusal bir örgüt olmuş ve WHC (World Heritage Center) ismini almıştır.

Uluslararası alanda faaliyet gösteren; Europa NOSTRA (Avrupa Kültürel Miras Federasyonu), ICA (Uluslararası Arşiv Komisyonu), OWHC, DOCOMOMO, WATCH, AIC, Dünya Anıtlar Vakfı (WMF), Getty Koruma Enstitüsü örnek olarak verilebilir.

Türkiye'de koruma ve onarımın gelişimi Osmanlı İmparatorluğu'nda korumacılığa, XVI yüzyılın ortalarında Mimar Sinan'ın bazı uygulamalarını örnek verilebilir. Bunlar: 1559 da Rumeli Hisarının içindeki ve çevresindeki, gayri nizami ev ve dükkânlardan temizlenmesi, 1572 de Zeyrek Camisi'nin, Eski İmaretin ve Kalenderhane Cami'nin; iç mekân ve dış duvarlarındaki müdahalelerden arındırma işi, 1573 de Ayasofya'nın onarılarak duvarlarındaki ve çevresindeki müdahalelerden arındırılması işi olarak örneklendirilebilir (Alanyurt 2009).

Kentsel ve yapı ölçeğinde koruma olarak da değerlendirilebilecek bu çalışmalar; gerek tam anlamıyla sürekli bir koruma ilkesi oluşturmadığından gerekse kullanıma yönelik onarımlar olarak da değerlendirilebileceğinden koruma ve onarım tarihimizin başlangıcında yer almamaktadır.

Türkiye'de koruma anlayışının başlangıcı olarak, taşınabilir eserlerle sınırlandırılmış bir koruma da olsa Müze-i Hümayun'un kuruluşu gelmektedir. 1846'da Aya İrini, Fethi Ahmet Paşa tarafından eski eser ve eski silahların toplandığı iki koleksiyonla müzeye dönüştürülmüştür (Zeren 1981). Bir depo niteliğindeki müzenin

adı **Müze-i Hümayun** (İmparatorluk Müzesi) olmuş bir süre sonra eserler Çinili Köşke taşınarak sergilenmeye başlanmıştır.

Ülkemizde eski eserleri korumaya yönelik ilk kanun 24 Mart 1873'te "Asar-ı Atika Nizamnamesi" olarak müze müdürü Osman Hamdi Bey'in çabaları ile yürürlüğe girmiştir (Akozan 1977). Ne yazık ki bu kanun da içeriği gereği eserlerin tahrip edilmesine ve yurt dışına götürülmesine engel olamamıştır.

Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte, koruma konusunda yeni ve çağdaş ilkeler ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu tarihten önce ülkemizden çok sayıda eserin yurtdışına çıkarılmasına izin verilmiştir (Akurgal 1993). Hars Müdürlüğü'nün kurulması ile müzecilik kavramı daha da geliştirilmiştir. 1930 ile 1935 arasında Osmanlılardan kalan mevzuat değiştirilmiş, eski eserlere saygılı, daha planlı bir kentleşme başlamış, yeni müzeler kurulmuş, bazı anıtsal yapılar müze olarak kullanılmaya başlanmış ve müzelerde iyileştirmeler yapılmaya başlanmıştır.

Türkiye; 20 Mayıs 1946 tarihli 4895 sayılı kanunla Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu sözleşmesini (UNECCO Sözleşmesi) tanıyan ilk yirmi devlet arasında yer almıştır. 1950'li ve 1960'lı yıllara damgasını vuran liberalleşmenin 'geniş kapsamlı planlama' anlayışını doğurması ve Türkiye'de akademik çevrelerde tartışılmaya başlanması nedeniyle, 1950 yılı, korumada yeni bir dönemin başlangıcı kabul edilmiştir (Alanyurt 2009). Uluslararası Müzeler Konseyi'nin (ICOM) Türkiye Milli Komitesi'nin kurulması da yine 1950'lerde olmuştur.

2 Temmuz 1951 tarihinde yürürlüğe giren 5805 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Teşkiline ve Vazifelerine Dair Kanun"la yurtiçinde korunması gereken mimari ve tarihsel özelliklere sahip anıtların ve diğer taşınmaz eski eserlerin korunma, bakım, onarım, restorasyon işlerinde uyulacak ilkeleri ve programları saptamak; saptadığı ilke ve programların uygulanmasını izlemek ve denetlemek; anıtlar ve taşınmaz eski eserlerle ilgili olarak kendisine sunulacak ve özel araştırmaları ile kurul üyeleri tarafından bilgi edinilecek her türlü konu ve uyuşmazlık üzerinde bilimsel görüş bildirmekle yükümlü Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (**GEEAYK**) kurulmuştur. Bu kurulun kurulması ile Cumhuriyet döneminde korumayla ilgili çok büyük bir adım atılmıştır.

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

1961 Anayasası'nın 50. Maddesine göre Devlet, tarih ve kültür değeri olan eser ve anıtları korumakla yükümlüdür. Türkiye'de 1967 yılında GEEAYK tarafından Venedik Tüzüğü benimsenmiş olmasına rağmen, ilkelerini hemen ve tam olarak uygulamaya koymak mümkün olamamıştır. Türkiye'de tarihi çevreyi bir bütün olarak koruyabilmek için gerekli yasal çerçeve ancak 1970'lerden sonra oluşturulabilmiştir

Koruma konusundaki uluslararası bilinçlenmenin önemli bir adımı olan, kuruluş amacı; insanlık mirasının sürekliliği için belgeleme ve bunun yaygınlaştırmasını amaçlayan Unesco'nun 1972 'Dünya Mirası Anlaşması' korumacılık adına Türkiye'de önemli etkiler yaratmıştır (Binan 1999).

Uluslararası çalışmalara katılan "Avrupa Konseyi Milli Komitesi" 08.02.1973 tarihinde kurulmuştur. Bu komite 9 Bakanlık ve 5 ilgili kuruluşun temsilcilerinden oluşturulmuştur. 25.04.1973 tarihli ve 1710 sayılı "Eski Eserler" yasası ile tarihi eserlerin korunmasına ciddi bir adım daha atılmıştır. Ayrıca, Türkiye uluslararası alanda kısa adı ICOMOS olan, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyine katılmış ve 1974 yılında ICOMOS Türkiye ulusal komitesi kurulmuştur. Bunun yanı sıra Atina, Venedik, Amsterdam Sözleşmeleri TBMM kararları ile yasallaşmıştır.

1710 sayılı kanun; kentsel koruma ve doğal sit gibi kavramlar açısından yetersiz kaldığından modernize edilerek, 21 Temmuz 1983 de 2863 sayılı 'Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu' olarak yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun bazı maddelerinde ise 1987'de 3386 sayılı kanunla değişiklik yapılmıştır. Kavramlar genelleştirilmiş; sit alanlarının kentsel ölçekli bir plan ile korunacağı vurgulanmış olup bu planın da "Koruma Amaçlı İmar Planı" olacağı ifade edilmiştir.

2004 yılında çıkarılan 5226 sayılı 'Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun' ile uluslararası normlara uygun bir kanun oluşturulmaya çalışılmıştır. 2004 ten günümüze kadar çeşitli yasalar çıkartılarak uygulama sorunları aşılmaya çalışılmıştır (Alanyurt 2009).

4.3.2. Restorasyon

Venedik Tüzüğü'ne göre koruma; kavramda ve karar vermede gerekli özellikleri ve yaklaşımları, restorasyon ise; uygulamada ve teknik düzeydeki genel konuları ve metodolojiyi kapsayan kavramlardır (Erder 1975). Ahunbay'a göre özgün haliyle, değişmeden günümüze kadar gelen çok az sayıda anıt olması, restorasyonun tarihinin çok eskilere dayandığını göstermektedir.

4.3.2.1. Restorasyon Yaklaşımındaki Ana İlkeler

Günümüzde restorasyon kavramının geldiği son nokta; yapıların korunmasının bir süreklilik içinde olmasıdır. Bu, hem maliyeti hem de bakım süresini etkileyen önemli bir etkidir. Anıtların restorasyonları yapılırken birincil amaç yapının özgün haline en yakın müdahalenin yapılmasıdır. Bu amaçla restorasyon yapılırken yapıya uygulanacak olan müdahale teknikleri şunlardır:

- Sağlamaştırma
- Bütünleme
- Yenileme
- Yeniden Yapma
- Temizleme
- Taşıma teknikleridir.

Sağlamaştırma: Bilimsel restorasyonlarda yapılara tarihi belge olma durumu nedeniyle olabildiğince az müdahale edilmesi istenir. Bu nedenle koruma açısından en uygun yöntem sağlamaştırmadır. Ancak yapının hasar derecesine göre müdahalenin yöntemi ve kapsamı da değişir. Sağlamaştırma, anıtın yapıldığı malzemenin sağlamaştırılması, taşıyıcı sistemin sağlamaştırılması ve zeminin sağlamaştırılması olmak üzere üç ana başlık altında toplanır.

Bütünleme: Bir bölümü hasar görmüş ya da kaybedilmiş yapı ya da yapı öğelerinin özgün durumuna uygun olarak geleneksel ve çağdaş teknoloji ve malzemenin de gerektiği ölçüde kullanılarak bütünlenmesi gerekir.

Malzeme bozulmalarının, yüzey erozyonu ve parça kopmaları aşamasından öteye giderek strüktürü bozması durumunda; onarımda özgün form, malzeme ve

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

---

tekniklerin yetersiz kalırsa modern teknik ve malzemelerden yardım alınabilir (Ersen 2009). Bütünlenecek parçalarda yeni eklenecek malzemenin özgün malzemeyle uyumlu olmasına dikkat edilmelidir. Ancak tamamlama yapılırken renk, doku, yüzey, malzeme, işçilik gibi çeşitli belirtme teknikleriyle onarılan kısmın orijinalden ayrılması sağlanmalıdır.

Yenileme (Yeniden Kullanım): Günümüzde restore edilen birçok yapı özgün işlevinden farklı bir işlevle kullanılmaktadır. Venedik Tüzüğü 'nün 5.maddesinde; ‘Anıtların korunması her zaman onları yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için her türlü kullanma arzu edilebilir; fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklik tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.’ denilmektedir.

Yeni işlev yapının mimari, estetik değerlerine uygun olmalı, yapıda fazla bir değişiklik yapılmasına yol açmamalıdır. Yeni işlev gereği yapıya eklenecek mekan ve elemanlar yapının görsel, estetik ve tarihi değerine zarar vermemelidir.

Venedik Tüzüğü 'nün 13. maddesinde; ‘Eklemelere ancak yapının ilgi çekici bölümlerine, geleneksel konumuna, kompozisyonuna, dengesine ve çevresiyle olan bağlantısına zarar gelmediği durumlarda izin verilebilir’ denilmektedir.

Yeniden Yapma: Rekonstrüksiyon ancak özel durumlarda kabul edilebilen bir uygulamadır. Tarihi değer taşımayan bu uygulama orijinal yapının kütle ve mekanlarını biçimsel olarak taklit etmekten öteye geçemez. (Ahunbay 2007). Rekonstrüksiyon denilen bu yöntem için gerekli olacak tüm teknik verilerin, fotoğraf, rölöve v.b. var olması gerekir. Ayrıca yıkılmış yapıya ait kapı, pencere, tavan, silme gibi özgün parçaların yeni yapıda kullanılması rekonstrüksiyonun eski yapıyla bağının güçlendirilmesi açısından önemlidir. Bir anıtın aynısını inşa etme tarihi açıdan bir değer taşımasa da geleneği sürdürme, yapım tekniklerini yaşatma bakımından önemlidir.

Temizleme: Tek yapı ölçeğinde ya da kentsel ölçekte tarihi ve estetik değer taşımayan, anıtın ya da kentsel sitin genel yapısıyla uyuşmayan her türlü ekin kaldırılması işlemidir. Venedik Tüzüğü'nün 11.maddesi'nde; ‘Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı 'üslup birliği’

değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, en alttaki durumu açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok' der (Binan 1999). Kaldırılacak eklerle ilgili karar verme yetkisi Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulları'na aittir. Temizleme işleminden önce ve sonra fotoğrafik belgeleme yapmak şarttır.

Taşıma: Bazı özel durumlarda anıtın başka bir yere taşınması gerekebilir. Bu işlem anıtın boyutlarına, malzemesine, yapım tekniğine bağlı olarak farklı şekillerde yapılabilir. En kolay olanı anıtın tüm elemanlarının tek tek numaralandırılarak sökülüp başka yerde kurulmasıdır. Bu özellikle ahşap yapılar için elverişli bir yöntemdir. Venedik Tüzüğü'nün 7.maddesi; 'Bir anıt tanıklık ettiği tarihin ve içinde bulunduğu ortamın ayrılmaz bir parçasıdır. Anıtın tümünün ya da bir parçasının başka yere taşınmasına anıtın korunması bunu gerektirdiği, ya da çok önemli ulusal, ya da uluslararası çıkarların bulunduğu durumlar dışında izin verilmemelidir.' der. Restorasyona kaynak teşkil edecek çalışmaların doğru ve tam olarak yapılmaması durumunda yapıya uygulanan restorasyon yöntemi başarısız olabilir.

4.3.2.2. Restorasyon Yaklaşımı

Restorasyonda genel yaklaşım; korumaya yönelik olup yapının mevcut durumunun sağlamaştırılması, izlerinin ortaya çıkartılması ve korunmasına yöneliktir. Restorasyonun amacı yapının niteliklerini koruyarak görünür ve anlaşılır bir hale getirmek ve geleceğe aktarabilmektir. Yapının özgün karakteri aynen korunacaktır ve uygulanılacak olan müdahaleler, geri dönüşebilir olacak ve gerektiğinde yapıya zarar vermeden sökülebilecektir. Ayrıca restorasyon aşamasında yapılan her türlü müdahalenin izleri mutlaka belli edilecektir.

Bir anıt restore edilirken sağlamaştırma, bütünleme, yenileme, temizleme, taşıma müdahalelerinden yararlanır. Restorasyon sürecinde bu müdahalelerin bir ya da bir kaç ihtiyaca bağlı olarak kullanılır. Barutçu Hanı'nda kullanılan restorasyon teknikleri: sağlamaştırma, bütünleme, temizleme ve yenilemedir.

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Hazırlanan rölöve, tarihi araştırmalar, karşılaştırmalı çalışmalar, restitüsyon ve değerlendirmeler dikkate alınarak Barutçu Han ve yakın çevresine ait uygulama kararları üretilmiştir. Bu bağlamda alınan kararlar şöyledir.

- Sağlamaştırma

Yapının taşıyıcı sisteminde duvar, ayak, sütun, konsol ve destek kemerleri kullanılmıştır.

Taşıyıcı Sistemin Sağlamaştırılması:

Duvarlar: Taşıyıcı duvarlar; moloz dolgulu küfeki kesme taş, kullanılarak yapılmıştır. Taşlar arasında bağlayıcı olarak da yörede çok sık kullanılan ‘kül kireç’ denilen küfeki taşı tozu, kireç ve su karışımından oluşan harç kullanılmıştır.

Taşıyıcı sistemin bozulma nedenleri: su ve ona bağlı nem, zemin oturmaları ve yapımdan gelen yanlışlıklardır. Bozulmanın giderilmesi için önce suyun ve nemin yapıdan uzaklaştırılması gerekmektedir. Nemin yapıdan giderilmesi için çok çeşitli yöntemler vardır. Yapıda uygulanması önerilen yöntem; drenaj yöntemidir.

Birinci kat sütunlarda ve batı kanat revak duvarında taşıma kapasitesinin artırılması için yapılacak olan işlem; çatlak ve boşlukları kapatmak, bozulmuş duvar ve harcı güçlendirmek, eksik harcın yerini doldurmak için enjeksiyon yöntemidir. Enjeksiyon uygulamasında, enjeksiyon yapılacak olan boşlukların ıslatılması ve hazırlanan malzemenin taşırılmadan tatbik edilmesi gerekmektedir.

Ayrılmış olan batı kanat duvarlarında taşıyıcı ögenin yük taşıma kapasitesini ve rijitliğini arttırmak için uygulanacak olan diğer bir yöntemde ‘öngerme’ dir. Yapılacak olan öngermenin enjeksiyon yöntemi ile birlikte kullanılması önerilmektedir. Öngerme yapılacak olan yapının batı kanadının, yapının özgün halinde ahır olarak kullanıldığından dolayı ve üst kattaki yük dengesizliğinden dolayı bir taşıma problemi vardır. Bunun için avludan batı kanadına destek olmak için üç ayak yapılmış, birinci katta da revaklardan oda duvarlarına çelik gergilerle bağlantılar yapılmıştır. Tüm bu nedenlerden bu kanadın taşıyıcı sisteminin sağlamaştırılması gereklidir. Öngerme yöntemi ile bu duvarlarda elektrikli veya hava kompresi ile delme işlemi yapıp,

delinen duvarın içinden çelik çubuk veya halatlarla bir gerilme uygulanacaktır. İlk germe işleminden yaklaşık iki ay sonra duvarda açılan deliklere enjeksiyon işlemi uygulanacaktır.

Yapının güney kanadının yıkık olması doğu kanatta da birtakım taşıma sorunlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Doğu kanadın güney kanatla birleştiği nokta bir duvar ile ayrılıp, tavan ile döşeme arasına bir ayak konulmuştur. Doğu kanadında taşıyıcı sisteminin yukarıdaki yöntemlerle sağlamlaştırılması gerekmektedir.

Sütun: İkinci kat revak kemerlerini desteklemek amacıyla kullanılmıştır. bu Sütunlar monoblok yapıda olup, altlık, sütun ve başlıktan oluşmaktadır. Yapıdaki sütunlar da yer yer ayrılmalar görülmektedir. Bu ayrılmalar daha çok altlıkla sütun arasında olmaktadır. Sütunların birleşim yerlerinin gözden geçirilip enjeksiyon yöntemi ile onarılmaları önerilmektedir.

Ayak: Şanlıurfa hanlarının birçoğunda olduğu gibi Barutçu Hanı'nda da taşıyıcı sistem elemanı olarak ayaklar kullanılmıştır. Yapının batı kanadında altı ayak vardır. Bu ayakları, avluya açılan sivri kemerleri taşırlar. Bu ayakların üst katlardan gelen yükü tam olarak dengeleyememesinden dolayı bu duvar avluya doğru bel vermiştir. Bunu engellemek için kullanıcılar avlu tarafından avluya üç ayak ile destek payandaları yapmıştır. Bu ayaklarla ilgili önerimiz yapının bu kanadının askıya alınıp öngerme yöntemi ile duvarın sağlamlaştırılması ve ayakların kaldırılmasıdır.

Konsol: Yapının üçüncü kat merdivenin altında konsol vardır. Bu konsolunda restorasyon aşamasında elden geçirilerek yer yer enjeksiyon yöntemi ile onarılması gerekmektedir.

Kemer: Yapının revaklarında, kapı ve pencere açıklıklarında nişlerinde ve tonozları desteklemek amacıyla kemerler kullanılmıştır. Özellikle avlu kanatındaki kemerlerin taş dizelerinde kaymalar, harçlarında boşalmalar görülmektedir. Restorasyon aşamasında kemerlerin askıya alınarak öngerme, enjeksiyon ve eğer ihtiyaç olursa dikiş yöntemi ile onarımlarının yapılması önerilmektedir.

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Malzemenin Sağlamlaştırılması: Yapıda en fazla kullanılan malzeme taş olduğundan dolayı en fazla bozulma da taşta olmuştur. Taşı korumada hangi yöntemin uygulanacağı, laboratuvar araştırmasından sonra ortaya çıkacaktır. Çünkü gözleme dayalı tespit çoğu zaman yanıltıcı olabilmektedir. Gözlemlerle ana bozulma nedeni anlaşılabilir. İkincil bozulma nedeni anlaşılabilir.

İklimsel nedenlerle bozulmanın artmış olduğu taş yüzeylerde koruyucu film süresiz olacağından, heterojen su buharı geçirimsizliği ortaya çıkacak ve taşın bozulması daha da artacaktır. Bozulmanın çok fazla olduğu avlunun bazı duvarlarında eksik kısımların tamamlanması yöntemi ve yukarı da bahsettiğimiz enjeksiyon yöntemi uygulanacaktır.

- Yenileme

Yapıda bulunan malzemelerin çoğu, zamana ve kullanıma bağlı olarak bozulmalar yaşamıştır. Özellikle kuzey cephede ki birinci kat ve ikinci kat pencereleri ile ikinci kat kuzey kanat pencerelerinde malzeme kaybı yaşanmıştır. Bu pencerelerin çoğunun özgün malzemeye uygun olarak yenilenmesi gerekmektedir. Birinci kat revak kapı ve pencerelerin çoğu yerindedir fakat farklı malzemelerle değiştirilmiştir. Bu kapı ve pencerelerinde özgün kapı ve pencerelere uygun olarak değiştirilmesi öngörülmektedir.

Yapının özgün halinde ahşap olan merdiven ve revak korkuluğu da günümüzde yerinde olmadığından özgün malzeme ile yeniden yapılması gerekmektedir. Hanın özgün olan ahşap giriş kapısının da uygun malzeme kullanılarak sağlamlaştırılması gerekmektedir. Zamanla dış etkenlerden ve insanlardan kaynaklanan bir takım fiziksel bozulmalar onarılacaktır.

- Bütünleme

Bütünlemeler yalnızca yapının görsel ve yapısal bütünlüğünün sağlanması ve yapının anlaşılır hale gelebilmesi gerekli olan en az düzeyde yapılacaktır. Kaynak olarak yalnızca yapıdaki iz ve kalıntılar ile yapı içi karşılaştırmalı çalışmalar kullanılacaktır.

Yapının tamamen yıkık olan güney kanadı yapının kendinden gelen, karşılaştırmalı bilgiler ve çevredeki insanlardan ve kaynaklardan alınan bilgiler doğrultusunda bütünlenecektir. Zemin katının sadece avlu duvarı olan bu kanatta birinci katta revaktan üç kemer dizisi ayaktadır. Yapılacak olan bütünleme geleneksel malzemeler kullanılarak, çağdaş teknoloji ile yapılacaktır ve bütünlenen bu kısım belli olacaktır.

Bütünleme yapılacak olan bu duvarlardaki malzeme seçiminde sadece taşın kimyasal özelliklerine değil taşın ebatlarına, uyumuna, rengine ve kullanılan harç miktarına dikkat etmek gerekir (Bowyer 1980).

Özgün halinde üç kanatlı, dönem eki olan ikinci kat; günümüzde iki kanattır. Restorasyon aşamasında yıkık olan ancak izleri olan doğu kanat da bütünleme yapılacaktır. Ayrıca bu kanatta ahşap olan örtü sisteminde bozulmalar görülmektedir. Örtü sisteminde özgün yapıya bağlı kalınarak bütünleme yapılması öngörülmektedir. Yapılacak olan tüm müdahaleler yapının özgün haline bağlı kalınarak yapılacaktır ve sonradan yapılmış olduğu belli olacaktır.

- Temizleme

Anıtlar uzun yıllar boyu kullanıldıklarından dolayı çok sayıda kullanıcı değiştirmektedirler. Kullanıcılarda kendi ihtiyaçlarına göre yapılarda eklentiler yaparak bozulmalarını hızlandırmaktadır. Restorasyon sürecinde yapılması gerekli olan dönem eki olmayan tüm eklentilerin temizlenmesidir.

Yapının bozulmasına neden olan eklentilerin büyük çoğunluğunu avludaki dükkanların avluya geçişi iptal etmek için kapattıkları kapı, pencere ve kemer açıklıklarıdır. Restorasyon aşamasında, kapatılmış olan tüm kapı, pencere ve kemerlerin açılması gerekmektedir. Avludaki briketten yapılmış olan çiçeklik, ayırıcı duvar v.s. tüm eklenti elemanlar kaldırılacaktır. Batı kanatın taşıyıcı sistem probleminden dolayı yapılmış olan avludaki üç ayak kaldırılacaktır.

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Yapının özgün halinde taş olan avlu ve iç mekan zemin kaplamaları şap, karo mozaik, v.b. duvarları boya, badana, ahşap, naylon v.b. malzemelerle kaplanmıştır. Restorasyon aşamasında bu eklenti malzemeler temizlenerek özgün malzemeye ulaşılabacaktır. Bozulan yerleri onarılacak, gerekli görülen yerlerde yenileme yapılacaktır.

Ahşap malzemenin temizliği sırasında böcek ve mantarlara karşı gerekli tedbirler alınacaktır. Restorasyonda ana ilke olabildiğince özgün malzemenin yerinde bırakılmasıdır. Yerinde duran ahşap böcek ilacı ve ona uyumlu mantar ilacı ile ilaçlanmalıdır. Yapıya yeni girecek olan ahşap malzeme ise emprenye edilmelidir. Emprenye edilen ahşap çürümez, korozyona uğramaz, hava şartlarından, böcek ve mantarlardan etkilenmez. Zamanla eğilip, bükülmez ve üzerinde çatlaklar meydana gelmez. Yerinde kalacak ahşaplara da yüzeysel bir işlem olsa da emprenye yapılması önerilmektedir.

Yapının dış cephesi hava kirliliğine bağlı olarak kirlenmiştir. Yüzey kirliliğini oluşturan nedenlerin ve temizleme tekniğinin belirlenmesi için, farklı şekillerde kirlenmiş yerlerden örnekler alınır. Yapının konumu, kirlilik olan yerlerin yönleri, seviyesi, yapılan müdahaleler gibi etkenler kirliliğin nedenini ve seviyesini belirler. Değerlendirmede dikkat edilmesi gereken diğer bir nokta ise kir tabakasının gerisindeki yüzeyle ilişkisi, malzemenin cinsi ve gözenek yapısıdır. Kir oluşumu kabuk halinde ise parça kopartılarak, ince tabaka halinde ise kazınarak örnek alınır ve test edilir(Ersen 2011).

Restorasyon aşamasında ise test sonucuna göre kirlerin temizlenmesi gerekmektedir. Kirlenmiş olan taş yüzeylerin temizliği için tel fırça, zımpara kağıdı veya spiral gibi aşındırıcılar kullanılarak yüzeyler zedelenmektedir. Temizleme işlemi sırasında yalnız kir tabakasının kaldırılmasına, taş veya tuğla yüzeyin tahrip edilmemesine özen gösterilmelidir. Çoğu zaman temizlemede kullanılan kimyasallar asit içerir ve bu da taşların yüzeyine zarar verir, aynı tehlike demir yapı elemanları içinde geçerlidir (Weaver 1993). Temizlik için mekanik, kimyasal, ya da ısı kaynaklı teknikler arasından seçim yapılarak koruma açısından en uygun olanı seçilecektir. Yapının duvarlarında kullanılması önerilen yöntem mekanik temizlik yöntemidir. Bu

yöntemde; aşındırıcı kum, cam küresi ya da alüminyum tanelerinin düşük basınçla püskürtülmesiyle yüzeydeki kirlerin uzaklaştırılması sağlanabilir. Aşındırmanın fazla olmaması için düşük basınçla ve özenli çalışılmalıdır. Bu teknikte çalışan kişilerin iyi yetişmiş olmasına dikkat edilmesi gerekir. Bu teknik, büyük yüzeylerin temizliği için uygundur.

Yapının temizlenmesinde uygulanılacak olan diğer bir yöntem de emici kil ve kağıt hamurları uygulamasıdır. Bu yöntem çok kirli, çiçeklenme sorunu olan cephelerde kullanılacaktır. Bu yöntemde sepiolite ve attapulgate gibi killerle hazırlanan hamur yüzeye sıvanır, sıvanan tabaka kuruduktan sonra kaldırılır. Gerektiğinde bu işlem tekrar edilerek duvar, içindeki çözünen tuzlardan, yüzeyindeki yağ, mum gibi yabancı maddelerden arındırılabilir. Cephenin çözünebilir tuzlardan arındırılması için deiyonize su ile hazırlanan kağıt hamurundan da yararlanılmaktadır.

Yapının sonradan eklenen üçüncü katının ise dönem eki olarak kabul edilip, temizlenmemesi onun yerine restore edilmesi öngörülmektedir.

- Periyodik Bakımlar

Çağdaş restorasyona göre yapıların restorasyonları yapıldıktan sonra korumanın sürekli hale gelmesi gerekir. Korumanın sürekli hale gelmesi için yapının periyodik bakımının yapılması gerekir. Barutçu hanı'nda yapılacak olan periyodik bakım bir yıllık ve beş yıllık aralarla olmalıdır.

Yapının nem ve su gibi fiziksel koşullara karşı dayanımının artması için yıllık bakımları yaptırılmalıdır. Bu yapılan bakım hem anıtın ömrünü uzatacaktır. Hem de bozulma çok büyüyen önlem alınacağı için maliyeti düşürecektir. Yapının dış cephesindeki kirlenmeler, taşıyıcı sistem ve malzeme bakımları ise beşer yıllık periyotlarda yapılması önerilmektedir.

4.3.2.3. Restorasyon Çizimleri

Restorasyon önerisi hazırlanırken Barutçu Hanı, çevre verileri ile beraber ele alınmıştır. Han'nın özgün karakteriyle korunup, çağdaş yaşam standartlarına uygun

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

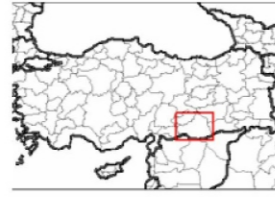
---

olarak saęlamlaŐtırılarak onarılması temel yaklaşım olarak benimsenmiŐtir. Buradaki en önemli mődahale ilkesi, uygun malzeme, işçilik ve detayların mőmkőn olduğunca korunması esas alınarak őzgőn plan Şeması, cephe özelliklerinin, yapı iÇin gerekli ve yapı ile bir bőtőn olmuş dönem eklerinin korunması hedeflenmiştir.

Yapının ilk yapıldığı dőneme ait olmamakla beraber, yapıda bir dőnem var olan ve őzellikleri aŐısından korunmaya değer bulunmuŐ dőnem eklerinin kaldırılmasının yapıya fiziksel ve gőrsel olarak zarar vereceği dőŐőnőldőğünden kaldırılmamasına karar verilmiŐtir. Barutçu Hanı'na sonradan eklenen ūçőncő katın yapıya ait bir dőnem eki olduğu kabul edilmiŐ ve kaldırılmaması uygun gőrőlmőŐtir. Fakat yapının őzgőn halini bozan bir takım niteliksiz eklerin temizlenerek kaldırılması gerekmektedir

Yapının őzgőn halinden uzaklaŐmadan, 'yapıya yapılacak en az mődahale en iyi mődahaledir' ilkesi çerçevesinde hazırlanmış olan rölöve çizimlerine ve restitősyon projelerine bağlı kalarak bir restorasyon projesi hazırlanmıştır Ek(6.1.-6.7.).

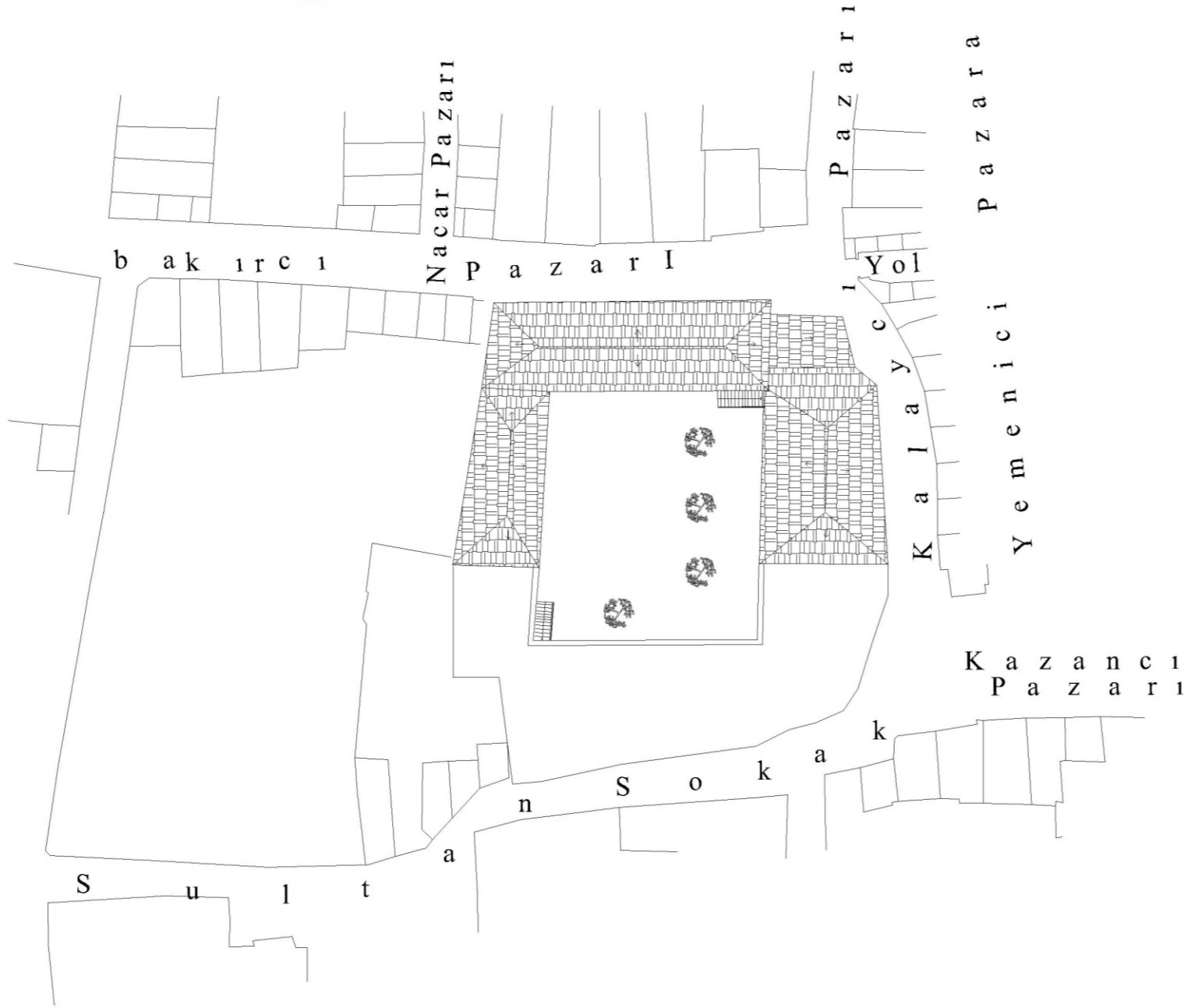

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

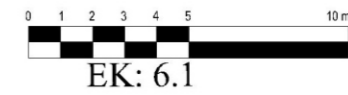
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:VAZİYET
PLANI

RESTORASYON PROJESİ

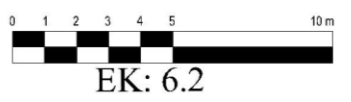
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:ZEMİN KAT
PLANI

RESTORASYON PROJESİ

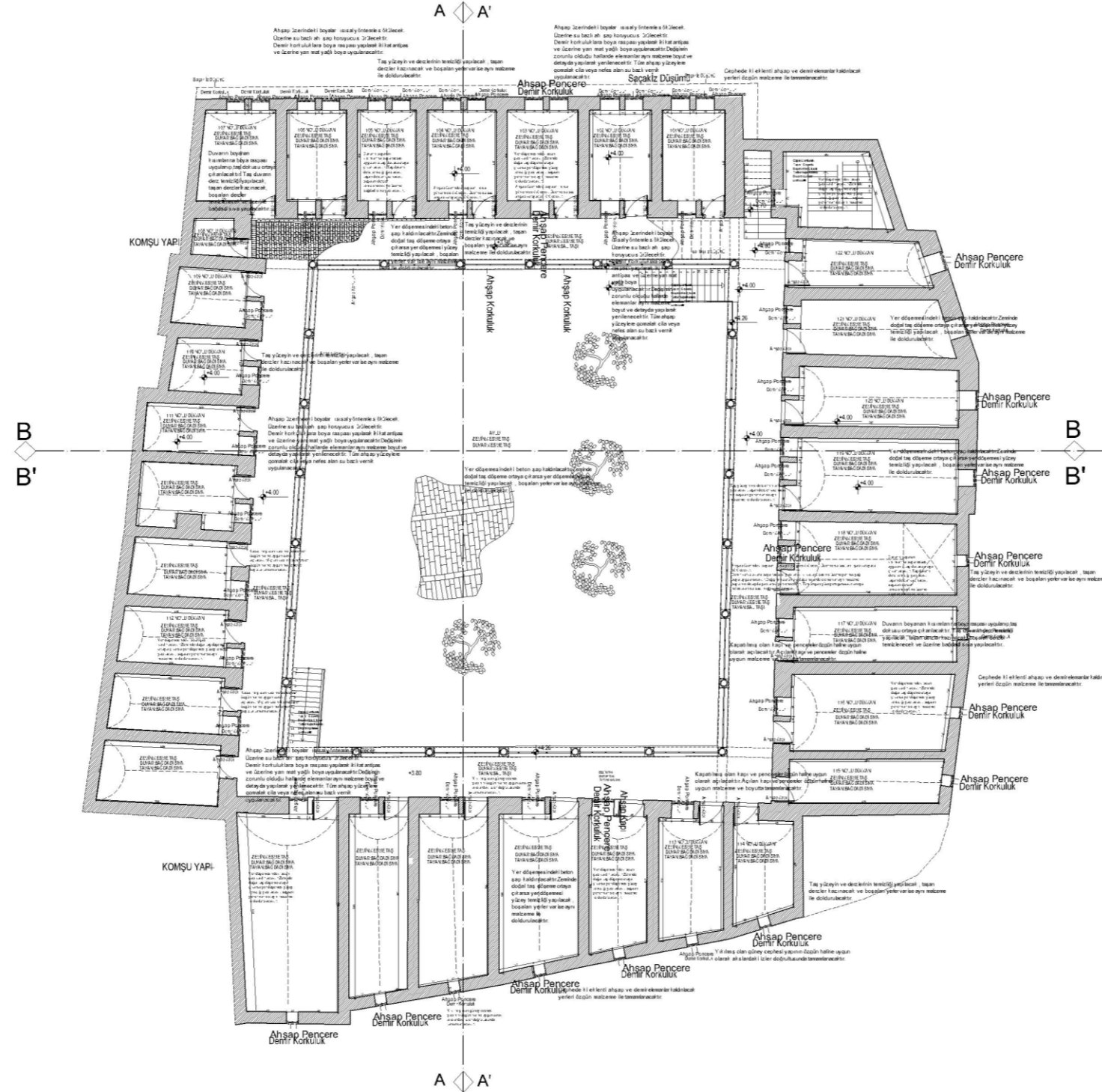
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: BİRİNCİ KAT
PLANI

RESTORASYON PROJESİ

DICLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

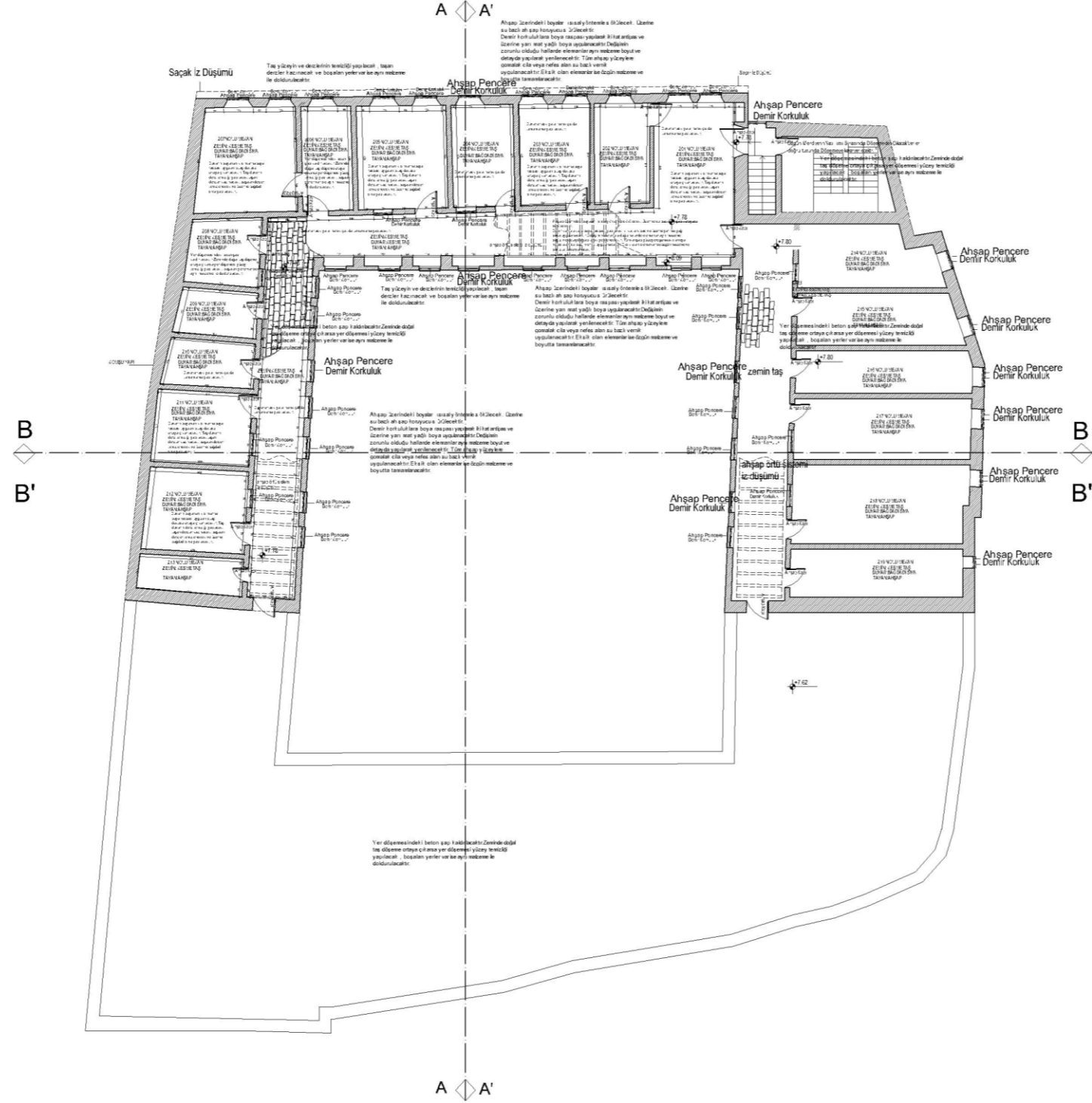
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI: İKİNCİ KAT
PLANI

RESTORASYON PROJESİ

EK: 6.4

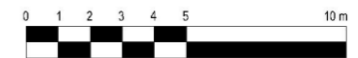
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM
YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

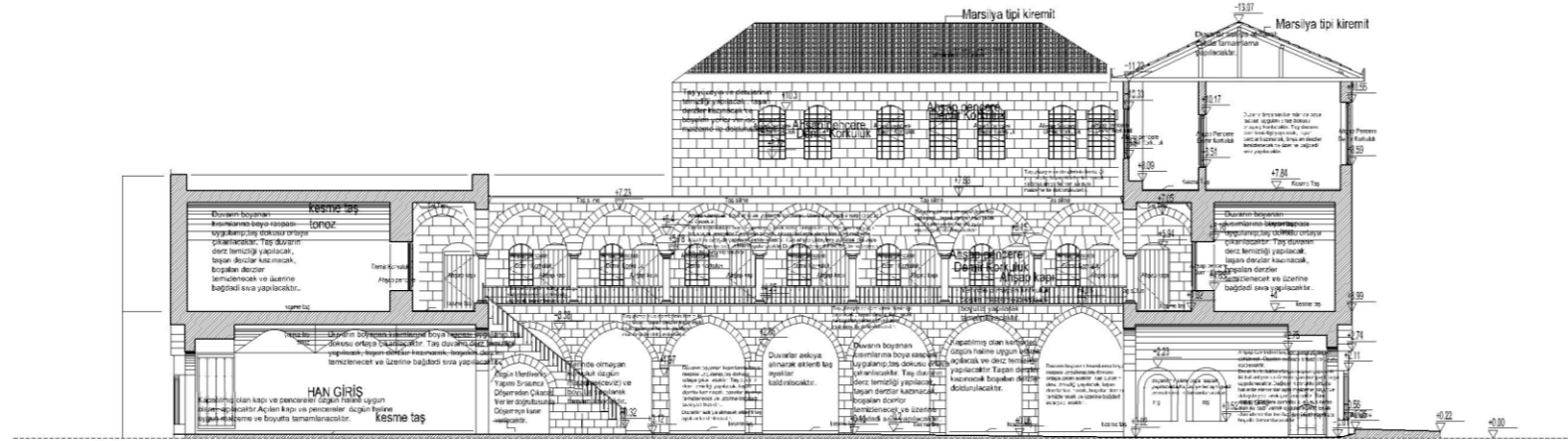
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

PAFTA ADI:A-A,A'-A',
B-B, B'-B' KESİTLERİ

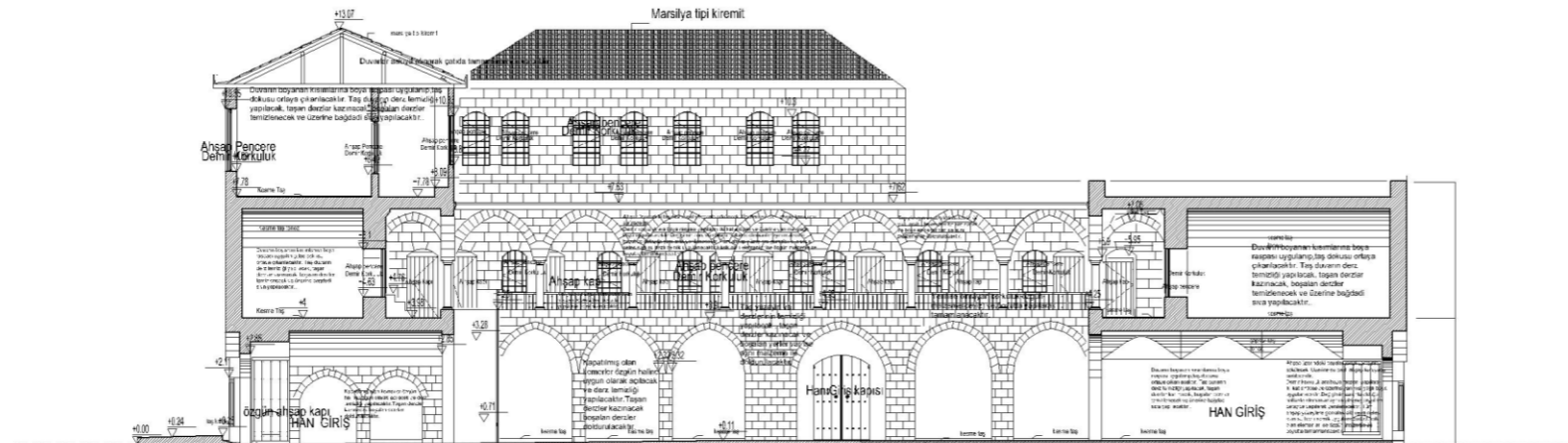
RESTORASYON PROJESİ

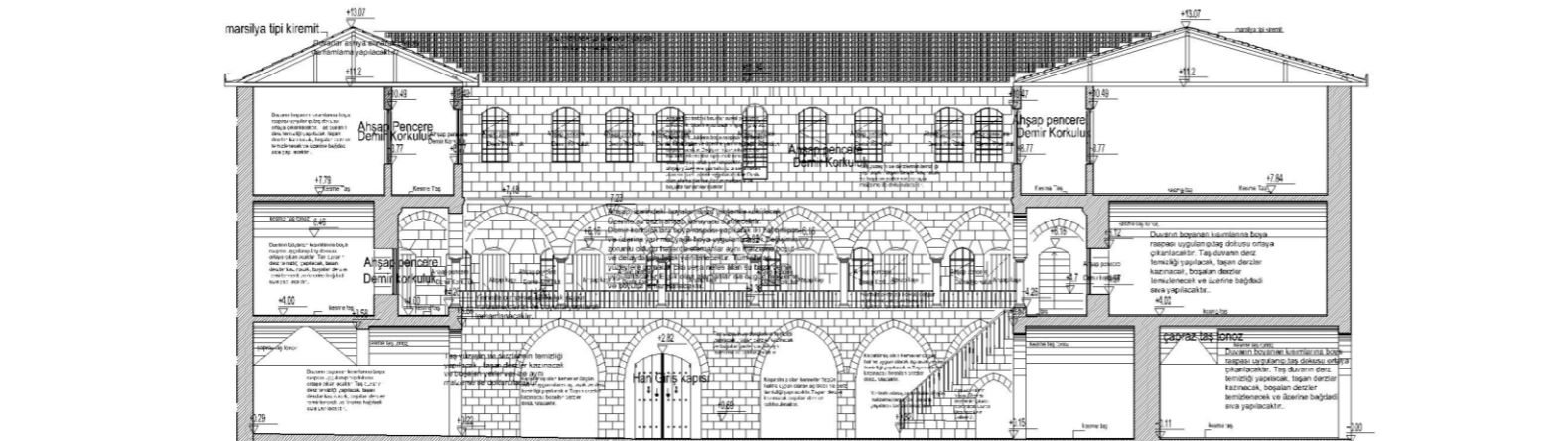
EK: 6.5

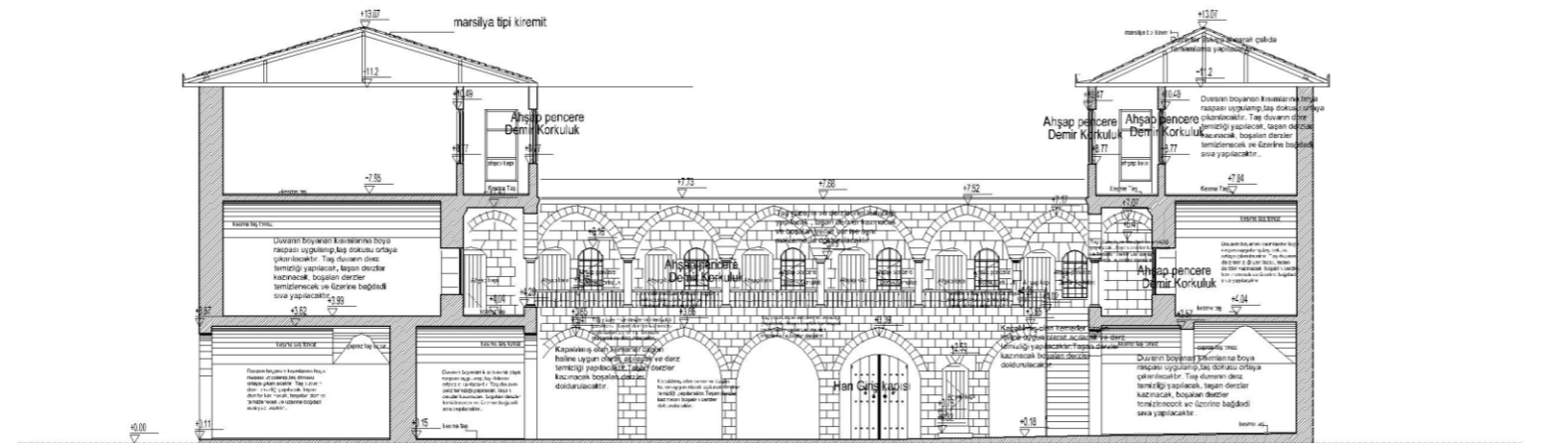
AA KESİTİ

A'A KESİTİ

BB KESİTİ

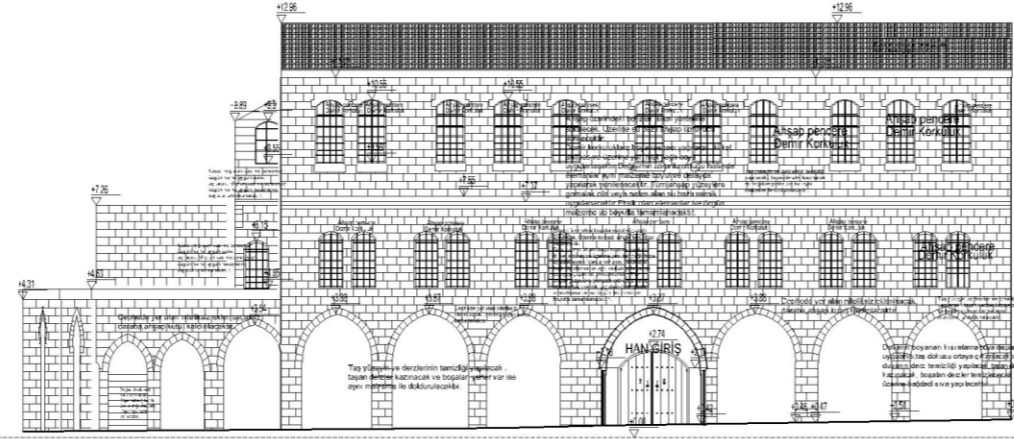
B'B KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

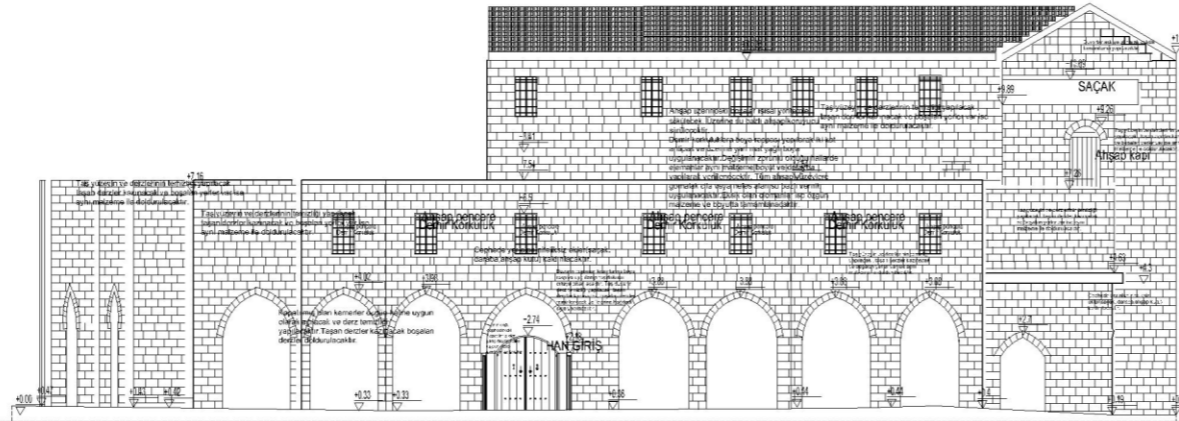
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

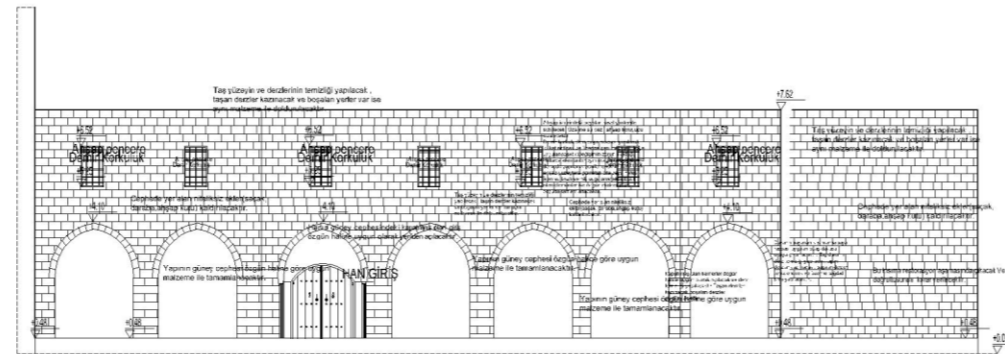
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

PAFTA ADI: CEPHELER

RESTORASYON PROJESİ

EK: 6.6

4.3.2.4. Yeni İşlev

Zamanla değişen yaşam biçimi ve kullanım şekilleri ile tarihi yapıların bir kısmı ihtiyaca bağlı olarak özgün işlevleri dışında kullanılmaktadır. Yapılar özgün işlevlerini kaybetmiş olsalar bile yapısal işlevlerini koruyabildikleri sürece yeniden işlevlendirilebilirler.

Yapıların yeni işlevlere uyarlanması çok eski tarihlerden beri yapılan bir uygulamadır. Roma'da bulunan, Roma İmparatoru Hadrian için hazırlanan anıt mezar Castel St. Angelo bu uygulamanın ilk örneklerindedir. Özgün işlevi anıt mezar olan yapı daha sonra sırasıyla kale, hapishane, Papa Evi ve müze olarak kullanılmıştır (Feilden 1982).

Geçmişte gerekli olan han, kervansaray v.b işlevler günümüzde geçerliliğini yitirdiği için bu yapılara yeni işlev vermek kaçınılmazdır. Geçmişte konut, otel gibi bugünde işlevliliği olan mekanlar ise günümüz konfor kullanıcı ilişkisini sağlamada zayıf kaldığı için çoğu zaman yeniden işlevlendirilmektedir.

Tarihi bir yapı kullanıcı konfor ilişkisini karşılayamıyorsa terk edilmektedir. Terk edilen yapıda zamanla harap hale gelmektedir. Bu binaların yeniden kullanılması için yapılması gereken yapının özgün haline uygun günümüz konfor koşullarını sağlayacak yeni bir işlev vermektir. Verilen yeni işlev yapının özgün haline zarar vermemelidir. Yeniden işlevlendirilen yapılardaki en sık karşılaşılan tesisat sorunudur. Tarihi bir yapıya yeni işlev verilmesi için yapılan bir takım tesisat müdahaleleri, uzun yıllardır kendi çevresiyle uyum içindeki yapının zarar görmesine neden olmaktadır (Feilden 1982).

Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesi'nde 'Anıtların korunması her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu çeşit bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da süslemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir' denmektedir (Erder 1997) .

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Yapıya verilecek yeni işlevin ne olacağına karar vermek; yapının içinde bulunduğu çevre ile yakından ilişkilidir. Yapılar tek başlarına değil çevreleri ile korunmalıdır. Eğer yapı bulunduğu çevreye göre işlevlendirilmemişse: kullanıcılar tarafından çok ilgi görmeyebilir.

Çevresel özellikleri bakımından korunması istenen yapıların yeniden kullanımlarında, yeni işlevin dış görünümü bozmadan gerçekleştirilmesi arzu edilmektedir. Barutçu Hanı tarihi Balıklı Göl çevresinde yer aldığından dolayı yeniden işlevlendirilmesinde dış görünümünün bozulmadan kentsel dokuya bağlı kalarak restore edilmesi birincil amaçtır. Yapının bulunduğu alanda daha çok turistik ve ticari mekanların yer almasından dolayı yapıya verilecek yeni işlev de bu doğrultuda olacaktır. Yapının yeni işlevinin, alt katlarda; ticaret, üçüncü katta ise geleneksel el sanatları atelyesi olması öngörülmektedir.

4.3.2.5. Yeni İşlev İçin Mekan Kullanımı

Yapının özgün plan şeması, yeniden işlevlendirilmesinde çok önemlidir. Yapı bir birini tekrarlayan hacimlerden oluşuyorsa; tek hacim özelliği gereken bir işlev verilemez. Barutçu Hanı'nın mekansal oluşumu daha çok birbirini tekrar eden hacimler şeklindedir.

Barutçu Hanı'nın geleneksel ticaretin yoğun olarak yapıldığı bir bölgede yer almasından dolayı zemin kattaki cephelerde yer alan dükkanların yöresel ürünleri satması, avluda ki dükkanlarda ise yöresel yemeklerin dışarıda yapılıp burada sergilenmesi daha çok hafif yemek işlevlerinin uygulanması öngörülmektedir.

Birinci kat günümüzde daha çok terzilerin kullandığı bir mekandır. Yeniden işlevlendirme aşamasında buranın yine geleneksel el işçiliği yapılan terzi, nakış, takı işleri yapılan birimlere dönüştürülmesi planlanmıştır.

İkinci kat, yapının özgün halinde otel olarak yapılmıştır. Yeniden işlevlendirme aşamasında yapının bulunduğu çevrenin turistik bir alan olması göz önünde

bulundurularak bu katın daha çok yöresel el sanatlarının yapıldığı atölye olarak işlevlendirilmesi öngörülmektedir.

4.3.2.6. Çevresel Koruma Önlemleri

İçinde yaşadığımız kentlerin, yaşayan varlıklar olduğu için sürekli olarak değişip, dönüşmeleri olağan bir süreçtir. Tarihi çevreler, içinde buldukları toplumların değişimlerine ayak uydurabildikleri sürece önem kazanabilmektedirler. Toplumlarda sosyal ve ekonomik nedenlerden dolayı yapıların kullanıcıları ve işlevleri sürekli değişmektedir. Değişen bu yaşam koşullarına da ancak yapıların yeniden işlevlendirilmeleri cevap olabilmektedirler. Yeniden işlevlendirme sadece yapı boyutunda değil çevresel ölçekte ele alınmalıdır (Arpacıoğlu ve Aydemir 2007).

Tek yapı ölçeğinde sorunu çözmeye çalışan bir yaklaşım kentin mimarisinde çok daha kötü etkiler yapmaktadır. Bu anlamda yapılan her hata geçmiş uygarlıklardan günümüze kalan izlerin silinmesine, kimliksiz bir çevre ve sosyal yapılaşmaya neden olmaktadır. Oysa ki tarihi kent dokuları, geçmiş uygarlıkların sosyal ve kültürel yapısının, yaşam şeklinin, estetik anlayışının yansıtıldığı mekanlardır.

Çevre bir kültürün, tarihi bir birikiminin ifadesidir. Çevre insana paralel olarak doğar, büyür ve gelişir. Çevre de aynen insanlar gibi sürekli birikim yapar ve tüm var oluşunun izlerini bünyesinde taşır.

‘Tarih sadece geçmişi anlatan bir olgu değildir, bugünde tarihin bir parçasıdır’ (Arpacıoğlu ve Aydemir 2007). Çünkü bugünde gelecek kuşaklar için tarih olarak değerlendirilecektir. Tarihi kent dokuları yeni kuşaklar tarafından ya aynen yada değiştirilerek kullanılmışlardır. Sosyal, ekonomik, kültürel yapı değiştikçe fiziksel yapının değişmesi de kaçınılmaz olmuştur. Bu kırılma noktasının en önemli nedenlerinden bir tanesi endüstri devrimidir. Endüstri devrimi ile beraber hız ve teknoloji önem kazanmıştır. Artık her şeyin hızlı kullanılıp, değiştirilmesi gündeme gelmiştir. Bu değişim döngüsünden tarihi kent merkezleri de etkilenmiştir ve yeniden planlanmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda o güne kadar var olan tarihi doku tahrip olmuştur. Tarihi çevrelerin tahrip nedenleri şu şekilde sıralanabilir.

4. ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Tarihi çevrelerin birçoğu günümüzün gereksinimlerini karŐılayamamalarından dolayı terk edilmişlerdir. Terk edilen binalar bakımsız kalır ve yıpranır. Bu da yapının kullanıcı profiline deęiŐmesine neden olur. Bu değişen kullanıcılar çoğu zaman yapılar ve buldukları evre için niteliksiz müdahalelerde bulunmaktadır.

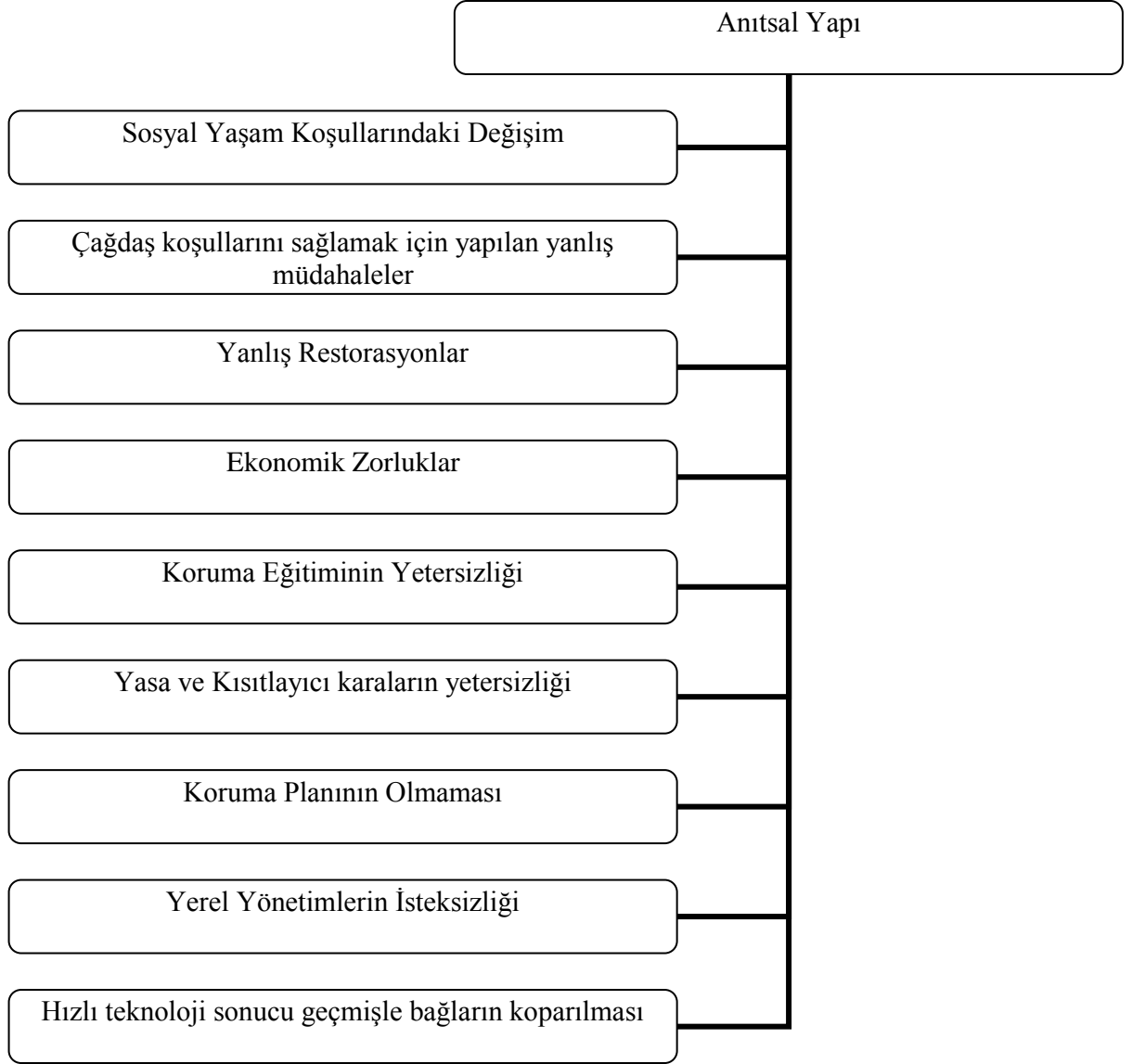
Barutçu Hanı tarihi bir doku içinde yer almaktadır ve bu tarihi dokunun oluşumu çok eskilere gitmekle beraber en büyük deęiŐimini Osmanlılar ile yaşamıştır. Balıklı Gl'n yakın çevrede olması bu bölgenin nispeten korunmasına sebep olmuŐsa da yapılan müdahaleler yetersiz kalmıştır. Bir dönem Barutçu Hanı'nın yanında yer alan tescilli yapılar yıkılıp yerine betonarmeden manifaturacılar arŐısı yapılmıştır (GAP 1998).

Yapının Balıklı Gl'e yakın çevrede tarihi sit bölgesi içinde yer almasından dolayı turistik değeri fazladır ve çevresi geleneksel ticaretin yoğun olarak yapıldığı bir alan olup, insan kalabalığının yaŐandıęı bir alandır.

Anıtı tek başına korumak onu çevresinden soyutlamak demektir. Dolayısıyla geliŐtirilecek koruma yöntemi anıtı çevresi ile bir bütün olarak korumalıdır (Aygen 1992). Çevrede çok fazla niteliksiz yapı olması anıtın varlığına zarar vermektedir. Bu anlamda alınacak önlemlerden bir tanesi, bu niteliksiz eklerin kaldırılıp, çevresel kirliliği ortadan kaldırmaktadır.

Ayrıca yapının etrafındaki dükkanlarda yapılan ticaretin türü de yapının özelliğine uygun olmayıp, bozulma sürecini hızlandırmaktadır. Yapının etrafı çok kalabalık olmasına karşın içi işlevsel olarak doğru kullanılmadığından dolayı neredeyse boŐ sayılabilir. Bu durum yapının bozulmasını hızlandıran etkenlerdendir. Bunu engellemek için yapının bulunduğu evre ve ortam göz önüne alınarak yapının yeniden uygun işlevle işlevlendirilmesi yapının uzun yaŐaması ve korunması için önerilmektedir.

Çizelge 4.2. Tarihi Çevrelerin Tahrip Nedenleri (Arpacıoğlu ve Aydemir 2007)

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tarihi yapıların korunmaları için yapılacak olan önemli müdahalelerden birisi; yapıların terk edilmelerini engellemek için fonksiyonlarına uygun olarak yeniden işlevlendirilmeleridir. Bu nedenle çalışma kapsamında Barutçu Hanı için yeni bir işlev önerilmiştir. Yapıya uygun yeni bir işlev belirlenirken, yapının özgün yapısını bozmayacak olması göz önünde bulundurulmuş en önemli kriter olmuştur.

Kent merkezinde bulunan ve Şanlıurfa'nın tarihi hanlarından birisi olan Gümrük Hanı, yakın zamanda restore edilmiş ve yeniden işlevlendirilmiştir. Fakat yapıya verilen yeni işlev özellikle zemin katta yapının özgün halini zorlamaktadır. Yapının özgün halinde ticaret yapılan dükkanlar, günümüzde kahvehane ve köfteci olarak kullanılmaktadır. Bu iki fonksiyonda yapıda havalandırma sorunları oluşturmaktadır. Ayrıca bu fonksiyonların ihtiyaç duydukları mutfak gibi ıslak hacim birimlerinde yapının özgün malzemesine uygun olmayan teknik ve materyaller kullanılmıştır.

Barutçu Hanı'nın restorasyonunun gecikmesinde tartışılması gereken bir nokta da yapının mülkiyet sorunudur. Yapı çok ortaklı olduğundan varisler arasında anlaşmazlıklar yaşanmaktadır ve bu da yapının korunması ve onarılmasını geciktirerek yapının daha çok yıpranmasına neden olmaktadır. Yapıdaki mülkiyet sorununun yetkililerce ele alınıp, çözüme kavuşturulması gerekmektedir.

Zengin bir tarihi geçmişe sahip olan Şanlıurfa kent merkezinde bulunan Barutçu Hanı, geç dönem Osmanlı yapısı olup, mimarlık ve sanat tarihi açısından büyük öneme sahip kültür miraslarından biridir. Dönemin önemli ticaret yolu İpek Yolu üzerinde yer alan Şanlıurfa'daki Barutçu Hanı, 17. sonunda yaptırılmıştır. Klasik Osmanlı han tipolojisine göre kareye yakın dikdörtgen planlı bir avlunun çevresinde iki katlı olarak inşa edilen hana 18.yy başında üçüncü kat eklenmiştir. Plan şeması olarak ortası avlulu ve iki katlı avlu tipine giren Barutçu Hanı dönemin sosyal, kültürel, mimari ve ticari özelliklerinin yanı sıra yaşam biçimini yansıtan, yapım tekniğini göstermektedir. Bu dönemde inşa edilen hanlar, devletin gücünü simgeleyen yapılardır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Barutçu Hanı'nın, mülkiyet sorunlarının bulunması yapının restorasyonunu geciktirmiştir. Yapı, zamanla doğal olayların etkisi ve yapılan niteliksiz müdahalelerle tahribata uğramış, bozulmalara maruz kalmıştır. Yapının güney kanadı yıkılmış ve çevresine niteliksiz ekler yapılmıştır.

Yapılan çalışmada, Barutçu Hanı'nın restorasyonu için gerekli olan rölöve çizimleri, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanmıştır. Rölöve projesine başlamadan önce yapının şimdiki durumunu tespit etmek için teknolojik aletler olan total station ve lazer metre ile ölçülendirme işlemi gerçekleştirilmiştir. Alınan ölçülere bağlı kalınarak yapının rölöve çizimleri auto-cad ortamında hazırlanmıştır. Yapının şimdiki durumunun tespiti sırasında yapıdaki bozulmalar; yapısal ve biçimsel olmak üzere iki ana başlık altında incelenmiş olan bu bozulmaları gösteren renkli paftalar hazırlanmıştır.

Restitüsyon projesi hazırlamadaki amaç yapının özgün durumunu ortaya çıkarmaktır. Yapı hakkında daha önce detaylı bir çalışma olmadığından ve arşivlerde de çok adı geçmemesinden dolayı restitüsyon aşamasında kaynak sorunları yaşanmıştır. Restitüsyonda, yapının kendisinden gelen bilgiler, yazılı çizili kaynaklar, orada yaşananlardan elde edilen bilgilerden ve karşılaştırmalı çalışmalardan yararlanılmıştır. Yapının restitüsyon projesi iki ayrı dönem olarak ele alınmıştır. Birinci dönem restitüsyonu 17.yy sonu, ikinci dönem restitüsyonu ise 18.yy başı olarak ele alınmıştır. İkinci dönem restitüsyon projesinde, yapıya sonradan eklenen üçüncü katın dönem eki olarak korunmasına karar verilmiştir. Restitüsyon projesinde kaynak kullanımını ifade etmek için renkli analiz paftaları hazırlanmıştır.

Restorasyon projesi yapının özgün durumuna bağlı kalınarak, modern ve teknolojik yöntemler kullanılarak hazırlanmıştır. Yapıya önerilen restorasyon yöntemleri; sağlamlaştırma, yenileme, temizleme ve bütünleme olmuştur. Bu yöntemleri ifade etmek için renkli analiz paftaları hazırlanmıştır.

Şanlıurfa merkezinde, Balıklı Göl çevresinde yer alan Han, yerli ve yabancı turistlerin gezdiği, kentin toplumsal yaşantısının yoğun olarak geçtiği bir bölgededir. Bu

bölgede bulunan diğer yapılara nazaran boyutu ve bulunduğu konum dolayısıyla göz önünde olan bir yapıdır. Tarihi, turistik, kültürel ve mimari potansiyele sahip olan Barutçu Hanı'nın korunması gerekmektedir. Bu amaçla bir koruma önerisi geliştirilmiştir. Bu öneride amaç: yapının mevcut durumunun sağlamlaştırılması, izlerinin ortaya çıkartılması, yapının tanıtılmasıdır. Bu amaca yönelik Barutçu Han ve yakın çevresine yönelik koruma uygulama kararları önerilmiştir. Yapının çok fazla oranda yenilenmesi yapının korunması gerekli niteliklerini kaybetmesine neden olmaktadır. Yapılacak onarımlarda halkın korumaya katılımını sağlamak çok önemlidir. Yapının kullanıcıları ve çevre halkı tarafından sahiplenilmesi; yapının tahrip edilmesini engelleyecek ve yapının korunarak uzun süre yaşamasını sağlayacaktır. Korumanın sürekli olması için de yapının bulundurduğu potansiyeller dikkate alınarak yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir.

Ticari yapılar, bugünkü sosyal yaşam içinde kullanılabilirler. Barutçu Hanı için de ticaretle ilgili bir kullanım önerilmektedir. Bugün içerisinde çok fazla sosyal aktivite olmamasına karşın özellikle yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir. Yapının yeniden işlevlendirilmesindeki temel amaç; sosyal aktiviteleri tekrar yapının içine çekebilmektir. Bu nedenle Han'ın zemin katına ticaret ve dinlenme işlevleri, üçüncü kata ise geleneksel el sanatları atölyesi işlevi düşünülmektedir. Yapıya düşük yoğunlukta bir işlevin önerilmesiyle, yapılacak müdahaleler de sınırlandırılmıştır.

Uzun yıllarca değişen kullanım biçimleri ve konfor koşullarına bağlı olarak bir çok onarım, yenileme ve eklemelere maruz kalan Barutçu Hanı ile ilgili yapılan bu çalışma; yapının belgelenmesini sağlamıştır. Yapılacak olan restorasyon uygulamasında hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon önerileri ile yol gösterici olunması hedeflenmiştir.

6. KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. 2007, Tarihi Çevre Koruma Ve Restorasyon, Yem Yayınları, İstanbul
- Akbıyık, M, 2002, Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şanlıurfa
- Akkoyunlu, Z. 1989, Geleneksel Urfa Evlerinin Mimari Özellikleri, Ankara
- Akurgal, E. 1993, Anadolu Uygarlıkları, s:6, İstanbul
- Akozan, F. 1977, Türkiye’de Tarihi Anıtlar Teşkilatı Ve Kanunları, s:20-21, Güzel Sanatlar Akademisi Yayınları, İstanbul
- Alioğlu, E. F. 1988, Geleneksel Mardin Şehir Dokusu ve Evleri Üzerine Bir Deneme, Doktora Tezi, İTÜ
- Alp, Z. 1998, Restoration Of The Kızıllören Han Near Konya, Submitted Thesis, Middle East Technical University, Ankara
- Alper, M. 1987. Urfa’nın Mekansal Yapısı, Türk İslam Mimarisindeki Yeri ve Önemi. Doktora Tezi, İ.T.Ü.
- Alper, M,1999, ‘Tarihin Taşa İşlendiği Mimari’, Suyla Yeniden Doğan Kent Şanlıurfa, İstanbul Güler, S.E. 1997. Tarih İçinde Şanlıurfa, S:19. Ankara.
- Arpacıoğlu, P, Aydemir, I. 2007. Tarihi Çevrelerin Yeniden Değerlendirilmesi Kavramı, Mügaron, Cilt 2, Sayı 4, YTÜ, İstanbul
- Aslanapa O, 1959. Türk ve İslam Sanatı, İstanbul
- Aslanapa. O, 1977, Yüzyıllar Boyunca Türk Sanatı, M.E.B.
- Aygen, Z, 1992, Koruma ve Kullanıcı Katkısı Tarihsel Temeller ve Günümüzdeki Olanaklar, Doktora Tezi, İ.T.Ü, İstanbul
- Baldağ, İ, 2000, Milas İlçe Merkezinde Yer Alan Çöllüoğlu Hanı’nın İncelenmesi ve Restorasyon Projesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuzeylül Üniversitesi, İzmir
- Bektaş, C, 1999, Selçuklu Kervansarayları Korunmaları, Kullanımları Üzerine Bir Öneri, Yem Yayınları, İstanbul
- Binan, C.1999, Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden günümüze Düşünsel Gelişmenin Uluslararası Evrim Süreci, Y.T.Ü. ,İstanbul
- Binan, D. 1994, Güzelyurt Örneğinde, Kapadokya Bölgesi Yığma Taş Konut Mimarisinin Korunması için bir yöntem araştırması, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Bowyer, J. 1980, Vernacular Building Conservation, London
- Cezar, M. 1985, Türk Yapılarıyla Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı Ve Klasik Dönem İmar

6. KAYNAKLAR

Sistemi, İstanbul

Çekül Vakfı, 2009, Gaziantep'te Kültür Yolu Üzerinde Bulunan Hanlar ve Çarşı, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep

Çelik, B. 2000, An Earlys Neolitik Settlement In The Center Of Şanlıurfa, s:4-6, Berlin

Durukan A. ve ark. 1999, Birecik, Halfeti, Suruç, Bozova ilçeleri ile Rumkale'deki Taşınmaz Kültür Varlıkları, GAP, Ankara

Ekinci A, Paydaş, K. 2008, Taş Devrinden Osmanlıya Urfa Tarihi, Şanlıurfa

Engin, H.E, 2002, Tarihi Trabzon Kent İçi Hanları'nın Analizi ve Yeni İşlev Önerileri, Yüksek Lisans Tezi, KTÜ, Trabzon

Erder, C. 1975, Tarihi Çevre Bilinci, ODTÜ, Ankara

Erder, C. 1997, Venedik Tüzüğü tarihi bir değer olarak korunmalıdır, ODTÜ Mimarlık Fak. Dergisi, Ankara

Prof. Dr. Ersen, A. 2009, Mimari Korumada Otantiklik ve Bütünleme Sorunu, Restorasyon Konservasyon Çalışmaları, Sayı 1, İBB, İstanbul

Prof. Dr. Ersen, A. 2011, Taş Korumada Son 20 Yıldaki Gelişmeler ve Yenilikler, Restorasyon Konservasyon Çalışmaları, Sayı 10, İBB, İstanbul

Evliya Çelebi. 1970, Seyahatname, C.5, İstanbul

Feilden, B. 1982, Conservation of Buildings, Great Britain, London

GAP 1998, Gap Bölgesi'nde Kültür Varlıklarının Korunması, Yaşatılması ve Tanıtılması Sempozyumu, Şanlıurfa

Güler, S.E. 1997, Tarih İçinde Şanlıurfa, S:19, Ankara

Hazan, Y. 1994. Şanlıurfa İl Merkezi Koruma İmar Planı Raporu, Ankara

Karcı, M, 2000, Gaziantep İl Merkezinde Bulunan Hanlar, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum

Korkmaz, A.2005, Antalya Evdir Han Restorasyon ve İşlevlendirme Önerisi, Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Kozanoğlu, Ö. 2006, Amasya Kurtoğlu Han'ı (Koza Han) Restorasyon Önerisi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara

Kuban, D. 2007, Osmanlı Mimarisi, Yem Yayınları, İstanbul

Kürkçüoğlu, C, Akalın M, Kürkçüoğlu S, Güler S.E, 2002. Şanlıurfa Uygarlığın Doğduğu Şehir, Şurkav, Şanlıurfa

Kürkçüoğlu, C,1990, Ruha'dan Urfa'ya, Ankara

- Kürkçüoğlu, C,1994, Şanlıurfa Ticaret Yapıları, Doktora Tezi, Konya
- Ören, S.I, 1996. Traditional Urfa Dwellings: An Investigation of Part of the Old Tower, İTÜ, İstanbul
- Özme, A. 2002, Urfa (Ruha) Şehiriçi Hanları, Ankara
- Rızvanoğlu, M. S. ve ark. 2008, Şanlıurfa KültürTurizm Rehberi, İstanbul
- Segal, J. 1970, Edessa the Blessed City, Oxford
- Tanışık, H. 1974, Urfa ili Yakın Çevre İncelemeleri. Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara
- Tayla, H. 2007, Geleneksel Türk Mimarisinde Yapı Sistem ve Elemanları, İstanbul
- Torre, M. ve Avrami, E. 2000, Values and Heritage Conservation, Los Angeles, A.B.D.
- Turan G. 2009, Yeni İşlev Verilen Geleneksel Urfa Evlerinde Koruma Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi
- Uluengin, B, 2002, Rölöve, İstanbul
- Usta, A. 1994, Anadolu Türk Mimarlığında Form Analizi, Doktora Tezi, KTÜ, Trabzon
- Zeren, N. 1981, Kentsel Alanlarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliği, Doktora Tezi, İ.T.Ü. İstanbul
- Weaver, M.A. 1993, Conserving Buildings, New York
- [<http://www.sanlıurfa.pol.tr/index.php?id=802>]. İlimizi tanıyalım. Erisim Tarihi :22.10.2011
- [http://masrop.com/edergi/dsy_edergi_09-09-19-55.pdf]. Alanyurt, U. Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz Erisim Tarihi :20.11.2011

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ.DR.
MÜCAHİT YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

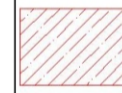
HAZIRLAYAN

A. YELİZ
GÖGEBAKAN

YAPI TÜRÜ

 Tescilli Kültür
Varlığı

 Geleneksel/Nitelikli
Yapı-Ev

 Geleneksel/Nitelikli
Yapı-Dükkan

 Nitelsiz
Yapı

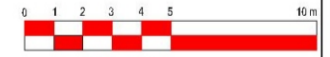
 Dini
Yapı

PAFTA ADI:

YAPI TÜRÜ

ANALİZİ

KENTSEL DOKU
ÇÖZÜMLEMELERİ

EK: 4.1

297

293

277

274

273

275

Barutçu Hanı

1

2

42

41

40

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ.DR.
MÜCAHİT YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN

A. YELİZ
GÖGEBAKAN

KAT SAYISI

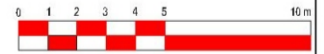
 Zemin Kat

 Zemin + 1 Kat

 Zemin + 2 Kat

PAFTA ADI:
KAT SAYISI
ANALİZİ

KENTSEL DOKU
ÇÖZÜMLEMELERİ

EK: 4.2

297

293

277

274

273

275

1

2

42

41

40

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ.DR.
MÜCAHİT YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN

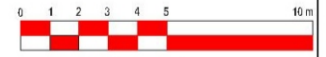
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

İŞLEVSEL KULLANIM

- Ticari Yapı
- Dini Yapı

PAFTA ADI:
İŞLEVSEL KULLANIM
ANALİZİ

KENTSEL DOKU
ÇÖZÜMLEMELERİ

EK: 4.3

297

293

277

274

273

275

Barutçu Hanı

1

2

42

41

40

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN

YRD. DOÇ.DR.
MÜCAHİT YILDIRIM

YAPI ADI:
BARUTÇU HANI

HAZIRLAYAN

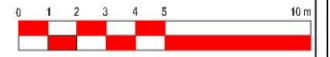
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

YAPISAL SİSTEM

- Betonarme
- Yığma Yapı

PAFTA ADI:
YAPISAL SİSTEM
ANALİZİ

KENTSEL DOKU
ÇÖZÜMLEMELERİ

EK: 4.4

297

293

277

274

273

275

Barutçu Hanı

1

2

42

41

40

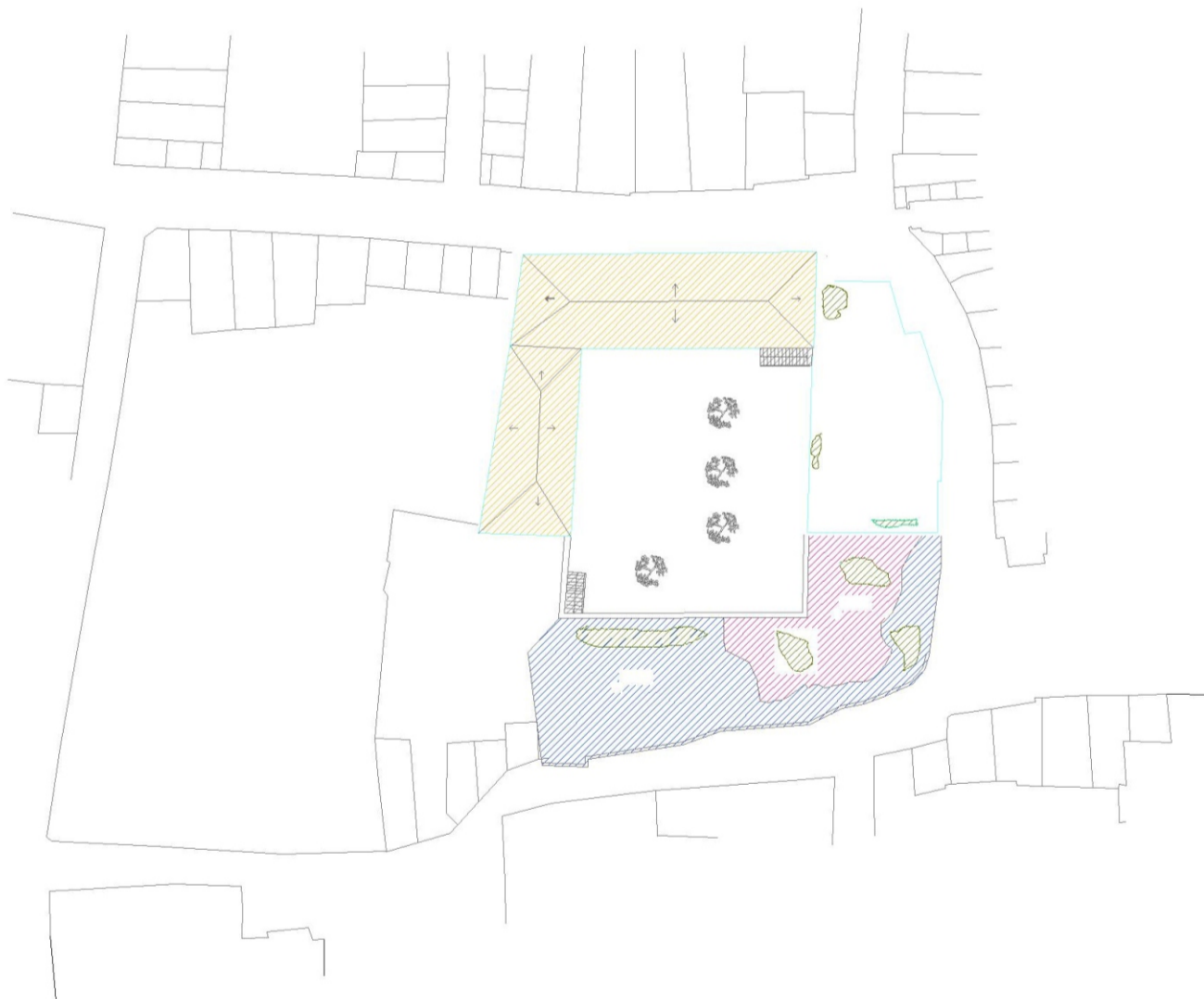

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

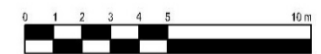
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Aykırı Tamamlama	
Bitkilenme	
Boyama	
Bölünme	
Değişmeden Günümüze Kalanlar	
Değişme	
Doku Kaybı	
Eklentiler	
Kapatma	
Malzeme Kaybı	
Sıvada Dökülme	
Yosunlanma	
Yüzeyde Kirlenme	

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME

VAZİYET PLANI

EK: 4.8

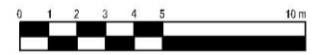
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Aykırı Tamamlama	
Bitkilenme	
Boyama	
Bölünme	
Değişmeden Günümüze Kalanlar	

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME
ZEMİN KAT PLANI

EK: 4.9

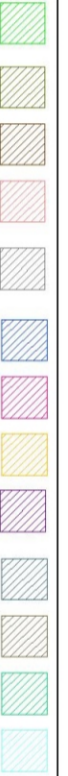

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

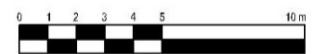
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Aykırı Tamamlama
Bitkilenme
Boyama
Bölünme
Değişmeden Günümüze

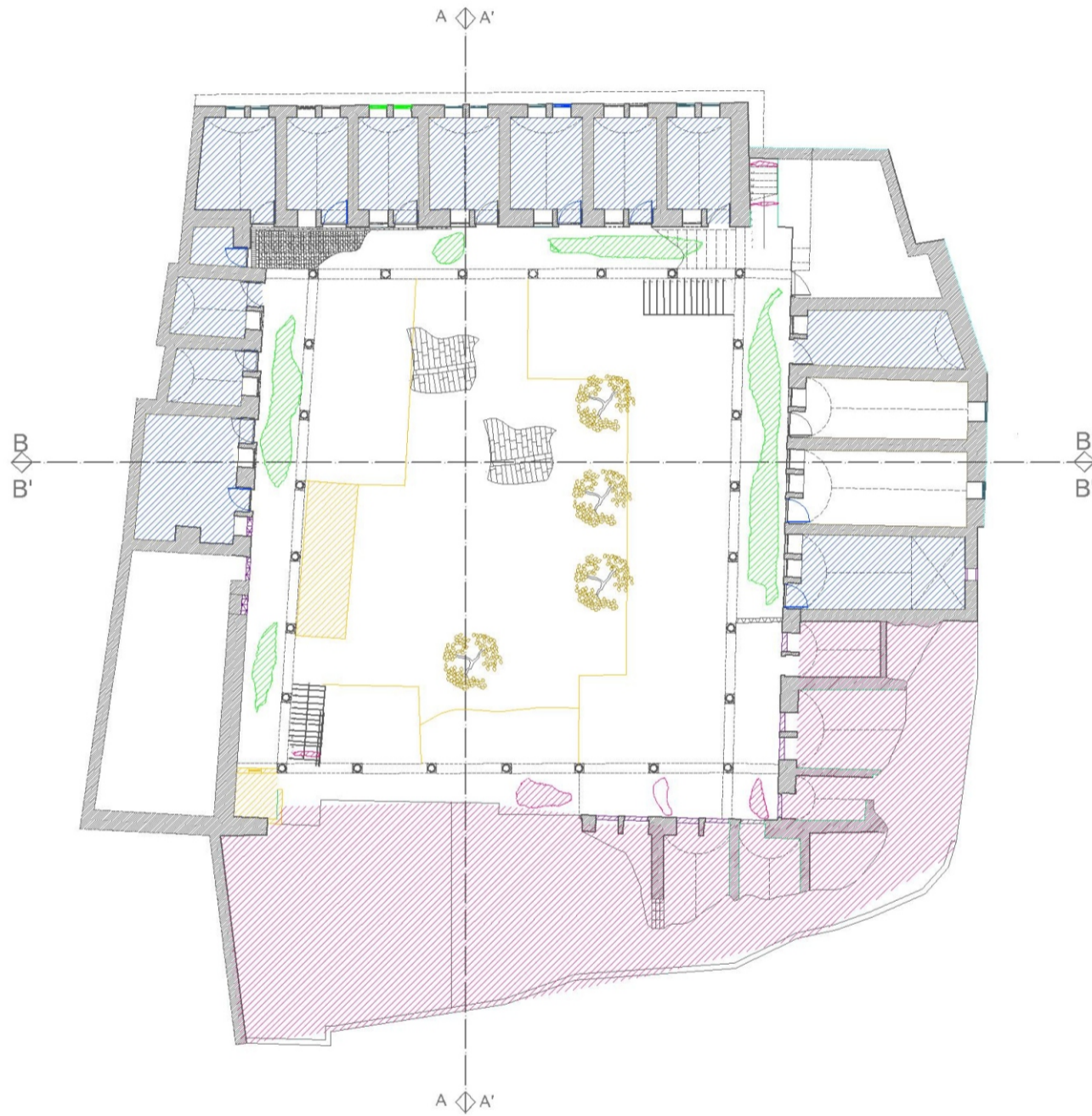

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME

BİRİNCİ KAT PLANI

EK: 4.10

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

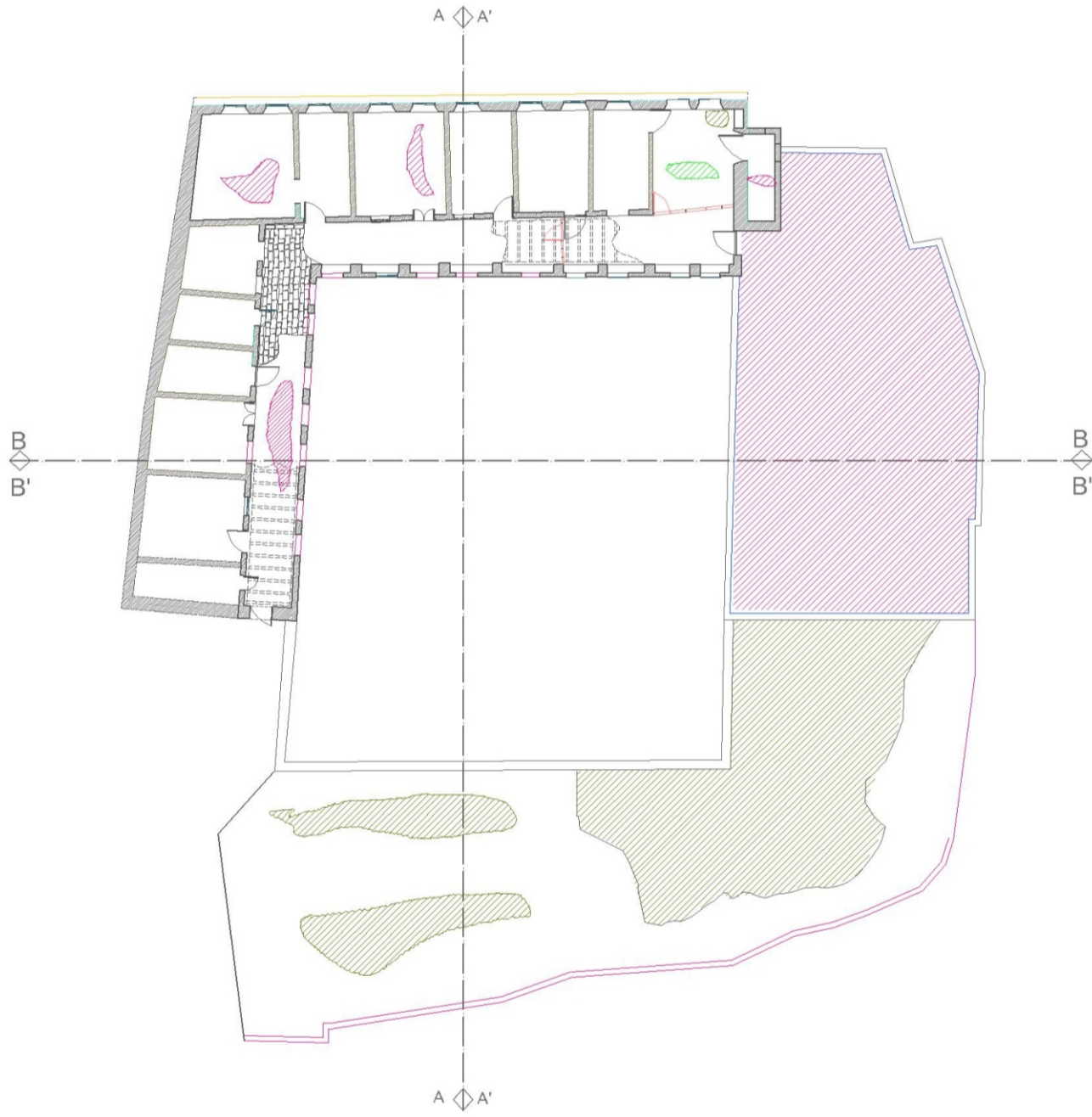
Aykırı Tamamlama	
Bitkilenme	
Boyama	
Bölünme	
Değişmeden Günümüze Kalanlar	
Değişme	
Doku Kaybı	
Eklentiler	

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME

İKİNCİ KAT PLANI

EK: 4.11

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Aykırı Tamamlama

Bitkilenme

Boyama

Bölünme

Değişmeden Günümüze
Kalanlar

Değişme

Doku Kaybı

Eklentiler

Kapatma

Malzeme Kaybı

Sıvada Dökülme

Yosunlanma

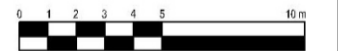

Yüzeyde Kirlenme

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME

A-A, A'-A', B-B, B'-B'
KESİTLERİ

EK: 4.12

AA KESİTİ

A'A KESİTİ

BB KESİTİ

B'B' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN

A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Aykırı Tamamlama

Bitkilenme

Boyama

Bölünme

Değişmeden Günümüze
Kalanlar

Değişme

Doku Kaybı

Eklentiler

Kapatma

Malzeme Kaybı

Sıvada Dökülme

Yosunlanma

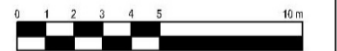

Yüzeyde Kirlenme

PAFTA ADI: ANALİTİK
ÇÖZÜMLEME

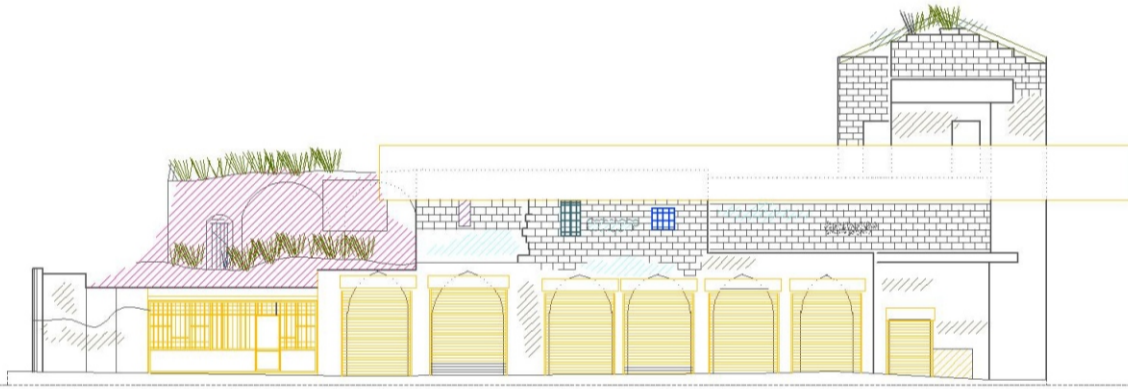
KUZAY- GÜNEY- DOĞU
CEPHELERİ

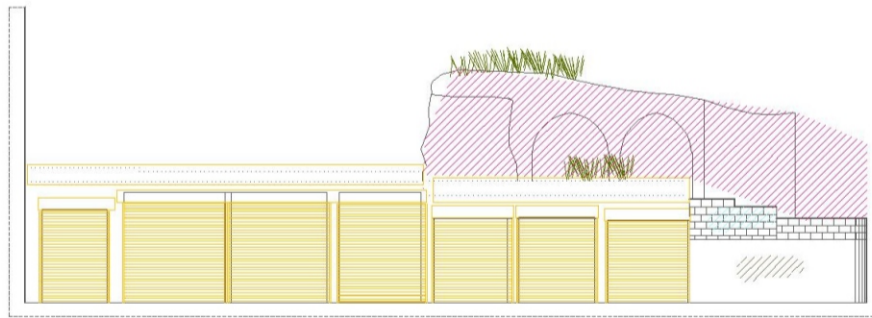
EK: 4.13

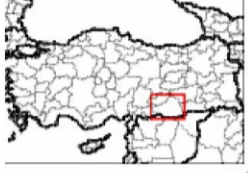
KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

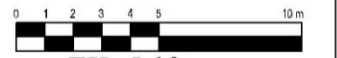

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

İKİNCİ DÖNEM RESTİTÜSYON
VAZİYET PLANI

EK: 5.12.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

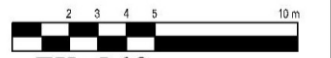

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

ZEMİN KAT PLANI

EK: 5.13.

A A'

B B'

B B'

A A'

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

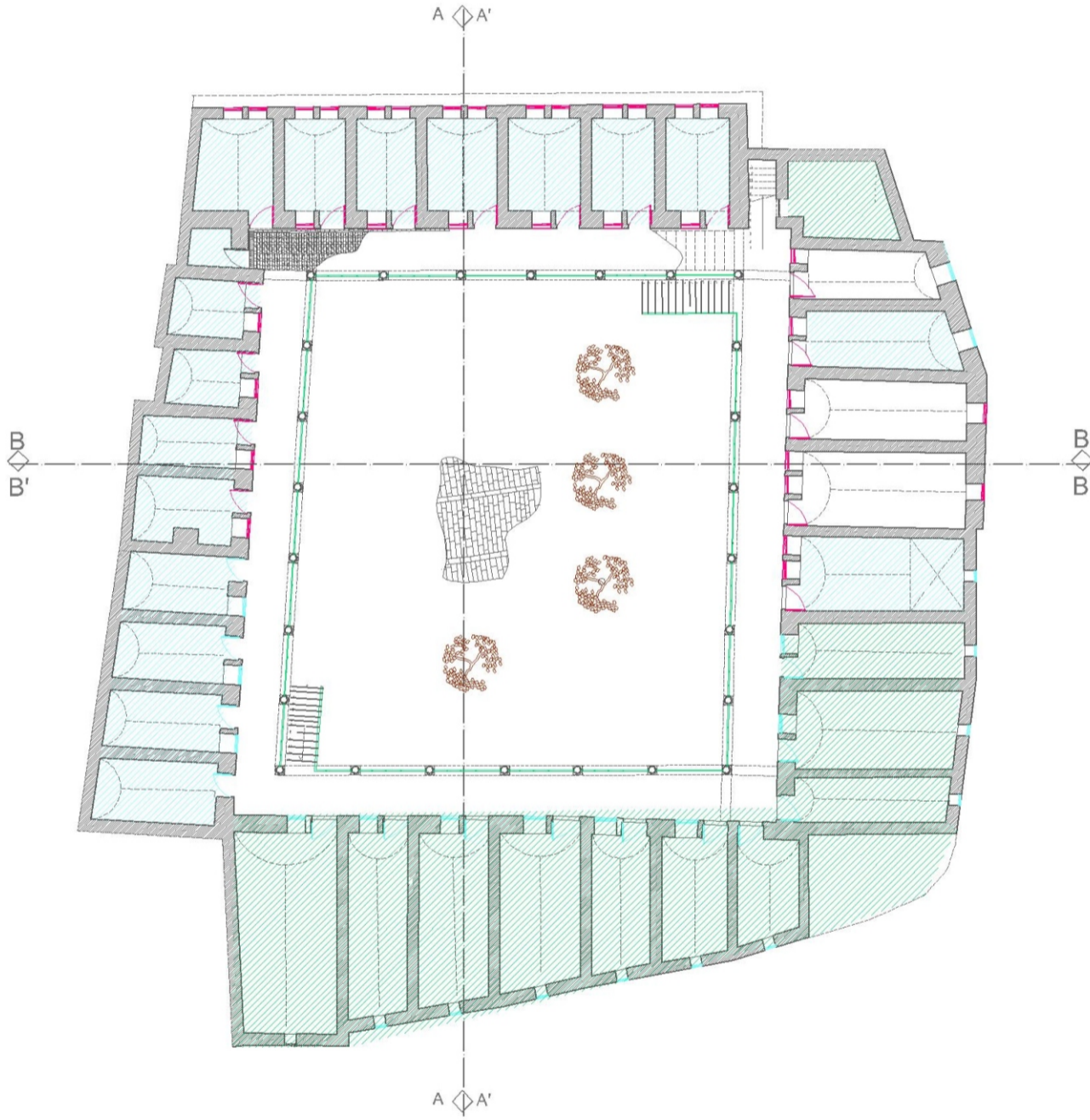

PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

İKİNCİ DÖNEM RESTİTÜSYON
BİRİNCİ KAT PLANI

EK: 5.14.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

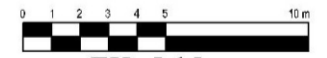

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

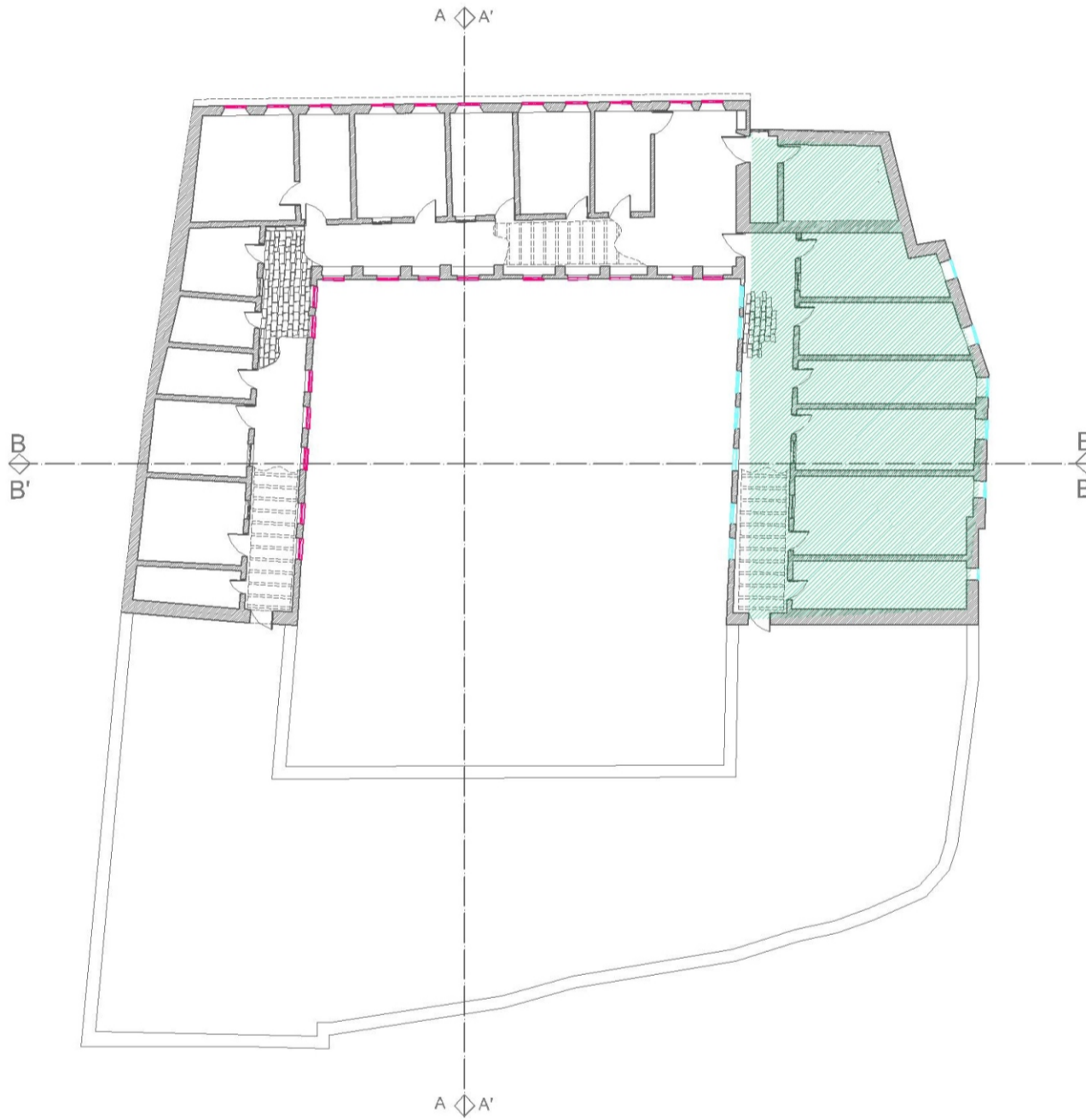

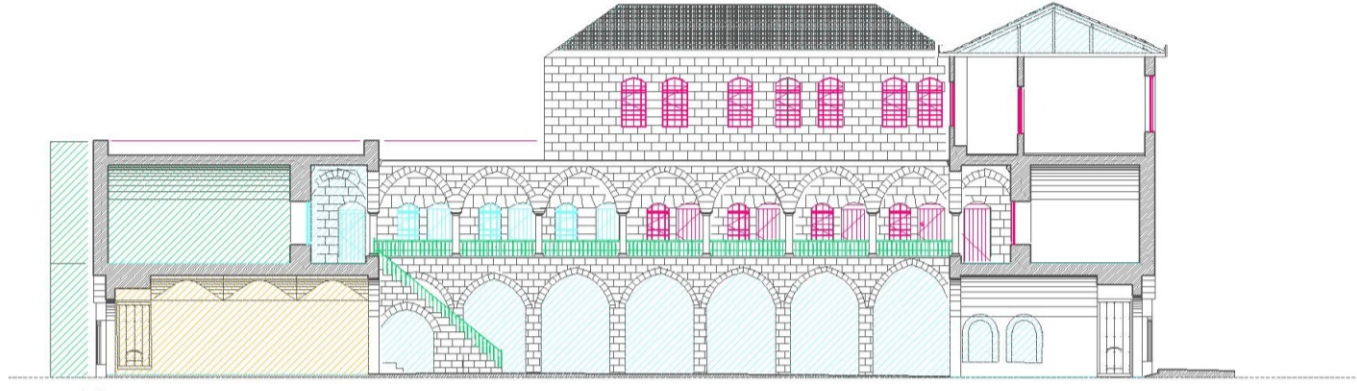
PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

İKİNCİ DÖNEM RESTİTÜSYON
BİRİNCİ KAT PLANI

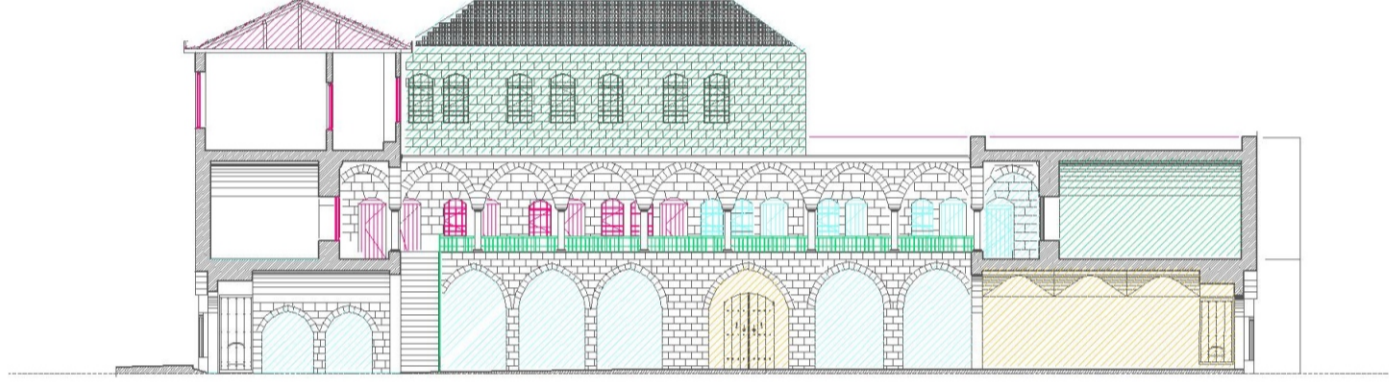

EK: 5.15

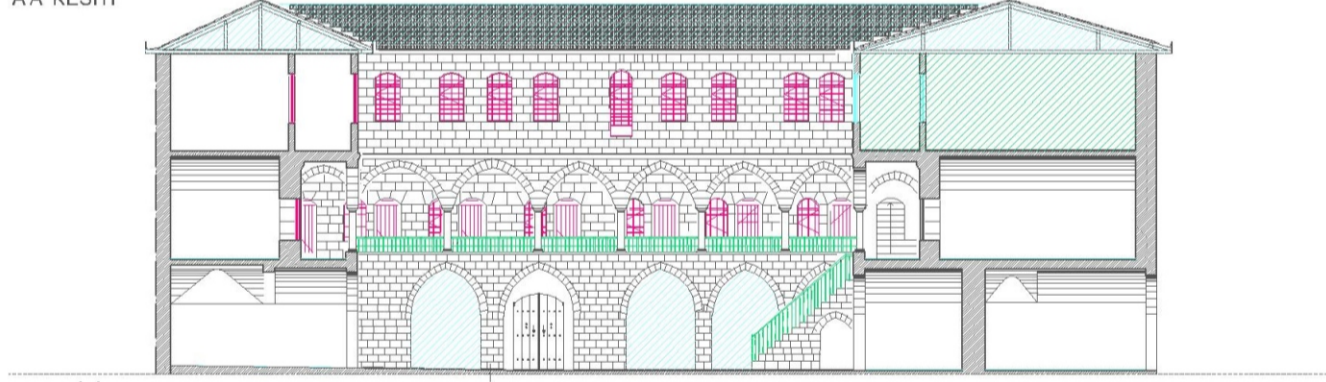

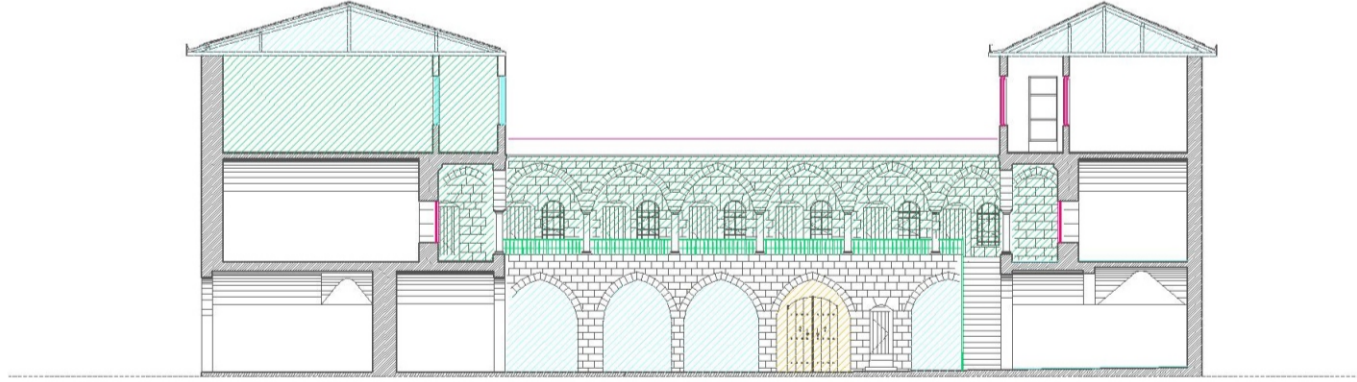
AA KESİTİ

A'A' KESİTİ

BB KESİTİ

B'B' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

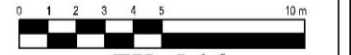

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

İKİNCİ DÖNEM RESTİTÜSYON
A-A, A'-A', B-B, B'-B' KESİTLERİ

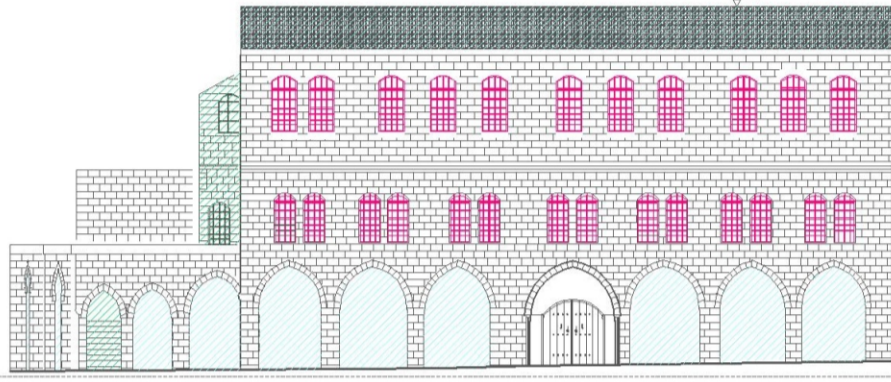

EK: 5.16

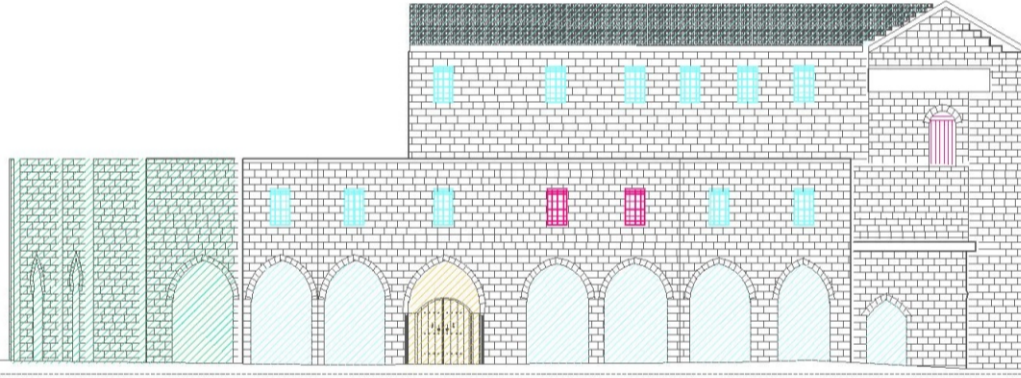
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

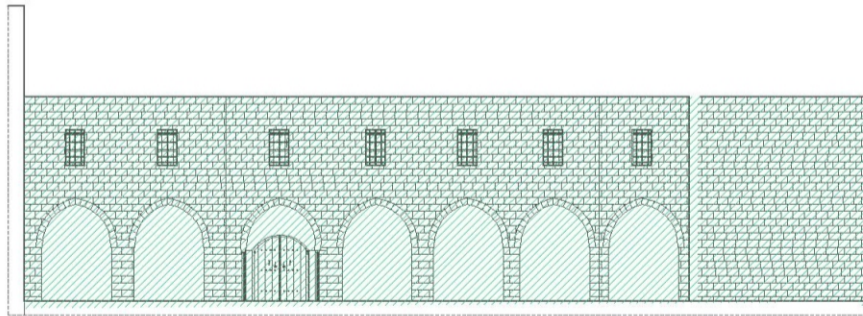
HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

Yazılı Çizili kaynaklar
ile Tamamlananlar

Yapının Kendinden
Gelen Bilgiler

Karşılaştırmalı Çalışmalar
ile Tamamlananlar

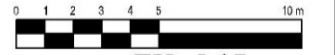

Sözlü Kaynaklar
ile Tamamlananlar

PAFTA ADI: RESTİTÜSYON
KAYNAK PAFTASI

İKİNCİ DÖNEM RESTİTÜSYON
KUZEY- GÜNEY- DOĞU
CEPHELERİ

EK: 5.17

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

SAĞLAMLAŞTIRMA

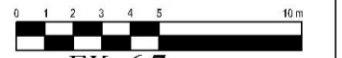
YENİLEME

BÜTÜNLEME

TEMİZLEME

PAFTA ADI: FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

VAZİYET PLANI

EK: 6.7

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

SAĞLAMLAŞTIRMA

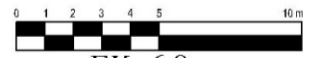
YENİLEME

BÜTÜNLEME

TEMİZLEME

PAFTA ADI:FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

ZEMİN KAT PLANI

EK: 6.8

A A'

B B'

B B'

A A'

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

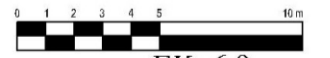
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

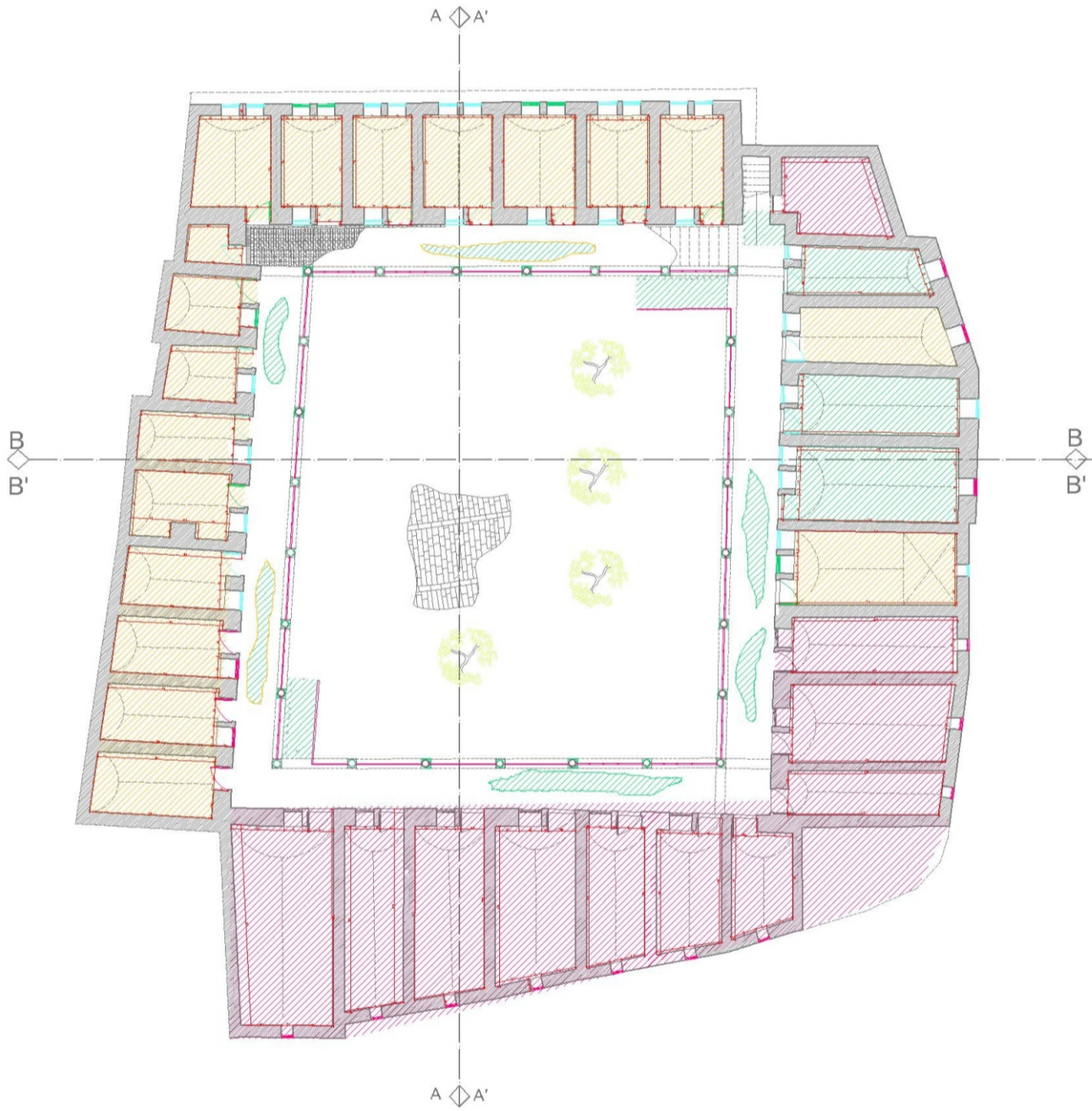
SAĞLAMLAŞTIRMA	
YENİLEME	
BÜTÜNLEME	
TEMİZLEME	

PAFTA ADI: FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

BİRİNCİ KAT PLANI

EK: 6.9

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

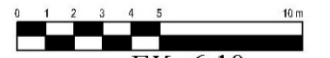
DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

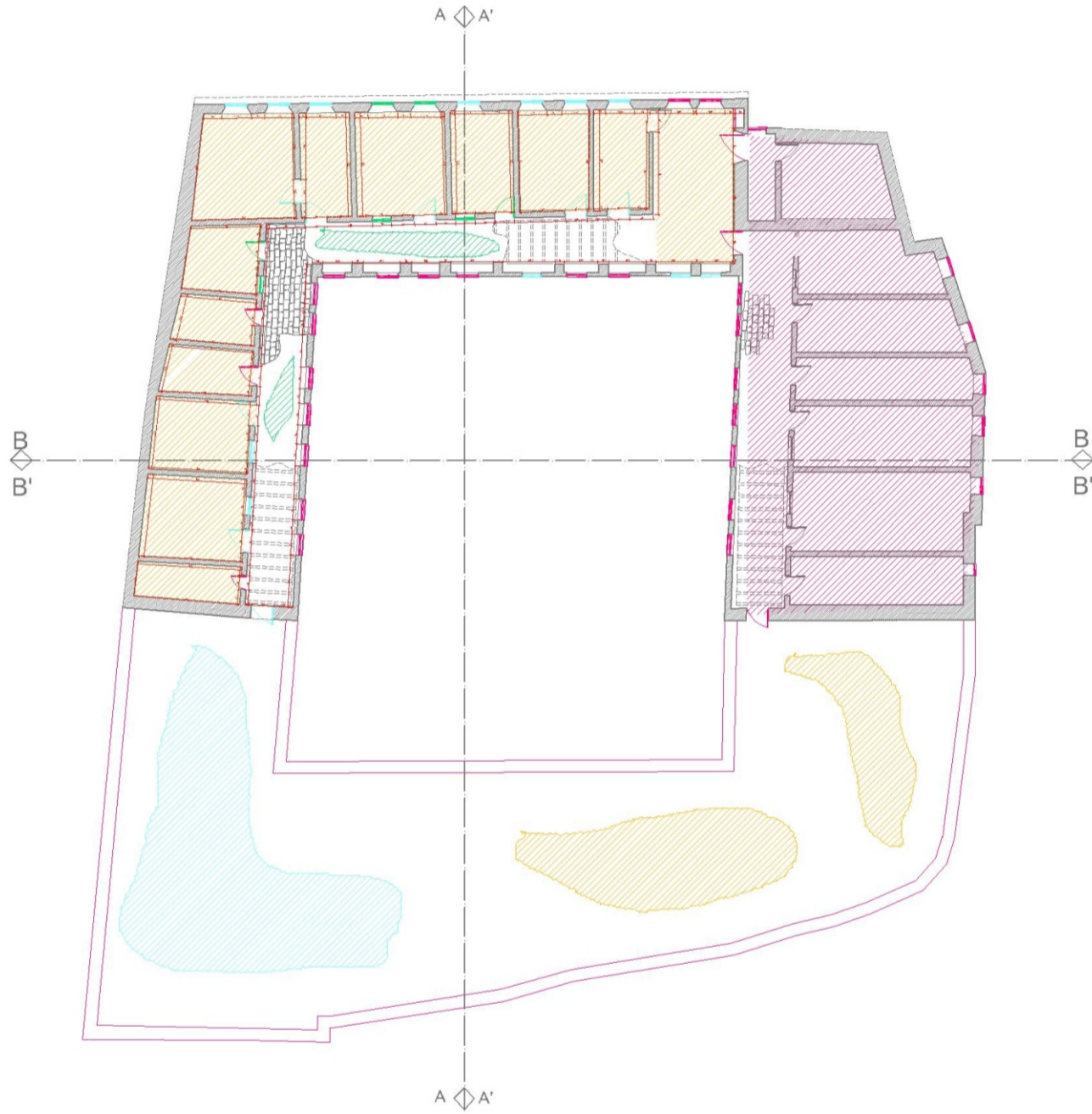
- SAĞLAMLAŞTIRMA
- YENİLEME
- BÜTÜNLEME
- TEMİZLEME

PAFTA ADI: FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

İKİNCİ KAT PLANI

EK: 6.10

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

SAĞLAMLAŞTIRMA

YENİLEME

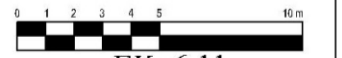
BÜTÜNLEME

TEMİZLEME

PAFTA ADI: FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

A-A, A'A', B-B, B'-B'
KESİTLERİ

EK: 6.11

AA KESİTİ

A'A' KESİTİ

BB KESİTİ

B'B' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
MİMARLIK FAKÜLTESİ
MİMARLIK BÖLÜMÜ

DANIŞMAN
YAR. DOÇ.
DR. MÜCAHİT
YILDIRIM

HAZIRLAYAN
A. YELİZ
GÖGEBAKAN

SAĞLAMLAŞTIRMA

YENİLEME

BÜTÜNLEME

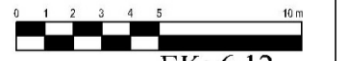

TEMİZLEME

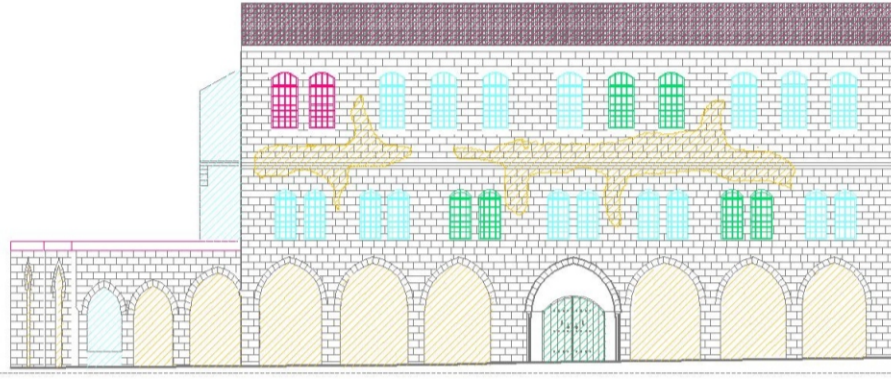

PAFTA ADI: FİZİKSEL
MÜDAHALE PAFTASI

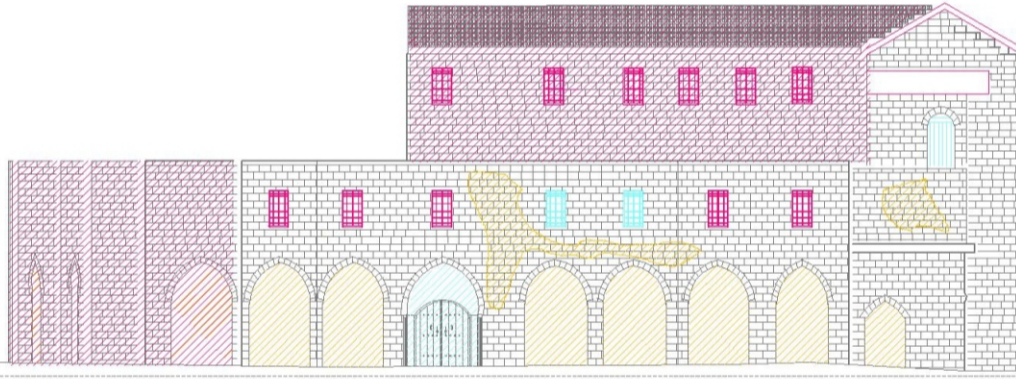
KUZEY- GÜNEY- DOĞU
CEPHELERİ

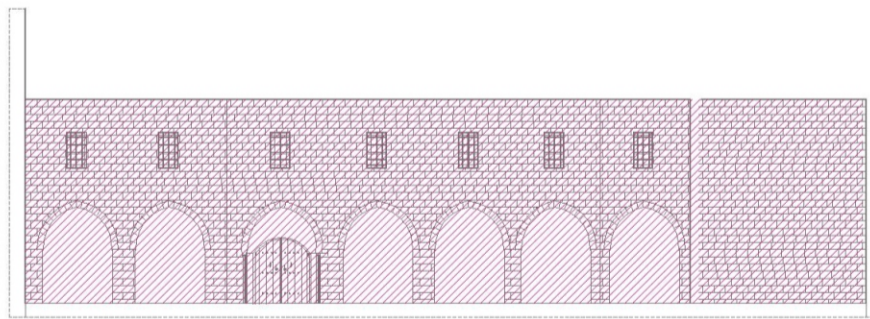
EK: 6.12

KUZEY CEPHE

DOĞU CEPHE

GÜNEY CEPHE

ÖZGEÇMİŞ

A. YELİZ GÖGEBAKAN

Cep: (505) 768 99 36

E-mail: yelgoz@yahoo.com

KİŞİSEL BİLGİLER

Uyruğu : T.C

Doğum Yeri :Mersin

Doğum Tarihi : 17/05/1979

Medeni Durum : Evli

EĞİTİM

1997- 2002 Lisans Osmangazi Üniversitesi (Eskişehir), Mimarlık

1993 -1997 Lise Gaziantep Lisesi (Süper Lise)

İŞ DENEYİMİ

2009 - Harran Üniversitesi Öğretim Görevlisi, Şanlıurfa M.Y.O

2006-2008 GMD Mühendislik,İstanbul Proje kordinatörlüğü:DBATT3 kapsamında İstanbul Atışalanı-Okmeydanı-Çerkezköy trafo merkezleri şantiyeleri

2005-2006 Opet- Regnum İnşaat Proje ve satınalma departmanı: Esenkente elitkent projesi,Bağdat caddesinde sky residence projesinde yer aldım.

2003 - 2005 GMD Mühendislik,İstanbul Proje kordinatörlüğü:Axa Oyak Sigorta Şirketinin Marmara Bölge ve Ortadoğu Bölge Müdürlüklerinin Projeleri ve Uygulamaları

YABANCI DİL

İngilizce: İleri seviyede

İLGİ ALANLARI Seyahat etmek, fotoğraf çekmek, kitap okumak